

ශ්‍රී ලංකා කලා මණ්ඩලය
පොළොන්නරුව

කලා සංරක්ෂණය

43 වන ක. ප්‍රකාශය
1992 දෙසැම්බර්

705
363
0
0

පිටකවරය : දඹලොඩ බෝධිසත්ව ප්‍රතිමාව
(පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ අනුග්‍රහයෙනි.)

P 595
6/9/92

ශ්‍රී ලංකා කලා මණ්ඩලයේ
කලා සඟරාව

සංස්කාරකවරු:
තෙරිපැහැ සෝමානන්ද
ආනන්ද කුලසූරිය
ඩී. එම්. ගුණරත්න

43 වන
කලාපය
1992 දෙසැම්බර්

UVPA - Lib. Main

P595

595

No. _____
 Date _____
 For _____
 Amount _____
 Date _____

STOCK	
17	14
18	
23	

ශ්‍රී ලංකා කලා මණ්ඩලය
 සංස්කෘතික අමාත්‍යාංශය

පටුන

	පිටුව
1. සිංහල සාහිත්‍යයෙන් හෙළිවන යුද්ධ ශිල්පය මහාචාර්ය රත්න විජේතුංග	01
2. ප්‍රශ්නෝත්තර ලේඛන සංරක්ෂණය ආර්යරත්න සේනාදීර	07
3. ශ්‍රී ලංකාවේ බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා මහාචාර්ය එම්. ඩී. බස්නායක	10
4. දුවෙගල ගිරි ලිපිය සහ අගවිනිසුරු පදවිය දරු ආසිධම්මික ගෝඨමත්ත තෙරණුවෝ ආචාර්ය එම්. ඩබ්ලිව්. විමල් විජේරත්න	15
5. මහනුවර - සුභයේ වලපනේ දිසාව කවිකාචාර්ය ධම්මිකා කුමාරි මනතුංග	24
6. ලංකාවේ ධීවරජන්තය - II ආචාර්ය පුෂ්පකුමාර වි. ප්‍රේමරත්න	29
7. භාෂණ සිංහලය සහ දැන රිකිය ආචාර්ය ආර්. එම්. ඩබ්ලිව්. රාජපක්ෂ	35
8. ✓ සිගිරි වික්‍රම විජයක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ සමාලෝචනයක් කවිකාචාර්ය අනුර මනතුංග	41
9. ලිපි සුවිස - III බී. ඒ. මේලා ඉමාලි	45

විවිධ කලා ක්ෂේත්‍රයන්හි නියුතු
ප්‍රවීණ අප්‍රවීණ ලේඛකයන්ගේ
ශාස්ත්‍රීය හා පර්යේෂණාත්මක ලිපි සඳහා
කලා සඟරාව විවෘත වූ ඇත.

සිංහල සාහිත්‍යයෙන් හෙළිවන යුද්ධ ශිල්පය

රත්න විජේතුංග

යුද්ධ ශිල්පය පිළිබඳ පුහුණුවක් ලැබීම අතින් යේ සිට ම සිංහලයන්ගේ පුරුද්ද වී ය. රජ, යුව රජ, ඇපා, සේනාපති, ඇමති ආදී වශයෙන් රාජ්‍ය පාලනයට සම්බන්ධ විවිධ තනතුරු ඉසුළු පුද්ගලයන් විසින් යුද්ධ ශිල්පය අනිවාර්යයෙන් ම හඳුළ යුතු වී ය. ආත්මාරක්ෂාව හා රටේ ආරක්ෂාව සැලසීමත්, සතුරන් මැඩපැවැත්වීමත් සඳහා යුද්ධ ශිල්පය හැඳවීම අවශ්‍ය වේ. මෙහි දී පැරැන්නන්ගේ සේනා සංවිධානය, සටන් වැදීම, යුද්ධයේ දී යොදගත් අවි ආයුධ, තුර්යභාණ්ඩ, හා ඇඳුම් පැළඳුම්, යුද්ධ නෛපුණ්‍යය හා යුද්ධෝපක්‍රම ආදී තොරතුරු සිංහල සාහිත්‍යයට අයත් විවිධ කෘති වලින් හෙළි වේ.

යුද්ධ ශිල්පයට අදාළ වූ ධනුශ්ශිල්පය හා හස්ති ශිල්පය අප්වාදශ ශිල්ප අතර ඇතුළත් වේ.¹ දුන්න උපයෝගී කොට ගෙන උගන්නා ශිල්පය ධනුශ්ශිල්පය ලෙසත්, ඇතුන් උපයෝගී කොට ගෙන උගන්නා ශිල්පය හස්තිශිල්පය ලෙසත් සැලකිය හැකි ය. මේ අතර ශස්ත්‍ර වින්‍යාසය, අශ්වාරෝහණය හා ගජාරෝහණය යුසැට කලා ශිල්ප යටතේ දැක්වේ.² මෙහි දැක්වෙන ශස්ත්‍ර වින්‍යාසය යනු ආයුධ පිහිටු වීම යි. අශ්වාරෝහණය අසුන් පිට යෑම ලෙසත් ගජාරෝහණය ඇතුන් පිට යාම ලෙසත් සැලකිය හැකි ය.

පැරණි සේනා සංවිධානය වූයේ ඇත්, අස්, රථ හා පාබල යන වතුරංගිනි සේනාව එක් වීමෙනි. කවර යුද්ධයක දී වුවත් මේ සතර ආකාර සේනාව යුද පෙරමුණේ ගමන් කළ බව පෙනේ. යුද්ධය පිළිබඳ වඩාත් තීරණාත්මක අවස්ථාවල දී විශේෂ ආරක්ෂාව සඳහා මේ සිවු විධ සේනා ඉතා ළඟින් පෙළ ගැසී සිටියහ.

වූලනී බ්‍රහ්මදත්ත රජු වෙදේහ රජුගේ මියුළු නුවර වට කළ අවස්ථාවේ දී වතුරංගිනි සේනාව සංවිධානාත්මක ව සිටි ආකාරය පිළිබඳව උමමග්ග ජාතකයේ විස්තර කෙරේ.

“ඒ රජපුරුවන්ගේ කෝප නමැති ගින්නෙන් නැගී දුම් කඳ සේ උස් වී කන්තලින් කන්තල ගසා සිටුවන ලද්ද වූ ඇත් වළල්ලෙකින් ද... යුද්ධයට පිහින ලද කාහල ශබ්දයෙන් සතුටු වූ පැනා-පැනා සිටිනා වූ ශ්‍රීවය ගසා සිටුවන ලද්ද වූ අස් වළල්ලෙකින් ද... සේනා නමැති සමුද්‍රයෙන් නැංගා වූ මහතල් මස් කැල සේ රියසකින් රියසක ගසා සිටුවන ලද රථ වළල්ලෙකින් ද... දස බිම්බරක් මාරසේනාව සේ හයංකර වූ සේනායෙහි බාහුවෙන් බාහුව ගසා සිටුවන ලද්ද වූ යෝධ වළල්ලෙකින් ද යි...”³

පබවන ලබා ගැනීමේ අභිලාශයෙන් පැමිණි සත් රජුන් ද ඔවුනට විරුද්ධ ව සටනට පිටත් වූ මුදු රජු ද වතුරංගිනි සේනාව පිරිවරා සටනට නික්මුණු ආකාරය කවසිඵමිණි කවියා ද පවසයි.

“තහන සරහමිනවි—
දෙසෙනැහැහි නන් බළ රැස්,
ඇත් අස් රිය රුවන් ඉහි—
පැලැඹුණු වම් පොරොළ ගත්.”⁴

“සේනා දෙකිනි යුද ඇඳුම් පොරවා ගත් ගරීර ඇති නොයෙක් හටයෝ ඇත්, අස් හා රථ නැඟුණුවන් සමග සිටියහ.”

සේනාවේ ශක්තිය නිවර කරමින් සටන් සඳහා විවිධ යෝධයන් ද එක් වූ බව පෙනේ. මේ බඳු විවිධ යෝධයන් පිළිබඳ විස්තර වර්ණනා

සිංහල සාහිත්‍යයෙහි දක්වෙයි. දුටුගැමුණු රජුගේ සේනාව අතර තන්දීමිත්‍ර, සුරනිමල, මහාසෝණ, ගෝඨමිමබර, චේරපුත්තාභය, හරණ, වෙඵ්සුමන, බංජදේව, එස්සදේව හා ලභියවසභ යන දස මහා යෝධයන් සිටි බව පෙනේ.

යුද්ධ වැදී සිටි සේනාව මෙහෙයවන ලද්දේ රජ හා සේනාපති ආදී නායකයන් විසිනි. උමංද වෙහි දක්වෙන පරිදි මියුළු කුචර වැටලූ අවස්ථාවේ දී සේනාව මෙහෙය වූයේ වුලනි බ්‍රහ්මදත්ත රජ ය. එ සේ ම සිය කුචර දී වෙදේහ රජු හා මහොභධ පඬිතුමා වටලා ගනු ලැබූ අවස්ථාවේ දී සේනාව මෙහෙය වූයේ ද වුලනි බ්‍රහ්මදත්ත රජු ය.⁶ පුප වංසයෙහි දක්වෙන පරිදි සිංහල සේනාව දුටුගැමුණු රජු විසින් ද දෙමළ සේනාව එළාර රජු විසින් ද මෙහෙය වන ලද බව පෙනේ.⁷

සේනාවේ සිටි සංඛ්‍යාව ගණන් කිරීම සඳහා යෙදූ වචන ද සිංහල සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි දක් වේ. සේනාව ගණන් ගැනීමේ දී උම්මග්ග ජාතකයෙහි යෙදෙන්නේ අක්ෂොතිණී යන නාමය යි. අක්ෂොතිණීය කුළු ඇතුන් 21870 ක් ද, අයුන් 65610 ක් ද, රථ 21870 ක් ද, යෝධයන් 199350 ක් ද, සිටි බව පෙනේ. මාර යුද්ධය පිළිබඳ වර්ණනයේ දී පුපවංස කතුවරයා පවසන්නේ දසබිම්බරක් මාර සේනාව ගෙන මාරයා සිද්ධාර්ථ ගෞතමයන් වහන්සේ සමග සටනට සැරසී ආ බව යි. දස බිම්බරක් යනු බිම්බර දහයකි. බිම්බර යන්නෙහි ප්‍රමාණය කොතෙක් දැයි කිව නො හැකි ය. එහෙත් වචනාර්ථය අනුව පෙනී යන්නේ බිම්බර බර වූ හෙවත් විශාල භූමි ප්‍රදේශයක් වැසී යන පරිද්දෙන් සිටි සේනාව බිම්බර වූ බව යි.

සේනා සංවිධානය මෙන් ම සේනාව සටන් වැදුණු ආකාරය පිළිබඳ ව සිංහල සාහිත්‍යයෙහි දක්වෙන විස්තර ද වැදගත් ය. සේනාව සටන් වැදුණේ තනි තනි ව නොව ඒකාබද්ධ පිරිසක් වශයෙනි. ඇතුන්ගේ උපකාරය සටනේ දී ඉතා අවශ්‍ය වී ය. ශක්තිමත් ව තැනූ උස් පවුරු හා යකඩ දෙරවල් බිඳ දැමීමට ඇතුන්ගේ සහාය ලබා ගැනිණ. දුටුගැමුණු හා එළාර අතර ඇති වූ සටනේ දී විජිතපුර බලකොටුව බිඳීම සඳහා ඉදිරියට ගියේ කඩොල් ඇතා ය.

“ඒ විජිතපුරය කෙසේ ද? යත්, අගල තුනකින් යුක්ත ය. දැඩි වූ උසින් අටළොස් රියන් ලෝ පවුරෙන් හා පළල් වාසලින් ද, යදෙරින් ද යුක්ත ය.

එ වෙලෙහි කඩොලැන් දිවගෙන ගොස් පෙරවා දෙ දණ බිම ඔබා ගෙන සිට පවුරේ උඵ බිඳ යදෙර බිඳින්ට ගියේ ය.”⁸

කණ්ඩායම් වශයෙන් ඇති වූ සටන්වලට අතිරේක ව පැවති ද්වන්ද්ව සටන් ගැන ද සිංහල සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථවල තොරතුරු දක් වේ. ද්වන්ද්ව සටන් අතර චේතනාසික වැදගත්කමක් හිමිවන්නේ දුටුගැමුණු හා එළාර යුද්ධයට යි. යචෝක්ත සටන පුපවංස කතුවරයා විස්තර කරන්නේ මෙ සේ ය.

“එළාර රජ ‘තෝමරය දමා මරමි’ යි සිතා තෝමරය දමී ය. දුටුගැමුණු රජ එළාර රජු දමූ තෝමරය වළභාපී ය. එ කෙණෙහි එළාර රජු නැගී පර්වත නම ඇත්තූ නමාගේ කඩොලැන්හු ලවා දළින් දළ අත්තවා එළාර රජුට තෝමරය දමාලී ය. ඒ රජු ලෙන් ඇති පිටින් තෝමරය ගොස් ඇත් හා එක් කොට එ තැන්හිම ගින.”⁹

පැරැන්නන් යුද්ධයේ දී භාවිත කළ අවි ආයුධ මෙහි දී වැදගත් වන නමුත් අංශයකි. මේ බඳු එක් කොටසක් නම් පංචායුධ යි. මේ යටතේ ඇතැම් ග්‍රන්ථවල දුනු, මුගුරු, අධියටි, පන් කොහොල් හා පාරාවළලු ද, තවත් ග්‍රන්ථවල දුනු, කඩු, කණය, මුගුරු බාහු නොහොත් හෙණ්ඩිවැල ද ඇතුළත් වේ. මෙයින් ඉතා සුප්‍රකට ආයුධය වන්නේ දුන්න යි. දුන්නෙන් විදීම පිළිබඳ ව දුටුගැමුණු රාජ්‍ය සමයේ සිටි ඉතා දක්ෂ යෝධයා වූයේ එස්සදේව යි. මේ ගිල්පය පිළිබඳ ව එවකට දෙමළ පිරිස් අතර සිටි ඉතා දක්ෂ යෝධයා වූයේ හල්ලුක යි. මේ දෙදෙනා අතර වූ සටන පුප වංසයේ විස්තර කෙරේ.

“එ වෙලෙහි රජපුරුවන්ට පශ්චිමාසනයෙහි සිටි එස්සදේව නම් යෝධයාණෝ රජපුරුවන් පැළඳී කුණ්ඩලාභරණය පැහැර හල්ලුකයාගේ මුඛයෙහි සැරයක් විද්දහ. එ වෙලෙහි වින් කා රජපුරුවන් දිසාවට පයලා හෙන්නවුන්ගේ දණ නැවත සරයක් විද, රජපුරුවන් දිසාවට හිස ලවා හෙළී ය.”¹⁰

දුන්නට සම්බන්ධ අනෙක් උපකරණ නම් හිය හා හියොවුර යි. හී දමා ගන්නේ හියොවුර කුළ යි.

යුද්ධයට අදාළ නවත් වැදගත් ආයුධයක් වූයේ කඩුව යි. කඩුව දමා ගෙන යාම සඳහා කොපුවක් යොදා ගැනිණ. සටන් වදින්නා තුළ කඩු ගිල්පය පිළිබඳ ව හසල දැනුමක් තිබිය යුතු වී ය. කඩු සෑදූවූයේ වානේවලිනි. එ සේ ම එය ඉතා තියුණු ලෙස මුවහත් කළ යුතු වී ය. මුවහත් කඩුවට හසු වූ සියුම් පුළුන් රොදක් මුවන් කැපී යයි. මුවහත් කඩු බඳෙහි පැහැය පෙනියන් නමැති මත්ස්‍ය වර්ගයේ බඩ පෙදෙසට සමාන යැයි සැලකේ.

පැරණි කඩු සෑදූ ආකාරය පිළිබඳ විස්තරයක් උමමග්ග ජාතකයෙහි දක්වෙයි. මේ තොරතුරු වලින් හෙළි වන්නේ කඩු සෑදීම ඉතා දුෂ්කර කාර්යයක් වූ බව යි.

“හේ කෙසේ වූ කඩු ජාතියෙක් ද යත්: ජාතී වානේ කැටි පිහිටිත් ගා සුනු කොටු ඒ සුනු දඩමස් හා එක් කොටු අනා ඒ මස් කොස්වා ලිහිණියන් කවා උන් ලූ වසුරු දවා වානේ ගෙනැ, නැවැත ගා හනා පළමු පරිද්දෙන් මැ ඒ පක්ෂින් කවා එමැ පරිද්දෙන් සත් වාරයෙකැ කවා දවාගත් වානයෙන් කළ කඩු ජාතියෙකැ යි දන් යුතු.”¹¹

අධ්‍යයනය සතුරා වෙත දමා ගැසූ ආයුධයකි. ශක්ති නමින් ද මෙය හැඳින් වේ. සතුරා වෙත දමා ගැසිය හැකි තවත් ආයුධ වී ය. මේ යටතේ තෝමරය, හෙල්ල හා ලංසය ආදී නම්වලින් හැඳින්වෙන ආයුධ වර්ග ඇතුළත් කළ හැකි ය. දුටුගැමුණු රජු තෝමරයෙන් ගසා එළාර රජු මරා දැමූ බව උපවංසයෙහි දක් වේ. හෙල්ල හැඳින් වූ තවත් නමක් නම් පත් කොහොල් ය. පාරා වළලු යනු සතුරා දෙසට විසිකොට පහර දිය හැකි වක්‍රාකාර ආයුධයකි. කණය යනු උල සහිත වූ අතින් ආයුධයකි. බාහු නොහොත් හෙණ්ඩිවල යනු අතින් දමා ගැසිය හැකි ආයුධයක් සේ සැලකේ.

කරවැල යනු යුද්ධයට ගත් තවත් ආයුධයකි. කඩසරවූ නාමයෙන් ද මෙය හැඳින් වේ. එනම් එක් පසෙක මුවාන ඇති ආයුධයක් හෝ කුඩා මුඟරකි. තවත් මෙබඳු අවියක් නම් වජ්‍රායුධය යි. වජ්‍ර යනු දියමන්ති යි. එනිසා මෙය දියමන්ති යෙන් කළ ආයුධයක් සේ සිතිය හැකි ය. මාර යුද්ධයේ දී වසවර්ති මාරයා වජ්‍රායුධය යොදා ගත් බව උපවංසයෙහි දක් වේ.

පැරණි යුද්ධ සඳහා යොදා ගත් තුර්යභාණ්ඩ තවත් වැදගත් අංශයකි. මේ තුර්යභාණ්ඩ යොදා ගනු ලැබූයේ යුද්ධ ජයග්‍රහණය පිළිබඳ ප්‍රීතිය ප්‍රකාශ කිරීමටත්, යුද්ධ භූමිය තුළ හමුදා පිරිස් ගැසිරවීමටත්, සතුරා රවටා මුළු කිරීමටත් මිස හැකි ය. මේ යටතේ විවිධ බෙර වර්ග, කාහල හෙවත් භොරණු වර්ග හා සංඛ ආදිය ඇතුළත් කළ හැකි ය. මේ තුර්යභාණ්ඩ පිළිබඳ දීර්ඝ විස්තරයක් උපවංසයේ දක් වේ. යුද්ධයේ දී තුර්යභාණ්ඩ යොදා ගත් හේතුව දක්වන උමමග්ග ජාතක කතුවරයා මෙසේ පවසයි.

“ඇතුන් ආදී වූ සිවුරහ සෙනහෙහි පවත්නා නාදය මුදු පරගානා සේ පවත්නා හෙයින්, ‘මුඛ එව, ඔබ යව, යුද්ධ කරව, පමා නොවව,’ යනාදී වූ ඒ ඒ කටයුත්තෙහි නියෝග වචන වාග් හෙදයෙන් දන්වන්නට නොපිළිවත් හෙයින් මෘදංග මද්දලාදී වූ නානා ප්‍රකාර හෙරි ශබ්දයෙන් හා සංඛ කාහල ශබ්දයෙන් හා හභවන්නා වූ ඒ ඒ කටයුතු ඇත්ති යැ.”¹²

යුද්ධයේ දී සැලකිය යුතු තවත් අංශයක් නම් යෝග්‍ය ඇඳුම් පැළඳුම් භාවිතය යි. යුද්ධ සන්නාහය ගැන නිතර ම සිංහල සාහිත්‍යයෙහි දක් වේ. එනම් යුද්ධය සඳහා පැළඳී සැවටය යි. උඩු කයේ ආරක්ෂාව සඳහා මෙය පළඳින්නට ඇත. සන්නාහය බොහෝ විට රනින් කළ බව පෙනේ. මේ අතර රාජරාජ මහාමාත්‍යාදීන් ද සේනාව ද නානා වස්ත්‍ර හා ස්වර්ණාභරණවලින් සැරසී සිටි ආකාරය පහත දක්වෙන විස්තරයෙන් පැහැදිලි වේ.

“තව ද රත්වත් පිළි හැඳෑ ස්වර්ණාලංකාර යෙන් සැරඹී රත්වත් අංගුරාග ගල්වා පංචායුධ සන්නද්ධ වූ රත් සත් රත් පොරෝදු ආදී ස්වර්ණාලංකාරයෙන් සරහන ලද ඇතුන් නැගී නඳුන් වන උයන්හි දේවතා සමුහයක් මෙන් අසමාන වූ යෝධයෝ සිය දහස් ගණන් වහා එක්වයි.”¹³

යුද්ධ නෛපුණ්‍යය පිළිබඳ ව පැරැන්නන් තුළ පැවැති දක්ෂතා ද පැරැණි සිංහල සාහිත්‍යයෙන් හෙළි වේ. ඇතුන් හා අසුන් පිට ගොස් සටන් කිරීම පිළිබඳ ව දක්ෂතා දක් වූ රජවරු මෙන් ම යෝධයෝ ද වූහ. දුටුගැමුණු රජු කඩොලැනා පිට පැන නැගී එළාර රජුට විරුද්ධ ව ද්වන්ද්ව සටනක යෙදුණු ආකාරය උපවංසයේ දක් වේ. වේඵ

සුමන නමැති යෝධයා අසුන් පිට නැගී විවිධ දස්කම් දක්වීමේ සුරයකු ව සිටි ආකාරය ද එහි විස්තර කෙරේ. අසු පිට නැගුණු වෙළුමන යෝධයා දක් වූ දස්කම් ධූපවංස කතුරයා විස්තර කරන්නේ මේ සේ ය.

“ අසුන් ගෙන් වටලාපු අස් වළල්ලක් මෙන් විය. එසේ අසු විහිදුවා නැවත අසු දිවන අසුපිට කෙමේ සිට ගෙන උං කෙරේ මද සංකාවක් නොකොට තමා හැඳගත් සඵ පවින් පට අසු දිවිය දී ම තමා ගලවයි. නැවත පවින් පට ඇඳ ගනියි. ඒ දැක බොහෝ දෙනා මහත් කොට ඔල්වර හඬ පැවැත් වූහ. ”¹⁴

දුන්නෙන් විදීම ද ඉලක්කයට කළ යුතු කාර්යයක් වී ය. යසෝධරා කුමරිය හා විවාහ වීමට පළමු තමා දත් ශිල්ප දක් වූ සිද්ධාර්ථ කුමාරයා දහසක් දෙනා විසින් එසවිය යුතු දුන්න ඉතා සැහැල්ලු ආකාරයෙන් ඔසවාගත් ආකාරය පූජාවලි කතුරයා විස්තර කරයි. ¹⁵මේ අතර ඉලක්කය ඇල්ලීම දුන්නෙන් විදීමට අදාළ වැදගත් කාර්යයක් වී ය. මේ සඳහා දීර්ඝ කාලීන පුහුණුවක් ලැබිය යුතු වී ය. මේ පුහුණුවෙන් පසු දණ්ඩක එල්ලා තිබූ කරබඩු ගෙඩියක් සහිත අඟව ලෝමයක් විදුලිය වැනි ආලෝකයක් යොදා ගෙන දැඩි අඳුරෙහි පවා විදීමට දුනුවායා සමත් වූ බව පෙනේ.

“ ධනුශ්ශිල්පයෙහි දක්ෂ වූ කාතභස්ත වූ එක්වන් කරන ලද අභ්‍යාස ඇති, එසේ හෙයින් මැකළ හස්ලොම කර බටුවක් බැඳූ, ළඹු බස්නා මානයේ දෙ දාඩක් හිඳුවා එහි සරසා බැඳී විශාල දංඛෙහි බැඳූ බටුව එල් වූ කළුහස් ලොම විදුලිය ආදි වූ යම්කිසි ආලෝකයෙකින් පළා විදුලියනන්ට සමර්ථ වූ යෝධයෝ වහා සන්නාහ සන්නද්ධ වැ එක්වයි ‘කියා ද.’ ”¹⁶

අන්ධකාරය පවතිද්දී ඇත සිට අශ්ව ලොමයකට විදීම සඳහා විදුලි ආලෝකය උපකාරී වන බව ලෝවැඩසඟරා කතුරයා ද පවසා ඇත.

“ අඳුරෙහි අස්ලොම විදිනට දුරදී විදුලිය පැහැ වැරදුණහොත් වරදී ”¹⁷

බන්ධුල සේනාපති කඩු ශිල්පයෙහි හා ධනුශිල්පයෙහි ඉතා දක්ෂයෙකු වූ බව පෙනේ. ඔහු

පසු පස රියවලින් හබා පැමිණි ලිව්ණවී රජුන් හැට දෙන එක හි පහරින් ම මරුමුවට පත් කළ බව පූජාවලි කතුරයා දක්වයි.¹⁸

පැරණි පනාක යෝධයන් පෑ දස්කම් ගැන තොරතුරු ද පැරණි සිංහල සාහිත්‍යයෙහි දැක්වෙයි. මේ පනාක යෝධයන් තමන් සිටි ස්ථානයේ සිට කරනම් ගසමින් උඩ පිනු කරනමින් ම සතුරන් හමුවට ගොස් ඔවුන් මරා යළිත් තමන් සිටි ස්ථානයට ළඟා වීමේ ශක්තිය ඇති ව සිටි බව උමමන්ග ජාතකයේ දැක්වෙයි.¹⁹ දීඝජන්තු නමැති යෝධයා කරනම් ගසමින් දුටුගැමුණු රජු සිටි බල කොටුවට පැමිණ සුරනිමල යෝධයා අතින් මැරුම් කෑ ආකාරය ධූපවංස කතුරයා විස්තර කරයි.

“ එළාර රජුගේ දීඝජන්තු නම් යෝධයා කඩු පලහ ගෙන බිමින් අටළොස් රියනක් අඟයට පැන නැගී රජ රූ පොලු ගසා පළමුවන බල කොටුව බිඳ සෙසු බලකොටු ද බිඳ ගැමුණු රජ සිටි බලකොටුවට නික්මිණ. එවෙලෙහි රජු රුවන් සම්පයට යන දීඝජන්තු නම් යෝධයා දුටු සුරනිමල යෝධයා තමාගේ නම කියා ‘මා සිටිය දී ඔබ කොයි යෙහි ද? නිවට දෙමළෑ’ යි හඬ ගැසී ය. එ වෙලෙහි ඔහු බිණු බස් ඇසූ දීඝජන්තු නම් යෝධයා ‘දෙපළ කොට ගසා මොහු මරා රජු පසුව මරමි’ යි කිසි අඟයට පැන නැගී තමාගේ හිස මුදුනට බස්නාහු දැක සුරනිමල යෝධයා තමා අත තිබූ පලහ මිටින් ගෙන ඉස වසා සිටියේ ය. දීඝජන්තු නම් යෝධයා ද ‘ඉස වසා සිටි පලහ දැක පලහ හා මොහු හා එක් කොට ගසමි’ යි සිතා පළහට ගැසී ය. එකෙණෙහිම සුරනිමල නම් යෝධයා පලහ අතින් හැර කඩු පහර හිස යවා පිය. දීඝජන්තුවා පලහ හා බිම වැටී හීන. සුරනිමල යෝධයා බිම හුණුවහු නැගී නොසිටිය දී කඩුවෙන් දෙපළ කොට ගැසී ය.’ ”²⁰

සටන් පිළිබඳ තවත් වැදගත් අංශයක් වනුයේ යුද්ධෝපක්‍රම යි. මේ මගින් සටන් වැදුණු දෙපක්ෂයට අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් නො මහ යැවීමටත් අවශ්‍ය තැනට පහර ගැසීමටත් අවස්ථාව සැලසුණි. වෙදේන රජුගේ මියුළු නුවර වටලා ගත් බ්‍රහ්මදත්ත රජු ක්‍රමයෙන් නුවරට ජලය, වි සාල්, හා දර ලැබෙන මාර්ග වළක්වාලීමත් රජු නො මහ යැවීමට මහොපධ පණ්ඩිතයන් යෙදූ උපක්‍රමත් උමංදවේ දැක්වෙයි. දුටුගැමුණු රජ තම මෑණියන් වූ විහාර

මහා දේවිය සමග සාකච්ඡා කොට සතුරා නො මහ යැවීම සඳහා කිහිපි ලියෙන් තමාට සමාන ව රූප නිස් දෙකක් කරවා බලකොටු නිස් දෙකක රඳවා තිබූ ආකාරය චූපවංස කතුවරයා විස්තර කරයි. මෙය සතුරා නො මහ යැවීමට යෙදූ කදිම උප-ක්‍රමයක්²¹ වී ය.

සුදු රහස් දැන ගැනීමටත් යම් යම් කාර්ය සාධනයටත් වර පුරුෂ සේවය යොදා ගත් බව ද, එහි දී මිනිසුන් පමණක් නොව පක්ෂීන්' පවා යොදා ගත් බව ද උමමගේ ජාතකයේ දැක්වෙයි.

විහාරමහා දේවියගේ දෙළ දුකට ඇතුළත් ඇතැම් අංග සපුරා දීම සඳහා වෙළුමන යෝධයා වරපුරුෂ වෙස් ගෙන එළාර රජුගේ මහලු සුරකිත රජා-වාර්යයා හා මිත්‍ර වී පසුව මේ අශ්වයාත් පැහැර ගෙන පලාගිය ආකාරය චූපවංසයෙහි දැක්වෙයි.²²

මෙතෙක් දක් වූ කරුණු අනුව පැරැන්නන් සුද්ධ ශිල්පය පිළිබඳ ව පෑ කෘතහස්තභාවයන් ඔවුන් ගේ සටන් වැදීම හා ඒ ආශ්‍රයෙන් මතුවන විවිධ ලක්ෂණත් පැහැදිලි වෙයි.

පාදක සටහන් :

1. පූජාවලිය, මයුරපාද හිමියන් විසින් විරචිත, බෙන්තර ගුද්ධානිභ්‍ය හිමි සංස්කරණය, (බෙ. ග්.) 1953 මරදන; ඡේ. පී. කරුණාධාර, 10-147.
2. — එම — 1
3. උමමගේ ජාතකය, කුමාරතුංග මුනිදස සංස්කරණය (කු.මු.) 1937, කොළඹ; ගුණසේන. 78 පිටුව.
4. කවිසිළුමිණ, කල්පලතා ව්‍යාධ්‍යා සහිත, ශ්‍රී සෝරත නාහිමි සංස්කරණය, 1947, වැල්ලම්පිටිය; නව ජීවන, 14-20.
5. සිංහල චූපවංසය, ඩබ්ලිව්. ඇස්. කරුණාතිලක සංස්කරණය (ඩබ්ලිව්.ඇස්.ක.) 1989, කොළඹ. ගුණසේන. 117 පිටුව.
6. උමමගේ ජාතකය (කු.මු.) 140 පිටුව.
7. සිංහල චූපවංසය, (ඩබ්ලිව්.ඇස්.ක.) 131 පිටුව.
8. — එම — 136 පිටුව.
9. — එම — 139 පිටුව.
10. — එම — 140 පිටුව.
11. උමමගේ ජාතකය (කු.මු.) 141 පිටුව.
12. — එම — 79-80 පිටුව.
13. — එම — 141 පිටුව.

14. සිංහල පූජාවංසය, (ධබ්ලිව. ඇස්. ක.) 124 පිටුව.
15. පූජාවලිය, (බෙ. ශ්‍ර.) 146 පිටුව.
16. උමමත්ත ජාතකය, (කු. මු.) 140 පිටුව.
17. ලෝචුඩ සහරාව, විදුගම හිමි, ධර්මබන්ධු සංස්කරණය, කොළඹ; 1926, ගුණසේන, 25 කවිය.
18. පූජාවලිය, (බෙ. ශ්‍ර.) 383 පිටුව.
19. උමමත්ත ජාතකය, (කු. මු.) 141 පිටුව.
20. සිංහල පූජාවංසය, (ධබ්ලිව. ඇස්. ක.) 138 පිටුව.
21. — එම — 140 පිටුව.
22. — එම — 115 පිටුව.

මගීයා හා ගැටනෙටුල් ගස අතර සංවාදය :

“කස්ත්ව?, හො: කථයාමී දෙදවහනකං, මාං විද්ධි ආබොධකං
 වෙරොග්‍යාදි’ව චක්ඛි සාධු විදිතං කස්මාදි’දං කථානෙ
 වාමේනා’නු වට: තමද්වගජන: සර්වාත්මනා සෙවනෙ
 න’වජායා’පි පරොපකාර කරණෙ මාර්ගස්ථිතසා’පි මෙ.”

මගීයා: තෝ කවරෙක් ද?

ගැටනෙටුල් ගස: මම දෙදවයෙන් පහර කෑ භූතාවෙශය ඇති ගැටනෙටුල් ගසක්.

මගීයා: කලකිරීමෙන් වගේ කථා කරන්නේ මොක ද?

ගැටනෙටුල් ගස: ඔබ හොඳට තේරුම් ගන්නා.

මගීයා: ඒ කලකිරීමට හේතුව?

ගැටනෙටුල් ගස: මේ වම පැත්තේ නුග ගහක් තිබෙනව. මගින් එය නිතර ම ඇසුරු කරනව. පාර අසින් තිබුණත් මගේ සෙවණ පවා කවුරුත් වත් ඇසුරු කරන්නේ නෑ.
 (හෙවණ වත් පරොපකාරය පිණිස නො පවතී.)

පුස්තකාල ලේඛන සංරක්ෂණය

ආර්යරත්න සේනාදීර

පුස්තකාල ලේඛන භාවිතය :

බුදුසමය ලංකාවට පැමිණීමට පෙර පටන් ම ලංකාවේ ලියන කලාව පැවති බව දැන් කවුරුන් දන්නා කරුණකි. ඉතා ඈත කාලයේ පටන් ම ප්‍රයෝජනයට ගැනුණු ලේඛන මාධ්‍යයන් අතර, මැටි පුවරු, ගල් පුවරු, තඹ පත් සහ පුස්තකාල බොහෝ විට සඳහන් වේ.

අනුරාධපුර යුගයේ පැවති දියුණු සංස්කෘතික ලක්ෂණ සලකන විට, මානව සමාජය සතු දැනුම වර්ධනය කර ගැනීම සඳහා පහසුවෙන් ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි ලේඛන ක්‍රමයක් එ කල පැවති බව සිතිය හැක.

ලංකාවේ පොත් භාවිතය පිළිබඳ නිශ්චිත විස්තර දුටුගැවුණු රජුගේ කාලයේ පටන් සඳහන් වෙයි. පොත් නිම වෙන්නේ පන්ඉරු කුමානුකුල පිළිවෙළකට ගොනු කිරීමෙනි. පන්ඉරුව සඳහා උපයෝගී කරගන්නා මූල ද්‍රව්‍යය ලිවීමේ පහසුව, ගෙනයාමේ පහසුව, ගොනු කිරීමේ හෝ පොතක් ලෙස පරිහරණය කිරීමේ පහසුව, තැන්පත් කිරීමේ පහසුව, අවශ්‍ය ලේඛන ද්‍රව්‍ය සොයා ගැනීමේ පහසුව යන කරුණු මත පදනම් වේ.

මෙම අවශ්‍යතා, ලංකාවේ ප්‍රයෝජනයට ගැනුණු පැරණි ලේඛන ද්‍රව්‍ය හා සලකා බලන විට, පුස්තකාල ලේඛන මාධ්‍යය මුල් කරගත පුස්තකාල පොත් ලංකාවේ ඉතා ම ප්‍රචලිත ව පැවති ලේඛන ක්‍රමය සේ පිළිගැනීමට සිදු වේ.

සිංහල මුද්‍රණ ශිල්පය ප්‍රචලිත වීම පැරණි පුස්තකාල ලේඛනයන්ට බලපාන ආකාරය :

වර්තමානයේ ලියැවෙන සිංහල පොත් මෙන් ම අතීතයේ ලියැවුණු බොහෝ සිංහල ග්‍රන්ථයන් ද

අද මුද්‍රණයේ පවතී. මේ නිසා පුස්තකාල පොත් මේ කාලයට නො ගැළපෙන 'හණ මිටි' සේ සැලකීමට පිළිවන්කම තිබේ. එහෙත් මෙය නිවැරදි ආකල්පයක් නො වේ.

සිංහල මුද්‍රණ කටයුතු ලංකාවේ ආරම්භ වූයේ, 1738 වර්ෂයේ ය. මුළු ලන්දේසි පාලන කාලය තුළ ම සිංහල මුද්‍රණ කටයුතු ප්‍රයෝජනයට ගැනුණේ ක්‍රිස්තියානි ආගම ප්‍රචාරය කිරීමේ කටයුතු සහ රාජ්‍ය කටයුතු සඳහා යි.

ගනවර්ෂ දෙකක් පමණ කාලයක් තුළ එනම් 19 සහ 20 ගනවර්ෂ තුළ ලංකාවේ සහ පිටරටවල ආරක්ෂා වී තිබුණු සියලු පුස්තකාල පොත් මුද්‍රණය වූවා යැ යි සිතීම දුෂ්කර ය.

මේ නිසා වර්ෂ 2300 පමණ කාලයක් ආරක්ෂා වෙමින් පැවති පුස්තකාල පොත් තවදුරටත් ආරක්ෂා කර ගැනීම අපේ වගකීමක් හා යුතුකමක් වෙයි.

පුස්තකාල / පුස්තකාල පොත් සහ කඩදසි / මුද්‍රිත පොත් :

පුස්තකාල ලේඛන සංරක්ෂණය ගැන සලකා බැලීමට මත්තෙන් පුස්තකාල සහ කඩදසි අතර සමාන අසමානකම් සහ පුස්තකාල පොත් සහ මුද්‍රිත ග්‍රන්ථ අතර සමාන අසමානකම් ගැන සලකා බැලීම ප්‍රයෝජනවත් වේ.

(අ) ලේඛන මාධ්‍යයක් වශයෙන් පුස්තකාල සහ කඩදසි අතර දක්නා සමාන අසමානකම් සංක්ෂිප්ත වශයෙන් මෙ සේ දැක්විය හැක.

පුස්තකාල

1. තම්බා, වියලා සකස් කරගත් ලා තල් කොළ වේ.

2. පුස්තකාල මත ලිවීම සඳහා පත්හිද ප්‍රයෝජනයට ගැනේ. ඊට පසු කළු මැදිය යුතු ය. මුද්‍රණ කටයුතු සඳහා යොදාගත නො හැක.
3. වාතයේ ඇති තෙතමනය අඩුවෙන් උරාගන්නා හෙයින් දිරන්නේ ඉතා සෙමිනි.
4. දිවිමට හේතුවන අමල ගතියක් නැත.
5. කළු මැදීමට ගන්නා දුම්මල තෙල් නිසා පුස්තකාල කාමින්ගෙන් ආරක්ෂා වේ.

කඩදැසි

1. ශාඛ කෙඳි උපයෝගී කර සකස් කරගන්නා කාන්තා නිෂ්පාදනයකි. මුල් යුගවල අතින් කඩදැසි නිපදවනු ලැබුවත් දැන් යන්ත්‍ර මගින් කඩදැසි නිපද වේ.
2. ලිවීම සඳහා පැන උපයෝගී කර ගනු ලැබේ. කඩදැසි මුද්‍රණ කටයුතු සඳහා යොදාගත හැක.
3. වාතයේ ඇති තෙතමනය දැඩි ලෙස උරාගන්නා හෙයින් ඉක්මනින් දිරයි.
4. කොළවල ම ඇති අමල ගතිය නිසා දිවිම ඉක්මන් වේ.
5. කාමින්ගෙන් සහ තෙතමනයෙන් ආරක්ෂා කර ගැනීමට විශේෂ විධිවිධාන යෙදිය යුතු ය. මේ සඳහා ඉතා සුදුසු ක්‍රමය වායුසම්පීඩකරණය කිරීම යි.

(ආ) පුස්තකාල සහ මුද්‍රිත පොත් අතර දක්නා වෙනස් කම :

පුස්තකාල පොත්

1. අතින් ලියන ලද පොත් බැවින් අත් පිටපත් ගණයට වැටේ. නිෂ්පාදනය වන්නේ වරකට එක පොතකි.
2. ප්‍රතිනිෂ්පාදනය ඉතා හෙමින් සිදුවේ.
3. ප්‍රතිනිෂ්පාදනය හෙමින් සිදු වන නිසා පොතක් සඳහට ම නැතිවීමට ඇති ඉඩකඩ පුළුල් වේ.
4. පොතේ සාමාන්‍ය ආයු කාලය දිග ය.

මුද්‍රිත පොත්

1. එක සමාන පිටපත් දහස් ගණනක් එක වර මුද්‍රණය වේ.
2. ප්‍රතිනිෂ්පාදනය ශීඝ්‍රයෙන් සිදු වේ.
3. එසේ වීමට ඇති ඉඩ අඩු ය.
4. පොතේ ආයු කාලය අවුරුදු 50 ක් පමණ වේ.

පුස්තකාල පොත් සංරක්ෂණය :

20 වන ශත වර්ෂය තුළ පුස්තකාල පොත් සංරක්ෂණයේ වැදගත්කම බොහෝ දෙනාට වැටහී ගොස් ඇති බව පෙනේ.

සංරක්ෂණ ක්ෂේත්‍රය කොටස් දෙකකට බෙද දැක්විය හැක :

1. පුස්තකාල පොත් සොයා ගැනීම.
2. සොයා ගත් පොත් පරිශීලනය සඳහා සුවිකරණය කිරීම සහ ආරක්ෂා ස්ථානවල තැබීම.

මින් පළමු කාර්යය සඳහා ලංකාව තුළ ඓතිහාසික 'අත්ලිපි කොමිසම' මගින් වැදගත් මෙහෙයක් ඉටු වී ඇත. රාජ්‍ය ලේඛන දෙපාර්තමේන්තුවෙන් ද ජායාස්ථිති කිරීමේ වැඩ පිළිවෙළක් ක්‍රියාත්මක වෙයි.

පුස්තකාල පොත් සුවිකරණය හා ආරක්ෂා ස්ථානවල තැබීම ක්‍රමානුකූල ව කළ යුතු වේ. ඒවා තැන්පත් කිරීමට විශේෂ කැබිනට්ටු සකස් කළ යුතු ය. සුවිකරණය කළ යුත්තේ ද පුස්තකාල ලේඛන කියවීමට විශේෂ පලපුරුදුකම ඇති අය විසිනි.

පුස්තකාල බෙහෙවින් විනාශ වන්නේ තෙත් වීමෙන් සහ වෙයන් කැමෙනි. වියලි පරිසරයක පැනලි අතට තැන්පත් කර තබන්නේ නම් ඒවා බොහෝ කල් ආරක්ෂා වේ.

කළ යුතු වැදගත් කාර්යය වන්නේ වසරකට පමණ වරක් දුම්මල තෙල් ගා කළු මැදීම යි. දුම්මල තෙල්වලින් පුස්තකාල මෙලෙක් වන අතර

කළු මැදීම නිසා අකුරු කියවීම පහසු වේ. දුමමල තෙල් වරින් වර ආලේප කිරීමෙන් පුස්තකාලය ද ආරක්ෂා වේ.

පුස්තකාල පොත් ඡායාස්ථිති කිරීමත්, සුක්ෂ්ම ඡායාගත කිරීමත්, එම පොත් ආරක්ෂා කිරීමටත් පරිශීලනයටත් පිටුබලයක් වේ.

පුස්තකාල පොත් එකතුවක ඇති පොත් වෙන පුස්තකාලයකට ගෙන යාමට බොහෝ විට ඉඩ නො ලැබුණත් ඒවා ඡායාස්ථිති කරණයෙන් පසු වෙනත් ස්ථානයක පරිශීලනය කළ හැක. ඡායාස්ථිති පටල මුද්‍රණය යන්ත්‍රයක් මගින් එම පුස්තකාල පොත් පිටුවල අවශ්‍ය ප්‍රමාණයේ පින්තූර ගැනීමට ද පිළිවන.

ලංකාව සතු වටිනා පුස්තකාල පොත් රාශියක් විදේශිකයන් විසින් පිටරටවලට ගෙන ගොස් ඇත. බ්‍රිතාන්‍යය, පැරිසිය, ඩෙන්මාර්කය වැනි රටවල ජාතික පුස්තකාලයවල තැන්පත් වී ඇති මෙම පොත් මැනවින් සුවිකරණය වී ඇති බැවින් පරිශීලනය පහසු ය. (මෙම සුවිචලින් සමහරක් පුස්තකාලයේ ප්‍රදර්ශනය කර ඇත.)

කොළඹ කෞතුකාගාර පුස්තකාලයේ පුස්තකාල පොත් එකතුව ද සුවිගත කොට, එම සුවිස ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත.

ජේරාදෙණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ පුස්තකාල පොත් එකතුව කලක පටන් සුවිගත කොට ඇති නමුත් ප්‍රකාශයට පත් කොට නැත.

පුස්තකාල පොත් සංරක්ෂණයේ දී මතුවන දුෂ්කරතා:

පුස්තකාල පොත් ආරක්ෂා කර ගැනීමේ දී මතුවන ප්‍රශ්න රාශියකි. ඉන් සමහරක් නම් :

1. පුස්තකාල පොත් පෞද්ගලික යන්ත්‍රකයේ ඇති බැවින් රජයේ දෙපාර්තමේන්තුවකට හෝ පුස්තකාලයකට ඒවා ලබා ගැනීමට නොහැකි වීම.
2. සමහර පුද්ගලයන් ඒවා වෙන අයට පෙන් වීමට අකමැති වීම.
3. සංචාරකයන්ට වැදගත් පුස්තකාල පොත් විකුණා දැමීම.
4. කියවීමට අපහසු, අබලන් වූ පොත් අයිති කරුවන් විසින් ඉවත ලීම.
5. පුස්තකාල පොත් අයිතිකරුවන්ට ඒවා ආරක්ෂාකර ගැනීමට දැනුමක් හෝ වත්කමක් නො තිබීම.

ලංකාවේ දැනට ක්‍රියාත්මක වන බුද්ධිමය දේපල පනත අනුව අත්ලිපි පිටරට ගෙන යාම සඳහා සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසරය ලබා ගත යුතු ය. එසේ වුව ද, මෙම නීතියෙන් පමණක් අත්ලිපිවලට අවශ්‍ය ආරක්ෂාව සැලසෙන්නේ නැත.

අත්ලිපිවල වැදගත්කම පිළිබඳවත්, ඒවා ආරක්ෂා කිරීමේ වැදගත්කම පිළිබඳවත්, මහ ජනතාව දැනුවත් කිරීම, අත්ලිපි ආරක්ෂා කිරීමේ හොඳ ම ක්‍රමය වනු ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා

එච්. ටී. බස්නායක

බෝධිසත්ව සංකල්පය ශ්‍රී ලංකාවට ප්‍රවිෂ්ට වූයේ ක්‍රි. පූ. 3 වන සියවසේ දී බුදුසමය මෙ රටට පැමිණීමත් සමග ය. අප අතට පත් වී තිබෙන ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථවල බෝධිසත්ව සංකල්පය පිළිබඳ වි තොයෙක් වර සඳහන් වේ. බුද්ධ පරම්පරාවක් ගැන කියැවෙන තැන අනාගත බෝධිසත්වවර යෙකු ගැන සඳහන් වීමත්,¹ ගෞතම බුදුන් වහන්සේ බුදු වීමට පෙර බෝධිසත්වවරයෙකු වශයෙන් හැඳින්වීමත්,² බුදුන් වහන්සේගේ අතීත කථා ජාතක කථා වශයෙන් පෙන්වීමත්,³ පාරමිතා ධර්මය ගැන ඉගැන්වීමත් යන කරුණු මෙහිලා සාධක වශයෙන් පෙන්විය හැකි ය. ආරම්භයේ දී බෝධිසත්ව සංකල්පය පිළිබඳ මෙ සේ හැඳින්වීමක් ශ්‍රී ලංකාවට ඉදිරිපත් කරන ලද ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වුව ද, බෝධිසත්ව වන්දනාව කෙසේ පැවතියේ දැයි නිශ්චිත වශයෙන් කිව නො හැකි ය. එසේ ම ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි බුද්ධාගමේ බෝධිසත්ව සංකල්පය හඳුන්වා දී තිබෙන අන්දම අනුව බෝධි සත්ව වන්දනා ක්‍රමයක් බිහිවීමට මුල් වකවානුවේ දී ඉඩකඩ තිබූ බවක් නො පෙනේ. ශ්‍රී ලංකාවට මුල් බුදුසමය මගින් හඳුන්වා දෙන ලද්දේ මෛත්‍රීය බෝධිසත්වයන් පමණකි. ඒ බෝධිසත්වයන් ද අනාගතයේ දී බුදුවරයෙකු බවට පත්වන තැනැත්- තෙකු වශයෙන් හඳුන්වා දී තිබේ. මේ තත්වය යටතේ බෝධිසත්ව වන්දනා ක්‍රමයක් බිහි වීමට ඉඩකඩ තිබූ බවක් නො පෙනේ.

කෙසේ හෝ ක්‍රි. පූ. පළමු සියවසේ සිට ක්‍රි. ව. යෙන් හතරවන සියවස දක්වා කාලය තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ බුදුසමයේ ඇති වූ විවිධ සිද්ධීන් නිසා සංඝශාසනයේ වෙනස්කම් රාශියක් ඇති වේ. වළගම්බා රජුගේ කාලයේ දී රටේ ඇති වූ සාගත බියත්, කැරලිකාරී බියත් නිසා හික්මුන් වහන්සේලා

මුඛ පරම්පරානුගත ව ගෙන ආ ත්‍රිපිටක ධර්මය ග්‍රන්ථාරූඪ කිරීමත් එ සේ ම ග්‍රන්ථධුරය හා විපස්සනාධුරය සඳහා හික්මුන් වහන්සේලා බෙදී මත්, වළගම්බා රජු විසින් සංඝාරාමයක්, පුද්ගලික හික්මු සන්තක කොට පවරා දීමත්, ඒ නිසා මහා විහාරය හා අභයගිරි විහාරය අතර වෙනස්කම් ඇතිවීමත් යන සිදුවීම් හේතු කොටගෙන හික්මු ශාසනය තුළ ඇති ඒකීයභාවය දෙදරා ගිය බවත් පෙනේ. මහා විහාරය හා අභයගිරි විහාරය අතර ආරම්භයේ දී බුද්ධධර්මය වශයෙන් හෙදයක් ඇති නො වුව ද ශාසනික වශයෙන් හෙද විය. මේ හෙදභින්නතාව ඉන්දියාවේ වර්ධනය වෙමින් තිබූ මහායානික අදහස් උදහස් මෙරට තුළ ප්‍රචලිත කිරීමට බෙහෙවින් ඉවහල් වූ බව සැලකිය හැකි ය. ක්‍රි. ව. යෙන් හතරවෙනි හෝ පස්වෙනි සියවස්වල දී ශ්‍රී ලංකාවේ පැවති මුල් බුදුදහම තුළට ඉන්දියාවේ වර්ධනය වූ මහායානික අදහස් බොහොමයක් ඇතුළු වී තිබුණු බවට සාධක දෝහානියන් විසින් රචිත “ශ්‍රී ලංකාවේ මහායානික බෞද්ධ මූර්ති” යන ග්‍රන්ථයෙන් පෙන්වා දී තිබේ.⁴

ක්‍රි. ව. යෙන් 5 වන, 6 වන සියවස් වන විට ශ්‍රී ලංකාවේ මහායානික අදහස් කෙතරම් දුරට බලපෑවේ ද කිවහොත් මෙ රට කලා ශිල්ප කෙරෙහි ද බලපෑම් ඇති කොට තිබේ. ක්‍රි. ව. යෙන් 5 වන සියවසේ දී ශ්‍රී ලංකාවට ඉන්දියාවේ මධ්‍ය දේශයෙන් ශුණ්භ්‍ර නම් හිමි නමක් හා චීනයෙන් පාභියන් නම් හිමි නමක් පැමිණ බෝධිසත්ව වන්දනාව මෙ රට ප්‍රචලිත කිරීමට උත්සාහ දරන්නට ඇතැ යි වුවුවො සඳහන් කරයි.⁵ මේ නිසා ඇතැම් විට මෙ රට බෝධිසත්ව වන්දනාව වර්ධනය වන්නට ඇතැයි සිතිය හැකි ය. ක්‍රි. ව. යෙන් 5 වන සිය වසේ දී මෙ රට රජ කළ ධාතුසේන රජතුමාගේ කාලයේ දී (ක්‍රි. ව. 455-473) බුද්ධ හා බෝධිසත්ව

ප්‍රතිමා සාදවා ඒවා ප්‍රතිමා ගෙවල්වල තැබීම වූ බව අපේ වංශ කථාවේ සඳහන් වේ.⁶ එහෙත් මේ රජතුමා විසින් තනවන ලද බෝධිසත්ව රූප මොනවා දැ යි එහි සඳහන් වී නොමැත. කෙසේ වෙතත් මේ වකවනුව වන විට බෝධිසත්ව රූ තැනීම ශ්‍රී ලංකාවේ ඇරඹී තිබුණු බව පෙනේ. එසේ ම ක්‍රි. ව. යෙන් 5 වන සියවසේ දී බෝධිසත්ව චන්ද්‍රනාව මෙරට පවතින්නට ඇතැයි චූට්ඨවංශ ද කල්පනා කරයි. මේ පිළිබඳ අධ්‍යයනයක් කළ මුදියන්සේ මහාසේන රජුගේ රාජ්‍ය කාලයේ දී (ක්‍රි. ව. යෙන් 277-304) සිදු වූ සිදුවීම් ගැන සලකන විට මහායානික අදහස් හා බෝධිසත්ව චන්ද්‍රනාව ද මෙරට පුද පිළිවෙත් අතරට පිවිසෙන්නට ඇතැයි පෙන්වා දෙයි.⁷ කෙසේ හෝ අවලෝකිතේශ්වර බෝධි සත්වයන් පිළිබඳ සෙල්ලිපිමය සාධකයක් ප්‍රථම වරට හමුවන්නේ නිරිසායෙන් ලැබී තිබෙන සෙල්ලිපියෙනි. මෙය ක්‍රි. ව. යෙන් 8 වන සිය වසට අයත් වේ.⁸ මේ වකවනුව වන විට ශ්‍රී ලංකාවේ රජවරුන් ද බෝධිසත්වවරුන් වශයෙන් සලකා තිබෙන බවට සාධක හමු වේ.⁹

කෙසේ හෝ ශ්‍රී ලංකාවේ බෝධිසත්ව රූප ප්‍රථම වතාවට එළි දැක්වූයේ කිනම් වකවනුවක ද යන්න පිළිබඳ ව විවිධ මතිමතාන්තර උගතුන් අතර පවතී. පිදුරංගලින් ලැබී තිබෙන බෝධිසත්ව ඵලකය ගැන සඳහන් කරන පරණවිතාන එය ක්‍රි. ව. යෙන් 4 වෙනි හෝ 5 වෙනි සියවස්වලට අයත් බව සඳහන් කරයි.¹⁰ දෝහානියන්ගේ අදහසට අනුව මෙරට බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා බිහි වූයේ ක්‍රි. ව. යෙන් 7 වෙනි, 8 වෙනි සියවස්වල දීය.¹¹ චූට්ඨවංශගේ අදහසට අනුව බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා මෙරට බිහි වූයේ 8 වන සියවසේ දීය.¹² කෙසේ හෝ ක්‍රි. ව. යෙන් 6 වෙනි, 7 වෙනි සියවස් පමණ වන විට බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා මෙරට තිබෙන්නට ඇතැයි සාහිත්‍යමය හා පුරාවිද්‍යාත්මක සාධකවලින් පැහැදිලි වේ.

ඉන්දියාවේ මෙන් ලංකාවේ ද ප්‍රථමයෙන් ම බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා තැනීමේ දී ඒ සඳහා මූලාදර්ශයක් නො පැවති හෙයින් මහත් දුෂ්කරතාවන්ට මුහුණ දීමට සිදුවන්නට ඇත. බෝධිසත්වයන් වහන්සේට පුද පූජා පැවැත්වීමට හේතු වූයේ සංඝාරයන්, නිර්වාණයන් අතර සිටින මාධ්‍යමිකයා වශයෙන් හා මහා කරුණාම හා ස්වයං කැපවීම සඳහා සිය දිවිය වෙන් කළ තැනැත්තා වශයෙන්

බැතිමතුන් විසින් පිළිගැනීමට පටන් ගැනීමෙන් පසුව ය. බෝධිසත්වවරයෙකුගේ ස්වරූපය හා හරය පිළිබඳ විස්තර කරන සෙකල් යමෙකුගේ ස්වරූපය සර්වඥතා ඥානය ලබා ගැනීම සඳහා විවිධ උත්පත්තිවල දී බුද්ධත්වය සඳහා අවශ්‍ය උත්තරීතර ප්‍රඥාවන්, ශිලාදී ගුණයන් ලබාගෙන නිර්වාණ ගතවීමට හැකියාව තිබියදීත් සිය කැමැත්තෙන් ම ලෝක සත්වයාගේ විමුක්තිය සඳහා සිය විමුක්තිය කැප කරන තැනැත්තෙකු වශයෙන් ද එක් අතකින් සංඝාරයෙන් මිදී පවතින අතර අනිත් අතින් නිර්වාණය අත්කර ගැනීමට හැකි ශක්තිය ඇති වුව ද, එසේ අත්පත් කර නො ගත් කෙනෙකු වශයෙන් ද පෙන්විය හැකි ය. මේ අයුරින් ද්විත්ව ස්වරූපයක් නිෂයාජනය කරන බෝධිසත්වවරයා ගේ ප්‍රතිමාව දාශ්‍ය මාධ්‍යයෙන් හෙළිදරව් කිරීම අතිශයින් දුෂ්කර වුව ද එක්තරා සුවිශේෂ ක්‍රමයකට අනුව නිර්වාණය කොට තිබේ. බෝධිසත්වවරයාගේ රූපය මේ ලෝකය ඉක්මවා ගිය උත්තරීතර පූජනීය පුරුෂයෙකුගේ රූපයක් සේ සලකා එහෙත් ලෝකය තුළ වෙසෙන කෙනෙකු සේ නිමවා ඇත. ඒ නිසා භාවීය වශයෙන් නොව මානුෂික වශයෙන් පෘථිවියේ වැජඹෙන කෙනෙකු මෙන් නිමවා තිබේ. මේ රූපයට ශක්තියන්, නම්‍යභාවයන්, කරුණාවන් අලංකාරයන් ආරූප කොට තිබේ. බෝධිසත්ව රූපයේ යටිකය පමණක් අගනා සඵලකින් වසා, උඩුකය නග්න කොට ඒ නග්නත්වය තුනී කිරීමට සුදුසු අයුරින් ආහරණ පළඳවා හිස් වැසුමකින් අලංකාර කොට අත්පා ද ආහරණවලින් අලංකාර කොට තිබේ. අත්වල පද්මයක්, අමාතය සහිත භාජනයක්, කඩුවක් හෝ මල් කිනිත්තක් දරා සිටින සේ දක්වා තිබේ. මේ රූප බොහෝමයක බුද්ධත්වය ලබාගැනීමේ සලකුණක් වශයෙන් හඳුන්වන උරුණරෝමය ද, මුඛ සිරුර වටා රැඳී පවතින රැස්වලල්ලක් ද දක්වා ඇත. මේ රූප පෙනුමෙන් අර්ධ වශයෙන් ලෝකික වූ ද, අර්ධ වශයෙන් ලෝකෝත්තර වූ ද ස්වරූපයක් ගනී. කුමාරයෙකුගේ රූපයක් තාපස විලාසයකින් පෙන්වා ඇත.¹³

බෝධිසත්ව රූප තැනීමට ඉවහල් වී තිබෙන්නේ මහායානික බලපෑම් පමණක් නොව බෝධි සත්වවරයා තුළ බැතිමතුන් ආරක්ෂා කිරීමටත්, සුවපත් කිරීමටත් හැකි බලයක් තිබෙන බවට විශ්වාසයක් ඇතිවීම නිසා ය. විශේෂයෙන් අවලෝකිතේශ්වර බෝධිසත්වවරයාට මේ බලය තිබූ

බව සඳහන් වේ. ආරෝග්‍යශාලා ලෝකනාථ යනුවෙන් විරුද නාමයක් ද මේ බෝධිසත්ව වරයාට තිබූ බවට සාධක ඇත. දඹේගොඩ බෝධි සත්ව රූපය නනා ඇත්තේ ආරෝග්‍යශාලාවක් අසබඩ බව දැනට එම ස්ථානයෙන් මතු වී ඇති අඛණ්ඩයන් තිබීම මීට හොඳ නිදසුනකි.

ශ්‍රී ලංකාවෙන් ලැබී තිබෙන බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා හඳුනා ගැනීම තරමක් දුෂ්කර ය. ඊට හේතුව වී ඇත්තේ මහායානික පොත්පත්වල සඳහන් තොරතුරුවලට අනුව ප්‍රතිමා සාදන නො තිබීමයි. එසේ ම ප්‍රතිමා වන්දනාව පිළිබඳවත්, බෝධි සත්වයන්ගේ ස්වරූපය පිළිබඳවත් ශ්‍රී ලංකාවේ පැවති සංකල්ප හේතු කොටගෙන බෝධිසත්ව වන්දනා ක්‍රමයක් බිහිවීමට ඉඩකඩ නො තිබීමයි. ථෙරවාදයට නැඹුරු වූ මුල් බුදුදහමට පසු කාලයේ දී මහායානික අදහස් උදහස් එකතු විය. ඇතැම් විට බුදුදහම තුළ පැවති මේ තත්වය නිසා බෝධිසත්ව ප්‍රතිමාව තැනීමේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ ශිල්පීන්ට එය අවබෝධ කර ගැනීමට නොහැකි වන්නට ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ අනුරාධපුර යුගයේ දී තනන ලද රජ රූප බෝධිසත්ව රූප වශයෙන් බොහෝ විට වරදවා හඳුනා ගෙන ඇත. අනුරාධපුරයේ රුවන් වැලි සෑය අසල ඇති රූපයන්, මිහින්තලේ රූපයන්, දුබුගැමුණු හා දේවානම්පියතිස්ස රජුගේ රූප හැටියට හඳුන්වා දී තිබේ. මේ රූප සකස් කර තිබෙන විලාසිතාවට අනුව බෝධිසත්ව රූපවලට වඩා රජ රූපවලට ගැලපෙන අයුරින් ඇඳුම්, පැළ උම්, ආභරණ, ඉරියව් ආදිය ගැළපේ. ඇතැම් විට මේ අන්දමට මේ රූප නිමවා ඇත්තේ ලංකාවේ රජවරු බෝධිසත්වවරුන් යයි යන අදහස කලා ශිල්පීන් තුළ තිබුණු නිසා විය හැකි ය. කෙසේ වෙතත් මේ රූප නිම කිරීමේ දී ලෞකික මෙන් ම ආධ්‍යාත්මික ගුණාංග ද පෙන්වන ලක්ෂණ දක්වා තිබේ. ශ්‍රී ලංකාවේ බෝධිසත්ව රූපවල මහා යානික පොත්පත්වල සඳහන් වන ප්‍රතිමා ලක්ෂණ වලට අනුව නිම කොට නොමැත. නිදසුනක් වශයෙන් දක්වන්නේ අවලෝකිතේශ්වර බෝධි සත්වවරයාගේ හිස් පළඳනාවේ අනිවාර්යයෙන් ම තිබිය යුතු අමිතාහ ධ්‍යානී බුදුවරයාගේ රූපය ඇතැම් අවස්ථාවල දී නොමැත. එ සේ ම සාම්ප්‍රදායික වශයෙන් සිය අතේ දරාගෙන සිටින පද්මය ද නොමැත. ඒ වෙනුවට සමහර විට කටක හස්තය නිරූපණය කොට ඇත. එ බැවින් ශ්‍රී ලංකාවේ

තනන ලද මුල් බෝධිසත්ව රූපවල මහායානික පොත්පත්වල දක්වෙන ප්‍රතිමා ලක්ෂණ නිරූපණය කොට නොමැත.

ශ්‍රී ලංකාවෙන් ලැබී තිබෙන බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා කොටස් කීපයකට බෙදිය හැකි ය. එනම් හිඳි ප්‍රතිමා, හිටි ප්‍රතිමා, යනුවෙන් ද විශාල පරි- මාණයේ ස්වාධීන හිටි ප්‍රතිමා, පර්වත ගලෙහි කොටන ලද ප්‍රතිමා, මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ හිටි ගෛල මය ප්‍රතිමා, හා ලෝකඩ ප්‍රතිමා යනුවෙනි. මේ ප්‍රතිමාවලට මෙමුත්‍රිය, අවලෝකිතේශ්වර, වජ්‍ර පාණි හා මංජු ශ්‍රී යන බෝධිසත්වවරුන්ගේ ප්‍රතිමා අයත් වේ. මෙමුත්‍රිය බෝධිසත්වවරයා මහායාන හා ථෙරවාද යන යාන දෙකට ම අයත් වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ මුල් බුදුදහම තුළින් හඳුන්වනු ලැබූ එක ම බෝධිසත්වවරයා මෙමුත්‍රිය ය. මුල් කාලයේ දී මේ බෝධිසත්වවරයාට වන්දනාමාන කිරීමක් පැවතුනා ද යන්න දැන ගැනීමට සාධක නැත. එ බැවින් ප්‍රතිමා තැනීම ද අවශ්‍ය වූ බවක් නො පෙනේ.

ශ්‍රී ලංකාවෙන් හමු වූ බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා නිශ්චය වශයෙන් හඳුනා ගැනීමට දුෂ්කර බව පෙන් වීමට නිදසුන් කීපයක් ගෙන බලමු. අනුරාධ පුරයේ ථූපාරාමය අසලින් හමු වූ බෝධිසත්ව ප්‍රතිමාව (දැනට කොළඹ ජාතික කෞතුකාගාරයේ තැන්පත් කොට ඇත. අංක 13. 93. 284) නිම කොට ඇත්තේ ත්‍රිභංග ලීලාවෙනි. ලෝකඩවලින් තනා ඇති මේ රූපයට ආභරණ පළඳවා ඇත. උස අහල් 18 1/2 ක් පමණ වූ මේ ලෝකඩ බෝසත් ප්‍රතිමාවේ හිස මත විසිතුරු කිරිටයකි. කිරිටයේ ඉදිරි පස කුහරයේ දැනට ලාංඡනයක් නොමැත. දෙකතෙහි මකර කුණ්ඩල දෙකකි. ගෙලෙහි මාලයක් ද, අත්වල බාහුවෙන්, මැණික් කටුවෙන් විසිතුරු වළලු ද, උර බන්ධනයක් හා උදර බන්ධන යක් ද ඇත. පාදවල නූපුර ද තිබේ. උඩුකය නිරාවරණ ය. දකුණත විතර්ක මුද්‍රාව ද, වමත වරද මුද්‍රාව ද ඇත. දේශකයෙකුගේ විලාසයෙන් නිමවා ඇති මේ රූපය මහායාන ග්‍රන්ථයක් වූ නිෂ්පන්න යෝගාවලියෙහි දක්වෙන විස්තරයට අනුකූල නො වේ.¹⁴ මෙමුත්‍රිය බෝධිසත්වගේ ප්‍රතිමාව නිරූපණය කිරීමේ දී අත් හතරක් තිබිය යුතු ය. ඉන් අත් දෙකක් ධර්මවක්‍ර මුද්‍රාවෙන් ද අනික් අත් දෙකක් දකුණතින් වරද මුද්‍රාව ද,

වමනින් නාග කේශරී පුෂ්පය ද දරා සිටිය යුතු වේ. අලියගෙටි සඳහන් කරන අන්දමට සියලු ම මෙමන්ත්‍රීය බෝධිසත්ව ප්‍රතිමාවල මේ ලක්ෂණ නො මැන. ඇතැම් විට ධර්මවක්‍ර මුද්‍රාව වෙනුවට කටක හස්තය නිරූපණය කරයි.¹⁵ මොංගෝලියාවේ මෙමන්ත්‍රීය බෝධිසත්ව ප්‍රතිමාවල එක් අතකින් වරද මුද්‍රාව නිරූපණය වන අතර අනිත් අතින් නාගකේශරී පුෂ්පය නිරූපණය වේ. මහායානික ග්‍රන්ථයක් වූ සාධනමාලාවේ ද මෙමන්ත්‍රීය බෝධි සත්වයන්ගේ එක් අතක වරද මුද්‍රාව ද, අනිත් අතේ නාගකේශරී මල ද තිබිය යුතු බව පෙන්වා දෙයි.¹⁶ උපාරාමය අසලින් ලැබී තිබෙන ප්‍රතිමාව මොංගෝලියන් ප්‍රතිමාවලටත්, එ සේ ම සාධන-මාලාවේ විස්තරයටත් සමීප වේ. මෙමන්ත්‍රීය බෝධි සත්ව රූපයේ හිස් පළඳනාව ඇතැම් විට කරණ්ඩ මකුට ලෙසත් ඇතැම් විට කිරිට මකුට ලෙසත් දක්වා ඇත. එහි ඇති කුහරයේ තිබිය යුතු වන්නේ ස්තූපය යි. එහෙත් උපාරාම ප්‍රතිමාවේ කුහරයේ දැනට කිසිවක් නැත. මෙහි ස්තූපයක් තිබෙන්නට ඇතැයි සැලකිය හැකි ය. මෙය මෙමන්ත්‍රීය බෝධිසත්ව ප්‍රතිමාව ලෙස හඳුනා ගැනීමට එහි හිස්වැස්මත්, මුළු ප්‍රතිමාවේ ඇති ආභරණත්, ඉරියව්වත්, උපයෝගී කරගත හැකි බව ගුණරත්න පවසයි.¹⁷

අවලෝකිතේශ්වර ප්‍රතිමාවට ද මේ ගැටලුව බලපා ඇත. අවලෝකිතේශ්වර බෝධිසත්වයාගේ හිස්වැස්මෙහි බුද්ධප්‍රතිමාව තිබිය යුතු ය. එහෙත්

ශ්‍රී ලංකාවෙන් හමුවී ඇති දැනට බ්‍රිතාන්‍ය කෞතුකාගාරයේ නෙවිල් එකතුවේ තිබෙන ලෝකඩ බුද්ධ ප්‍රතිමාවේ (අංක 1893.7.2.137) හිස්වැස්මේ බුද්ධ ප්‍රතිමාවක් වත් අතෙහි පද්මයක් වත් නො මැන. ඇතැම් විට අතෙහි නිරූපණය කොට ඇති කටක හස්තය පද්මය වෙනුවට නිරූපණය කරන ලද්දක් යයි සිතීමට පුළුවන.

ලංකාවේ බෝධිසත්ව ප්‍රතිමාවල දක්නට ලැබෙන ප්‍රධානතම ලක්ෂණය නම් ඒ සඳහා මානව රූපය යොදාගත් සංකල්පය යි. එය කුමාරයෙකුගේ හා තාපසවරයෙකුගේ රූපද්වය සංකලනය කොට නනාගත් රූපයකි. බෝධිසත්වවරයාගේ රූපය නිර්මාණය කිරීමේ දී ශිල්පියා විසින් මේ රූප දෙක සංකලනය කිරීම හිතාමතා ම කරන ලද්දක් බව පෙනේ. ඉන් අදහස් කොට ඇත්තේ ලොකීකත්වයන්, ආධ්‍යාත්මික භාවයන් මේ රූපයෙහි සංගාහිත කිරීමට ගත් ප්‍රයත්නයකි. කුමාර හිස් වැස්මක් ඇතිව රාජකුමාරවරයෙකුගේ ඓශ්වර්යශ්‍රියෙන් නිම කිරීම ඇතැම් විට ගෞතම බුදුන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පෙර රාජකුමාරයෙකු ලෙස සිටි නිසා විය හැකි ය. කුෂ්ඨරාජගල ප්‍රතිමාව මීට හොඳ නිදසුනකි. සිතුවම්වල මෙන් තාපස ලක්ෂණ පෙන්වීමෙන් යාන්ත උත්තරිතරභාවය පෙන්වීමට ගත් ආයාසයකි. කෙසේ හෝ ලංකාවේ බුද්ධ ප්‍රතිමා නිර්මාණය කිරීමේ දී මහායාන බුද්ධාගමේ පැවති සංකල්පයන්, චේතනාද සංකල්පයන් සංකලනය කිරීමෙන් නිර්මාණය කළ බව පෙනේ.

පාදක සටහන් :

1. දිසනිකාය, 11 වන කාණ්ඩය, පි. ටී. ඇස්. මුද්‍රණය, පිට 5 සිට.
සංයුක්ත නිකාය, 11 වන කාණ්ඩය, පි. ටී. ඇස්. මුද්‍රණය, පිට 5 සිට.
2. මජ්ඣිම නිකාය, 1 වන කාණ්ඩය, පි. ටී. ඇස්. මුද්‍රණය, පිටු 114, 163; 111 වන කාණ්ඩය, පිටු 119.
3. බලන්ත: මහා ගෝචින්ද සූත්‍රය, දිසනිකාය 11 වන කාණ්ඩය, පි. 220 සිට, මහා සුදස්සන සූත්‍රය, දිසනිකාය, 11, පි. 169 සිට; මබ්බාදේව සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය 11, පි. 75 සිට.
4. බලන්ත: දෝහානියන් ඩී. කේ. *Mahayana Buddhist Scriptures of Ceylon*, 1977, pp*1-29.

5. Chutiwongs—The iconography of Avalokitesvara in Mainland South East Asia—1942, p. 79.
6. මුලවංසය, පරි. 38, ගාථා 61-62; 65-68 සහ 78.
7. Mudiyanse N., Mahayana monuments in Ceylon, Colombo, 1967, p. 45.
8. Archaeological Survey of Ceylon, Annual Report, 1951, p. 26.
9. බලන්ත, Dohanian D. K., Mahayana Buddhist Sculpture of Ceylon, 1977, p. 31 ff.
10. ASCAR, 1951, p. 26.
11. Dohanian— එම — පිට 31 සිට.
12. Chutiwongs. ibid—p. 79.
13. Seckell D., The Art of Buddhism, London, 1964, p. 115 ff.
14. Bhattacharya, Buddhist Iconography 1949, p. 50.
15. Alice Getty, Gods of Northern Buddhism, 2nd ed., Oxford, 1928, pp. 22-23.
16. Sadhanamala, p. 30.
17. එස්. පී. ඉඤ්ජන, ලංකාවේ බෞද්ධ ලෝභ මූර්ති (අමුද්‍රිත සි) පි. 229.

“මා ආශා කරන බොහොමයක් දේ මම දැක්කෙමි. පාඨශාලා, ආරාම ආදියේ සාමකාමී අධ්‍යාපනයක සහ භාවනාක්‍රමවල වාතාවරණයක් මම දුටි වෙමි. හික්සන් ගේ මුහුණුවල අවල ශාන්ත භාවයක්, ශ්‍රේෂ්ඨත්වයක්, ආචාරශීලී බවක්, ලෝකය පිළිබඳ ආශාවන් ගෙන් නිදහස් වූ බවක්, මිදුන බවක් මම දුටුවෙමි. මෙවා සියල්ලක් වර්තමාන දිවි පැවැත්ම හා ගැළපේ ද? නො එසේ නම් ඒවා එයින් බේරී යාමට කරන උත්සාහයක් පමණක් ද? එය අප නො නවත්වා කරගෙන යනු ලබන මේ ජීවිත සටනට සම්බන්ධ කර ගෙන අපට පීඩා ගෙන දෙන අශෝභන දේ, කැදර කම, අඬුකර ගැනීමට උපකාර වන්නේ ද?”

— *The Discovery of India* —

දූවෙගල ගිරි ලිපිය සහ අගවිනිසුරු පදවිය දුරු ආභිධම්මික ගෝධන්ත තොරණුවෝ

එම්. ඩබ්ලිව්. විමල් විජේරත්න

පොළොන්නරු දිස්ත්‍රික්කයේ තමන්කඩුවෙහි ඊගොඩ පන්තුවේ හඳපාන්විල සහ බැණ්ඩිවිල අතර වූ දූවෙගල පෞරාණික බෞද්ධ විහාරය දිඹුලාගලින් කිලෝ මීටර නවයාමාරක් පමණ ගිනිකොණින් පිහිටියකි. එහි පූර්ව බ්‍රාහ්මී යුගයට අයත්, “බරත ශගරකිතශ ලෙණෙ”¹, ලෙන් ලිපිය දක්නා ලැබේ. එහෙයින් මේ විහාරය ක්‍රිස්තු පූර්ව කාලයට අයත් බව නිශ්චිතය. මෙහි, ඓතිහාසික වශයෙන් ඉතා වැදගත් වන ගිරි ලිපියක් දක්නා ලැබේ. එම ගිරි ලිපිය මෙසේ ය.

“ සී. ලජ්ජ නිස රජ ගොතගතක නිස තෙරහට විහර කුටු [ව] කර [විය] විහරවිය පනිතක විය ව නිකුලවිලක ව කලහ [න] කර අළි [ව] දෙපති මෙ විහරහි දිනෙ.”²

ලඤ්ජනිස්ස රජ ගෝධගන්තක නිස්ස තෙරුන් සඳහා විහාරයක් ඉදිකොට, වකරවි විහරවි හා පනිතකවි යන වැව් තුනේ ද, නිකුල විලේ ද, කලහනගර ඇළේ ද, දෙවර්ගයක අයබදු එම විහාරයට පිදු පුවත මේ ගිරි ලිපියෙන් ප්‍රකාශ වෙයි.

ලඤ්ජනිස්ස නාමයෙන් මහාවංසයේ සඳහන් වන්නේ හුදෙක් එක ම රජ කෙනෙකි. ඔහු නම් දුටුගැමුණු රජු ගේ සොහොයුරු වූ සද්ධානිස්ස රජුගේ දෙටු පුතණුවෝ වෙති. එතුමා ක්‍රි. පූ. 119-109 කාලය තුළ ලක්දිව පාලනය කෙළේ ය. අමපාර දිස්ත්‍රික්කයේ, ඓතිහාසික ගිරිකුම්භිල විහාරය සේ හඳුනා ගෙන ඇති රජගලින්, හමු වූ පූර්ව බ්‍රාහ්මී යුගයට අයත් ලෙන් ලිපියක “ලජ්ජ

රජ” නාමය දක්නට ලැබෙන අතර එ රජු විසින් හික්පුන් උදෙසා සිහිල් වූ ගල් ලෙන් විසිපහක් කර වූ වග එහි දක්වෙයි.

“ දෙවනපිය මහරක්ක ගමිණි නිසහ පුත ලජ්ජ රක්කාහ ඉද පනිටපිත සිනෙ ලෙණෙ පවවිසති.”³

මහාවංසී පරණවිතාන මහතා, මේ ලෙන් ලිපියේ සඳහන් ලජ්ජ රජ, සද්ධානිස්ස රජුගේ පුත් වූ ලඤ්ජනිස්ස රජු (ක්‍රි. පූ. 119-109) හැටියට හඳුනාගනී.⁴ යටෝක්ත දූවෙගල ගිරි ලිපියේ සඳහන් ලජ්ජ නිස රජ-ලඤ්ජ නිස්ස රජ-ද මහාවංසාගත ලඤ්ජනිස්ස රජු (ක්‍රි. පූ. 119-109) විය හැකි බවට පරණවිතාන මහතා අනුමාන කර යි.⁵ මෙම ගිරි ලිපියෙහි “ගොතගතක නිස තෙර” නමින් හැඳින්වෙන තොරණුවන් වහන්සේ මහාවංසාගත ගෝධගන්ත නිස්ස තොරණුවන්⁶ විය හැකි බව පළමුවරට ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ මැදලයන්ගොඩ විමලකීර්ති හිමියන් විසිනි.⁷ අනතුරු ව පරණවිතාන මහතා එකී මතය තවදුරටත් තහවුරු වන ආකාරයට හේතු ඉදිරිපත් කෙළේ ය.⁸

කාවන්තිස්ස රජු ගේ ඇවෑමෙන් පසු රෝහණ ජනපදයෙහි ආධිපත්‍යය අරබයා දුටුගැමුණු කුමරාත් සද්ධානිස්ස කුමරාත් දෙවතාවක් ම ඔවුනොවුනට විරුද්ධ ව යුද වැදුණහ. පළමු ව සද්ධානිස්ස කුමරුට ජය අත් විය. දෙවනු ව දුටුගැමුණු කුමරා ජය ගත්තේ ය. පැරදුණු සද්ධානිස්ස කුමරා හික්පුන් ගේ උදව්වෙන් දිගාමඩුල්ලට පලා ගියේ ය. ඔහු එහි ගෝධගන්ත නිස්ස තෙරුන් වෙත එළඹ,

දෙවු බැයන් වූ දුටුගැමුණු කුමරුට තමා අතින් බොහෝ අපරාධ වූ හෙයින් මාගමට ගොස් ඔහු දැකගත නො හෙන බැවින් උන්වහන්සේ තමන් කැඳවා ගෙන මාගමට ගොස් දුටුගැමුණු කුමරුට දක්වා කමා කරවුව මැනවැ යි අයැද සිටියේ ය. මේ ආයාචනය පිළිගත් ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරණු වෝ පන්සියයක් පමණ වූ මහණ පිරිස් පිරිවරා සද්ධානිස්ස කුමරුන් කැඳවා ගෙන මාගමට වැඩ දෙසොහොවුරන් යළි සමගියෙහි පිහිට වූහ.⁹

මේ සමගියෙහි ප්‍රතිඵල ඉතා විශිෂ්ට වූයේ ය. දෙපක්ෂයකට බෙදී ගිය දෙසොහොවුරන් වෙනුවෙන් යුද වැදීමට යළි අවකාශ තිබූ සිංහල යුද සෙබළුන් ගේ ජීවිත විනාශය එයින් නතර විය. රෝහණ ජනපදය යළි නිරවුල් විය. දුටුගැමුණු රජු ගේ උපදෙසින් සද්ධානිස්ස කුමරු දිගාමධුල්ල වහා සංවර්ධනයට පත් කෙළේ ය. රුහුණු දනව්ව කෙතරම් ශක්තිමත් වූයේ ද යත් සිවසාළියේ වසරක් පුරා අනුරාධපුරයෙහි බලයෙහි රැඳී සිටීමින් දිවයිනේ අවශේෂ ප්‍රදේශ ද අවුල් කොට තමන්ට නතුකර ගැනීමට සූදනමින් සිටි එළාර රජු පරදවා යළි ලක්දිව එක් සේසත් කිරීමට දුටුගැමුණු රජුට මග පෑදිණ. ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරුන්ගේ මැදිහත්වීම නො වන්නට මීට භාත්පයින් වෙනස් වූ ප්‍රතිඵල ඇතිවීමට අවකාශ තිබිණ.

පාරම්පරික අර්ථනිරූපණයට අනුව 'ගෝධගත්ත' යන්නෙන් ගෝධගාත්‍ර එනම් තලගොයකු ගේ හම වැනි හමක් ඇති අයකු කියැවෙයි. එහෙත් 'ගෝධගත්ත' යනු ගෝධගර්ත—තලගොයින් හැරූ ගුල් සහිත ස්ථානය ද එ නමින් හැඳින්වුණු තැන ද එකී නමින් වූ විහාරයෙහි වැඩ සිටි ප්‍රධාන භික්ෂුව ද හැඳින්වීමට යෙදුණු නාමයක් විය හැකි ය යනුවෙන් පරණවිතාන මහතා ඉදිරිපත් කළ අර්ථනිරූපණය¹⁰ සැලකිය යුත්තකි.

ලජක නිස රජ — ලඤ්ජක නිස්ස රජ—(ක්‍රි. පූ. 119-109) සිය පියා වූ සද්ධානිස්ස රජුට ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරණුවන් කළ උපකාරයට කළගුණ සැලකීම වස් උන්වහන්සේට විහාරයක් සාදවා එකී විහාරයෙහි නඩත්තුව පිණිස ආදයම් මාර්ග පුජා කළ පුවත දුවෙගල ගිරි ලිපියෙන් අදහස්වීමට අවකාශ ඇති බවට පරණවිතාන මහතා විශ්වාසය

පළ කරයි.¹¹ මෙම මතය සිත් අදනා සුළු එකක් නමුදු එයට විරුද්ධ ව පවතින ප්‍රබල හේතු කීපයක් ම නිසා පිළිගැනීම දුෂ්කර ය.

ලඤ්ජනිස්ස රජු ගේ කාලය තෙක් (ක්‍රි. පූ. 119-109) ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරුන් ජීවත් ව සිටියේ ද යනු සැක සහිත ය. එ රජු ගේ කාලය තෙක් ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරුන් ජීවත් ව සිටි බවට පරණවිතාන මහතා මහත් සැලකිල්ලෙන් අවුරුදු ගණන් කොට බලයි. යටෝක්ත සමගිය ඇති කළ අවස්ථාව වන විට උන්වහන්සේ නිස්වන වියේ පමණ පසුවන්නට ඇත. සමගියෙන් පසු අනුරාධ පුර යුද්ධය සඳහා සූදනම් වීමට දුටුගැමුණු කුමරු අවුරුදු දෙකක් හෝ තුනක් හෝ ගත කරන්නට ඇත. එළාර රජු සමග වූ යුද්ධය සඳහා තවත් වසරක් හෝ දෙකක් ගතවන්නට ඇත. දුටුගැමුණු රජ අවුරුදු විසිහතරක් (ක්‍රි. පූ. 161-137) රජ කෙළේ ය. අනතුරු ව රජ වූ සද්ධානිස්ස රජ අවුරුදු දහඅටක් (ක්‍රි. පූ. 137-119) රජකම් කෙළේ ය. මේ අනුව ලඤ්ජනිස්ස ගේ රාජ්‍ය කාලය වන විට (ක්‍රි. පූ. 119-109) ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරණු වන් සැත්තැපස්වැනි වියේ හෝ ඊට වැඩි මහලු වියෙහි හෝ පසුවන්නට ඇතැයි පරණවිතාන මහතා කල්පනා කරයි.¹²

යටෝක්ත සමගිය සිදු කළ අවස්ථාව වන විට ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරුන් අවුරුදු තිහකට වැඩි සැලකිය යුතු තරම් පැසුණු වියක පසු වූ බව දුටු ගැමුණු රජු උන්වහන්සේට පැවසූ වචනවලින් ම නිශ්චිත වෙයි. දුටුගැමුණු රජු තෙමේ ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරුන් අමතා මෙසේ කීය.

“.....ස්වාමීනි, ගැත්තහු කරා සන් හැවිරිදි සාමණේර කෙනකුන් අත එවා නොවද්‍රා මෙතෙක් සංසයා වහන්සේ කැඳවා ගෙන වඩනට මා ගැනිකම් ස්වාමීදරුවන්ට තැනි නියා වෙ දැයි කියා.....”¹³

සද්ධානිස්ස කුමරු සන් හැවිරිදි සාමණේර නමක සමග එවිය යුතු ව තිබුණු වග දුටුගැමුණු රජු ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරුන්ට පැවසීමෙන් හැඟී යන්නේ උන්වහන්සේ එවක නිස්වන වියෙහි නොව ඊට වඩා බෙහෙවින් මුහුකුරා ගිය වයසක සිටි බව ය. එය එසේ නම් ලඤ්ජනිස්ස රජු ගේ කාලය (ක්‍රි. පූ. 119-109) වන විට ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරණු ජීවතුන් අතර නො වූහ.

නව ද මේ ගිරි ලිපියේ අක්ෂර රූපවල කාලය ලැක්ෂනිස්ස රජු ගේ කාලයට (ක්‍රි. පූ. 119-109) නොව ඉන් මෑත කාලයට, එනම් ක්‍රි. ව. පළමුවන හෝ දෙවන ශතකයට. හෝ අයත් වේ.¹⁴ මෙය පරණවිතාන මතය පසුබස්සන එක් ප්‍රධාන හේතු වකි. මෙහි දී පරණවිතාන මහතා පවසන්නේ ලැක්ෂනිස්ස රජු (ක්‍රි. පූ. 119-109) ගෝධගන්ත නිස්ස තෙරුන්ට විහාරය කරවා එයට ආදායම් මාර්ග පිදු බවත්, ඒ රජු ගේ කාලයේ නොව ඉන් පසු කලක එකී ප්‍රවෘත්තිය ගිරි ලිපියක මගින් මෙසේ තහවුරු කරන්නට ඇති බවත් ය. එතුමා දක්වන පරිදි දිවයිනේ බොහෝ සෙල්ලිපි සමකාලීන සිද්ධි වාර්තා කරන ඒවා ය. එහෙත් මේ ගිරි ලිපිය ඊට වඩා වෙනස් මහක් අනුගමනය කළ එකකි.¹⁵ එහෙත් ලැක්ෂනිස්ස රජු එකී ප්‍රදානය සෙල්ලිපියක මගින් තහවුරු නොකළේ කුමක් නිසා ද යන්නට හෝ පසු කලක එකී දිව්‍යාව සෙල් ලිපිගත කිරීමේ අවශ්‍යතාව කුමක් වී ද යන්නට හෝ එතුමා හේතු නොදක්වයි.

ගෝධගන්ත නිස්ස තෙරුන් ලැක්ෂනිස්ස රජු ගේ කාලය තෙක් (ක්‍රි. පූ. 119-109) ජීවතුන් අතර සිටියේ ද යන සැකයත්, මෙම ගිරි ලිපියෙහි අක්ෂර රූපවල කාලය එකී ලැක්ෂනිස්ස රජු ගේ කාලයට නොව ඉන් මෑත කාලයකට අයත්වීමත් යන කරුණු මත පරණවිතාන මහතා යළි පවසන්නේ මේ ගිරි ලිපියෙහි සඳහන් ලජක නිස රජ සමහරවිට සද්ධානිස්ස රජු ගේ දෙවු පුත් ලැක්ෂ නිස්ස රජු නොව එ නමින් සිටි අන් රජකු විය හැකි බවත් එසේ ම එහි සඳහන් ගෞතමතන නිස තෙර, ඉහත කී මහාවංසාගත ගෝධගන්ත නිස්ස තෙරුන් නොව එ නමින් සිටි අන් තෙර කෙනකු විය හැකි බවත් ය.¹⁶

මේ කරුණුවලින් නිශ්චිත වන්නේ මෙම ගිරි ලිපියෙහි සඳහන් ලජක නිස රජ හා ගෞතමතන නිස තෙර පිළිවෙලින් ලැක්ෂනිස්ස රජු (ක්‍රි. පූ. 119-109) හා මහාවංසාගත ගෝධගන්ත නිස්ස තෙරුන් ලෙස හඳුනාගැනීම ඉතාමත් අවිනිශ්චිත තත්වයක පවතින බව ය. මේ දෙදෙනා නිවැරදි ව හඳුනාගැනීමට හැකි නම් එය, ලංකා දේශපාලන ඉතිහාසයටත් ශාසන ඉතිහාසයටත් ආලෝකයක් වනු ඇත.

ශිලාලේඛනවලින් අනාවරණය වන පරිදි කුටකණ්ණනිස්ස රජු ගේ (ක්‍රි. පූ. 41-19) දෙවු පුතණුවන් වූ භානිකනිස්ස රජු (ක්‍රි. පූ. 19- ක්‍රි. ව. 09) හැඳින් වූ නම් කීපයක් ම වෙයි. (1) ගමිණි අබය (රිච්ගල ගිරි ලිපිය, පුළියන්කඩ වල ගිරි ලිපිය)¹⁷, (2) රජ අබය (මෝලගිටිය වෙලේගල ගිරි ලිපිය, ලයිනම්ලේ ගිරි ලිපිය)¹⁸, (3) බනිය මහ රජ (දුනුමඩලාකන්ද ගිරි ලිපිය)¹⁹, (4) දෙවනපිය ගමිණි අබය මහ රජ (මේහිත්තලේ ඇත්වෙහෙර ගිරි ලිපිය)²⁰, (5) නිස රජ (කොට වෙහෙරගල ගිරි ලිපිය, අංගොමුව ගිරි ලිපිය, මුතුගල ගිරි ලිපිය)²¹, (6) නිස මහ රජ (කුඹුල්ලේ ගල ගිරි ලිපිය),²² (7) දෙවන පිය නිස මහ රජ (මේහිත්තලේ කණ්ණක වෙහෙරයේ ගිරි ලිපිය)²³, (8) ලජක රජ (රජගල ගිරි ලිපිය)²⁴, (9) ලජක නිස රජ (රජගල ගිරි ලිපිය)²⁵, (10) ලජක නිස මහ රජ (බක්කි ඇල පුවරු ලිපි 1, 11, 111)²⁶, (11) දෙවනපිය ලජක නිස මහ රජ (රිච්ගල සෙල් ලිපි)²⁷ යනු එකී නාමයෝ වෙති. මෙයින් නිගමනය වන්නේ භානික නිස්ස රජු (ක්‍රි. පූ. 19- ක්‍රි. ව. 09) හැඳින්වීම සඳහා භාවිත වූ නම් අතර “ලජක නිස” යන්න ද වූ බව ය. ලජක හෙවත් ලැක්ෂක යන්නේ අර්ථය විශිෂ්ට හෝ යහපත් යන්න වේ. එය එකී අර්ථයෙහි මිලින්දපඤ්ඤායෙහිත් දීපවංසයෙහිත් යෙදී තිබේ.²⁸ මේ පරිදි ලජක නිස යනු විශිෂ්ට/යහපත් නිස්ස යන තේරුම ඇත්තකි.

පාළි අට්ඨකථාවල සහ මහාවංසයේ සඳහන් පරිදි මේ රජු ගේ නම භානියරාජ, භානියමහාරාජ, භානිකරාජ, භානිකාභය හා භානික නිස්ස නම් වෙයි.²⁹ මහාදර්ශන මහානාග රජු ගේ සහෝදරයා වූ හෙයින්, මේ නරපති තෙමේ භානික නම් වී යයි මහාවංසයේ සඳහන් ය.³⁰ ඒ අනුව මෙහි ‘භානික’ යන්නෙහි අර්ථය “සහෝදරයා” වේ යි. ඉහතින් දැක් වූ පරිදි දුනුමඩලාකන්ද ගිරි ලිපියෙහි එතුමා ගේ නම “බනිය මහ රජ” යයි සඳහන් විය. පාළි අට්ඨකථා පරිවර්තකයන් සහ මහාවංස කතුවරයා “බනිය” යන ප්‍රාකෘත සිංහල නාමය සහෝදර අර්ථවැවී පාළි “භානික” යන්නට පරිවර්තනය කිරීම ප්‍රමාද දෝෂයක් සේ හැඟේ. “බනිය” යන්න “භානික” යන්නට වඩා, විශිෂ්ට හෝ යහපත් යන තේරුම ඇති සංස්කෘත “භ්‍ය”

යන්න මුල් කොට ගෙන ඇති වූ “හදාක” හෝ පාළි “හද්ද” යන්න ඇසුරු කොට පහළ වූ “හද්දික”/“හද්දිය” යන්නට ශබ්ද වශයෙනු දු අර්ථ වශයෙනුද සමාන වූ සේ හැඟී යයි. මේ බව වඩාත් පැහැදිලි වන්නේ මේ රජු සඳහා සෙල්ලිපි වල බහුල ව යෙදුණු “ලජක”/ලඤ්ජක” යන්නෙහි අර්ථය ද එය ම වූ වග පෙනෙන හෙයිනි. මෙය කව දුරවත් පැහැදිලි වන කරුණු දෙකක් වෙයි. එනම් “බතිය” යන ප්‍රාකෘත සිංහල නාමය “හද්දිය” යනුවෙන් පාළියට සමාන කොට දක්වා තිබීම ය.³¹ අනික නම් ප්‍රාකෘත සිංහල අවධියෙහි සහෝදරාර්ථයේ යෙදුණේ “බතිය” යන්න නො ව “බතීක” බවට නිශ්චිත සාධක පූර්ව බ්‍රාහ්මී යුගයට අයත් ලෙන් ලිපි ගණනාවකින් ම තහවුරු වී තිබීම ය. ජෙට් බතීකේ³² (දෙවු බැයා), බතීක රජ³³ (බැ රජ), බතීකහ³⁴ (බැයා ගේ), අගරුය බතීක පෙහකරහ³⁵ (අභ්වාරෝහක හමුද නිලධාරියාගේ සහෝදරයා වූ රෙදි වියන්නා ගේ), මඤ්චමභ බතීක බත නිඤ්ජත³⁶ (මජ්ඣිම ගේ සහෝදර ස්වාමී වූ නිස්ස දන්ත ගේ), දෙ බතීකන³⁷ (දෙ බැයන් ගේ), නිණි බතීකන³⁸ (කුන් බැයන් ගේ) පව බතීකන³⁹ (පස් බැයන් ගේ) දඹ බතීකන⁴⁰ (දස බැයන් ගේ) යනු ඒ සඳහා සාක්ෂ්‍යයෝ වෙත්. මේ අනුව “ලජක” (ලඤ්ජක) යන්නත් “බතිය” (හදාක/හද්දික/හද්දිය) යන්නත් සමානාර්ථ වූ සේ හැඟෙන අතර “බතිය” යනු පාළියට නිවැරදි ව නැඟුණේ නම් “භාතීක” නො ව හද්දික/හද්දිය යි විය යුතු ව තිබුණු බව පෙනේ.

ක්‍රි. පූ. 19-ක්‍රි. ව. 09 දක්වා පැවති භාතීකනිස්ස රජුගේ රාජ්‍ය කාලයත් දුවේගල ගිරි ලිපියේ අක්ෂර රූපවල කාලයත් එකිනෙක සැසඳෙයි. පරණ විතාන මහතා ප්‍රකාශ කර ඇති පරිදි දුවේගල ගිරි ලිපියේ අක්ෂර රූපවල කාලය ක්‍රි. ව. පළමුවන හෝ දෙවන ශතකයට හෝ අයත් ය.⁴¹ දුවේ ගල ගිරි ලිපියේ සඳහන් වූ රජු ගේ නම ලජක නිස ය. භාතීක නිස්ස රජු හැඳින්වීම සඳහා අභිලේඛනවල යෙදුණු නම් අතර “ලජක නිස” යන්න ද විය. යට සඳහන් වූ පරිදි භාතීකනිස්ස රජු හැඳින්වීම සඳහා “බතිය මහ රජ” යන්න ද විය. “බතිය” යනු ඒ රජු හැඳින්වීමට යෙදුණු “ලජක” (ලඤ්ජක) යන්නෙහි අර්ථය ම ඇති එහි පර්යාය නාමයක් වූ බවත් හද්දික/හද්දිය (සං: හදාක) යි පාළියට

පරිවර්තනය විය යුතු ව පැවති එය “භාතීක” යනුවෙන් සාවද්‍ය ව පාළියට නතා ඇති බවත් අනාවරණය විය.

පෙර සිරිත වූයේ මහ සහනට පොදුවේ විහාර කරවා සහ සතුකොට පිදීම වුව ද භාතීක නිස්ස රජු ගේ කාලය වන විට (ක්‍රි. පූ. 19-ක්‍රි. ව. 09) භික්ෂුන් වහන්සේ කෙනකුට පෞද්ගලික ව විහාරයක් කරවා පිදීමට තරම් ප්‍රමාණවත් වූ පූර්වාදර්ශයක් ද පැවතිණි. ක්‍රි. පූ. 89-77, දෙවෙනි වර රජ පැමිණි වළගම්බා රජ දුෂ්කර කාලයේ දී තමනට උපකාරී වූ මහා නිස්ස තෙරණුවනට අභයගිරි විහාරය කරවා, පිදු සැටිත් අනුරාධපුර මහා විහාරීය භික්ෂුන් එයට විරෝධය පා මහා නිස්ස තෙරුනට කුලසංසටය දෝෂයෙන් චෝදනා කොට පබ්බාජනීය කර්මය කළ සැටිත් එකී තීරණයට විරෝධය පෑ මහා නිස්ස තෙරණුවන් ගේ ශිෂ්‍ය බහලමස්සු නිස්ස තෙරුනට උක්ඛෙපනීය කර්මය කළ සැටිත් ඒ හේතුවෙන් ලක්දිව පළමුවරට මහා විහාරීය සංඝයා දෙපිරිසක් ව බිඳුණ සැටිත් ශාසන ඉතිහාසයෙහි සඳහන් ය.⁴² භික්ෂුන් වහන්සේ කෙනකු පෞද්ගලික ව තමන් ගේ නමට විහාරයක් පිළිගැනීම වළගම්බා රජු ගේ කාලයේ දී කෙනරම් විවාදයකට හා ශාසනික විපතකට හේතු වී ද යනු මෙයින් පැහැදිලි වෙයි. පරණවිතාන මහතා අදහස් කරන පරිදි ගෝධගත්ත නිස්ස තෙරුනට විහාරයක් කරවා පිදුවේ ලඤ්ජ නිස්ස රජු ගේ (ක්‍රි. පූ. 119-109) කාලයේ දී නම් මෙකී විරෝධය පළමුවරට නැඟෙන්නට තිබුණේ එ රජු ගේ කාලයේ ය. දුවේගල ගිරි ලිපියෙන් වාර්තා වන පෞද්ගලික වූ ප්‍රදානය එකී වර්ගයේ පළමු සිදුවීම නො වූ බවත් වළගම්බා රජුට පසු කාලයක දී රජ වූ “ලජක නිස” රජකු ගේ ප්‍රදානයක් ඉන් කියැවෙන බවත් මෙයින් නිගමනය වෙයි. වළගම්බා රජුට පසු ව රජ වූ “ලජක නිස” නම්, භාතීකනිස්ස රජු බවට සාධක පෙර සඳහන් විය. මේ කරුණුවලින් පැහැදිලි වන්නේ දුවේගල ගිරි ලිපියේ සඳහන් “ලජක නිස” රජු භාතීක නිස්ස (ක්‍රි. පූ. 19-ක්‍රි. ව. 09) රජු සේ හඳුනාගැනීම යුක්තිසුක්ත බව ය.

මෙම ගිරි ලිපියෙහි සඳහන් “ලජක නිස රජ”, භාතීක නිස්ස රජු සේ හඳුනාගත් පසු මෙහි සඳහන් “ගොතගතක නිස තෙර” කවරකු ද යි හඳුනා

ගැනීමේ අවශ්‍යතාව මතු වෙයි. ගිරි ලිපියෙන් ගම්‍යමාන වන ආකාරයට නිසැකයෙන් ම “ගොතග තක නිස” තෙර භානික නිස්ස රජු ගේ (ක්‍රි. පූ. 19- ක්‍රි. ව. 09) සමකාලීනයකු විය යුතු ය. පාළි අවධිකථාවල සඳහන් පරිදි භානිකනිස්ස රජු කල (ක්‍රි. පූ. 19-ක්‍රි. ව. 09) දැන උගත්කම් අතින් බෙහෙවින් ප්‍රසිද්ධ වූ මහා පද්‍යම, මහා සුමම හා ආභිධම්මික ගෝධන්ත යනුවෙන් හික්පුන් වහන්සේලා තුන් නමක් වූහ.⁴³ මේ නිදෙනා අතර වූ ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරණුවෝ විශේෂයෙන් කැපී පෙනුණු පෞරුෂයකින් හෙබි තෙර කෙනෙක් වූහ. පාළි අවධිකථාවල උන්වහන්සේ පිළිබඳ සිද්ධිත් පස් වතාවක් ම (පපඤ්චසුද්ධි මජ්ඣිම නිකායවධිකථාවේ එක් වරක් ද සමන්තපාසාදිකා විනයවධිකථාවේ සිව්වරක් ද) සඳහන් වෙයි. පාළි අවධිකථාවල සඳහන් එකී අවස්ථා පස ඒ වූ ස්වරූපයෙන් ම මෙහි සිංහලයට අනුවර්තනය කොට දක්වන්නේ උන්වහන්සේ පිළිබඳ ව පූර්ණ විග්‍රහක් ප්‍රකට කිරීමේ අරමුණෙනි.

පපඤ්චසුද්ධි මජ්ඣිමනිකායවධිකථාවේ සඳහන් පුවත මෙ සේ ය.

- (1) කැලණි මහ වෙහෙරෙහි වනාහි ගෝධන්ත තෙරණුවෝ දැහැල් කාලයෙහි අහර පිළිගෙන අංගුල කාලයෙහි වළඳිති. හිරු නො පෙනෙන කල්හි ද උදයෙන් ම සෙනසුනට වැද එම වෙලෙහි ම නික්මෙති. එක් දවසක් ආරාමිකයෝ, ‘හෙට දවස් තෙරුන් නික්මෙන වෙලාව පරීක්ෂා කරමහ’ යි කනිකා කොට ගෙන කාලස්තම්භ මූලයෙහි හුන්නාහ. තෙරහු ද්වංගුල කාලයෙහි නික්මුණාහු ය. එතැන් පටන් හිරු නො පෙනෙන කල්හි ද තෙරණුවන් ගේ නික්මීම දැක (වෙලාව දක්වන) හේරිය නාද කරති.⁴⁴

මේ පුවත අනුව ගෝධන්ත තෙරණුවෝ නිශ්චිත වෙලාවකට දෛනික කටයුතුවල නිරත වූහ. කාලස්තම්භයේ වෙලාව නො බලා ම තෙරුන් ගේ දෛනික ඉරියව්වලින් නියම වෙලාව දැනගැනීමට ආරාමිකයන් ඇබ්බැහි වූයේ ඒ නිසා ය.

ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරුන් පිළිබඳ ව සමන්තපාසාදිකා විනයවධිකථාවේ සඳහන් පුවත් යතර මෙසේ ය.

- (2) ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරහු මෙසේ වදාළහ. නිරතුරු ව පුරුදු කිරීමේ හේතුවෙන් කුසල් දහම්හු බලවත් වෙති. එහෙයින් සය වන හෝ සත් වන හෝ ජවන් සිතේ දී ධ්‍යානයට සමවදී. මේ මතය අටුවාවල ප්‍රතික්ෂේප කොට තිබිණ.⁴⁵

නමින් ම හැඟෙන පරිදි ගෝධන්ත තෙරණුවන් ගේ විශේෂඥභාවය අභිධර්මය විෂයෙහි ය. මේ පුවතින් එය පැහැදිලි වෙයි. එහෙත් අටුවාවල උන්වහන්සේ ගේ යථෝක්ත මතය ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දේ කවර කරුණු නිසා ද යි දක්වා නො තිබීම පාඩුවකි.

- (3) එකෙක් යුද්ධයෙහි වෙගයෙන් දිවෙන්නා වූ පුරුෂයන්හු ගේ හිස සිදි ය. හිස නැති කවන්ධය දිවෙයි. අනෙකෙක් පහර දී කවන්ධය බිම හෙලිය. මේ දෙදෙනා ගෙන් කවරකුහට (මනුස්සවිග්ගහ) පාරාජිකාව පැමිණේ ද යි පුළුචුන් කල විනයධර තෙර වරු ,පහර එල්ල කොට කවන්ධය බිම හෙළා අය පාරාජිකාවට පැමිණේ යයි කීහ. එහෙත් ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරහු, “හිස සිදි පුද්ගලයා පාරාජිකාපත්තියට පැමිණේ යයි වදාළහ.⁴⁶

ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරුන් ගේ චිතයෙහි ප්‍රායෝගිකභාවය මේ පුවතින් හෙළි වෙ යි.

- (4) මෙය නො ගෙන සිල්වත් හික්පුච මහණකු හෝ මෙහෙණක, සිල්වත් මෙහෙණ මෙහෙණක ම වෝදනා කරන්නට ලබා යයි මහා පද්‍යම තෙරහු කීහ. මහා සුමම තෙරහු වනාහි පස් සහධෑ මියෝ (හික්චු, හික්චුණි සික්ඛමානා, සාමණේර, සාමණේරී) ලබන් යයි කීහ. ගෝධන්ත තෙරහු, “කිසිවෙක් නො ලබන්” යයි කියා, “හික්චුස්ස සුත්වා වොදෙති; හික්චුණියා සුත්වා වොදෙති; —පෙ—තිත්ථියසාවකානං සුත්වා වොදෙතිති”, යන මේ සූත්‍ර දේශනාව ගෙනහැර දැක්වූහ.⁴⁷

ගෝධන්ත තෙරුන් ගේ මතවලා බුදු වදන්හි බැස ගත් ප්‍රඥා පාටවයන් එය ප්‍රායෝගික ව යෙදීමේ කුසලතාවන් මේ කරාවෙන් මැනවින් ප්‍රකට වෙයි.

(5) අන්තර් සමුද්ද විභාගයෙහි එක් භික්ෂුවක් මනා සටහන් ඇති පොල් ගෙඩියක් ලැබ, ලියවන පට්ටලයකට නඟා හක් ගෙඩියෙන් කළ තලියක් වත් සිත්කලු පැන් තලියක් කොට එහි ට නඟා මිහින්තලයට වැඩි සේක. ඉක්බිත්තෙන් අන් භික්ෂුන් වහන්සේ කෙනෙක් අන්තර්සමුද්ද, ප්‍රදේශයට ගොස් එම විභාගයෙහි වසන සේක් ඒ තලිය දක ලොල් වූයේ සොර සිතීන් ගෙන මිහින්තලයට ම වැඩි සේක. එහි දී උන්වහන්සේ ඒ තලියෙන් කැඳ බොහු දුටු තලිය හිමි භික්ෂුන් වහන්සේ විචාරණ සේක්, "ඔබ වහන්සේ මේ තලිය කවර තැනකින් ලබාගත් සේක් ද" යි, ඇසූ සේක. "අන්තර්සමුද්ද විභාගයෙන් මා විසින් ගෙන එන ලද්දේය" යි උන්වහන්සේ පිළිතුරු දුන් සේක. තලිය හිමි භික්ෂුන් වහන්සේ, "මෙය ඔබට අයත් වූවක් නො වේ. සොරෙන් ගන්නා ලද්දේය" යි කියා, මිහින්තලා වැසි සංඝයා රැස් කරවා මේ නඩුව ඉදිරිපත් කළ සේක. මිහින්තලේ දී නමාට පිළිගත හැකි නිසි විසඳුමක් නොලත් ඒ භික්ෂුන් වහන්සේ (අනුරාධපුර) මහා විභාගයට ගොස් භික්ෂුන් වහන්සේ රැස් කරවන බෙරය හඬවා රුවන් වැලි සෑය සම්පයට සංඝයා රැස් කොට නඩුව ඉදිරිපත් කළ සේක.

භික්ෂුහු නඩුව විනිශ්චයට පටන් ගත්හ. විනයධර තෙරවරු සොර භික්ෂුවට අදින්නාදන පාරාජිකාව පැණ වූහ. එම සංඝ සන්නිපාතයෙහි වූ ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරහු විනයෙහි කුසල වූහ. උන්වහන්සේ මෙසේ වදළ සේක. "මේ භික්ෂුව විසින් මේ තලිය කවර නම ස්ථානයකින් සොරා ගනු ලැබී ද?" "අන්තර්සමුද්ද ප්‍රදේශයේ දී සොරා ගනු ලැබී ය" යි පිළිතුරු වී ය. "එහි මේ තලිය කොපමණ වටිනාකමකින් යුක්ත ද?" "එහි මේ තලියෙහි කිසි දු වටිනාකමක් නැත; එහි මිනිස්සු පොල් බිඳ මදය අනුභව කොට පොල් කටු බැහැර පියනි; ඒවා දර පිණිස ප්‍රයෝජනයට ගනිති," යයි පිළිතුරු වී ය. "පොල් කටුවෙන් මේ තලිය සෑදීමට මේ භික්ෂුන් වහන්සේ වැය කළ අන්තම කොපමණ වටී ද?" "එහි වටිනාකම මස්සක් හෝ මස්සකට අඩු ය" යි පිළිතුරු ලැබිණ. "සම්මා සම්බුදුන් විසින් මස්සක් හෝ මස්සකට

අඩු වටිනාකමක් ඇති වස්තුවක් සොරකම කිරීමෙන් අදින්නාදන පාරාජිකාවට පත්වේ යැ යි පැණ වූ තැනකුත් තිබේ දැ යි", ගෝධන්ත තෙරහු විවාළහ. "මේ නඩුව ගෝධන්ත තෙරුන් විසින් මැනවින් විසඳන ලද්දේ ය" යි කියා ඒ මහා පර්ෂද්දහි එක් ම ප්‍රති සෝභයෙක් වූයේ ය.

එ සමයෙහි භාතිය රජ තෙමේ රුවන්වැලි සෑය වැදීම පිණිස නුවරින් නික්මුණේ, ඒ මහා ප්‍රති සෝභය අසා, කිමෙක් දැ යි විමසූයේ එහි සියලු ප්‍රවාන්තිය අනුපිළිවෙළින් අසා, "මා ජීවත් ව සිටිනා තාක් කල් භික්ෂුන් ගේ ද භික්ෂුණිනි ගේ ද, හිතියන් ගේ ද අධිකරණ කටයුතුවල දී ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරුන් වහන්සේ විසින් දෙන ලද විනිශ්චය මනා විනිශ්චය වශයෙන් ද අන්තිම විනිශ්චය වශයෙන් ද සැලකිය යුතු ය. උන් වහන්සේ විසින් දෙන ලද විනිශ්චයෙහි නො පිහිටිනා සියලු දෙනාට ම රාජාඥවෙන් දඩුවම් පවුණුවම්" යි නුවර අණ බෙර ලැවී ය.⁴⁸

මේ පුවතීන් පැහැදිලිවන අන්දමට විනය නීතියෙහි අතිදක්ෂ වූ යටෝක්ත ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරුන්, භාතිය රජු විසින් ලක්දිව අග්‍රවිනිශ්චයකාර පදවියෙහි බහුමාන පුරස්සර ව පිහිටු වූ වග නිගමනය වෙ යි. ලක්දිව ඉතිහාසයෙහි මහ රජතුමකු විසින් භික්ෂුන් වහන්සේ කෙනකු දිවයිනෙහි අග්‍රවිනිශ්චයකාර පදවියෙහි පිහිටු වනු ලැබූ එක ම අවස්ථාව මෙය වෙ යි. එහෙයින් මෙම සිදුවීම ලක්දිව දේශපාලන ඉතිහාසයෙහිත් බුද්ධභාසන ඉතිහාසයෙහිත් අසභාස සිද්ධියක් වන්නේ ය.

මෙම කථාවෙහි ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙර-ණුවන් ගේ "ගෝධන්ත" නාමයෙහි විවිධ පාඨාන්තර පොත්හි දක්නට ලැබේ යි. (I) ගෝධ (ii) ගෝද (iii) ගෝධන්ත (iv) ගෝදන්ත (v) ගොදන්ත (vi) ගොන්ත (vii) ගෝධක යනු ඒවා ය.⁴⁹ සමන්තපාසාදිකා පුස්කොළ පොත පරපුරෙන් පරපුරට කාලයක් පුරා පිටපත් කරගෙන ඒමේ දී පුස්කොළ පොත් පිටපත් කරන්නවුන් ගේ ප්‍රමාද දෝෂයෙන් මේ පරිදි උන්වහන්සේ ගේ ප්‍රකෘති නාමය විවිධ ස්වරූපයට පත් ව නෂ්ටාව ශේෂ ව ගිය වග හැඟේ යි. මේ පාඨාන්තර හතෙන් එකක උන්වහන්සේ ගේ නියම නාමය රැකී තිබෙන්නට අවකාශ නැද්දැ යි කෙනකුට ප්‍රශ්න

කිරීමට හැකි ය. එසේ නම් මේ පාඨාන්තර හතෙන් එකී නියම නාමය ආරක්ෂිත ව ඇති පාඨය වෙන් කොට ගන්නේ කෙසේ ද? පෞරාණික ග්‍රන්ථයක ශාස්ත්‍රීය සංස්කරණයක් කරන විද්වතුන් ඔවුන්ගේ පාන එක් ප්‍රධාන ගැටලුවක් වන්නේ එකී ග්‍රන්ථයෙහි සඳහාම සඳහා, ආශ්‍රිත පිටපත්වල විවිධ පාඨ වාර්තා වූ කල ඒ පාඨ අතරින් මූල පාඨය නියෝජනය කරන පාඨය වෙන් කොට ගැනීම ය. එකී පාඨාන්තරවලින් මූල පාඨය හඳුනාගැනීම පිණිස ග්‍රන්ථාන්තරයෙන් හෝ ඉතිහාසයෙන් හෝ පුරාවිද්‍යාවෙන් හෝ පිහිටක් නොලබන කල එම ගැටලුව සංකීර්ණත්වයට පත් වේ යි.

මේ පාඨාන්තර හතෙහි ස්වභාවය වැඩිදුරටත් පිරික්සීමේ දී හැඟෙන්නේ මෙයින් එක් පාඨයක උන්වහන්සේ ගේ නියම නාමය ආරක්ෂිත ව තිබෙනවාට වඩා මෙකී පාඨාන්තර හත තුළ ම කිසියම් පමණකට තෙරුන් ගේ නමෙහි ඡායාව පැවතීමට අවකාශ තිබෙන බව ය. මේ පාඨාන්තර හතෙන් ගෝධන්ත, ගෝදන්ත හා ගෝදන්ත යන පාඨාන්තරවලින් අරුතක් සහිත වූත් භාවිතයෙහි පැවතුනා වූත් හික්ෂු නාමයක් හැටියට ගෝදන්ත යන්න කෙනෙකුට ලෙහෙසියෙන් වෙන් කර ගත හැකි ය. එයට එක් හේතුවක් නම් තිස්සදන්ත, බුද්ධදන්ත, සුමනදන්ත වැනි සම්භාවිත හික්ෂු නාම සමග ද එය සැසඳීම යි. එහෙත් මෙහි ගැටලුව වන්නේ “ගෝද” මෙන් ම “ගෝධ” යනුවෙන් “ගෝදන්ත මෙන් ම “ගෝධන්ත” යනුවෙන් “ද” හා “ධ” දෙකින් මිශ්‍ර පාඨාන්තර දක්නට ලැබීම ය. “ගෝන්ත” හා “ගෝධක” යන පාඨාන්තර දෙකින් මෙම හික්ෂු නාමයෙහි මධ්‍යයේ

ඇති ඇතැම් අක්ෂර මගහැරී යාමේ ප්‍රවණතාවක් ද පෙන්නුම් කෙරේ. එහෙයින් එකී ප්‍රවණතාව මෙහි අවශේෂ පාඨාන්තරවලින් විනිර්මුක්ත යයි සිතනු දුෂ්කර ය. මේ අනුව ගෝධන්ත යන්නෙන් මග හැරුණු අක්ෂරය “ග” සේ සැලකිය හැකි නම් ගෝධ[ග]න්ත යන්න සකස්කර ගැනීමට පුළුවන. “ගොධක” යන පාඨයෙහි “ක” ශේෂ වී තිබෙනු දැකිය හැකි ය. මේ අනුව ගෝධ[ග]න්තක යනු මේ පාඨාන්තර ඇසුරු කොට ප්‍රතිනිර්මාණය කළ හැකි නාමය බව හැඟේ යි.

ගෝධගන්තක යන්නෙන් ගෝධගර්ත, එනම් තලගොයින් හැරු ගුල් සහිත තැන නම් ලත් ස්ථානයෙහි උපත ලද හෝ එකී ස්ථානයෙහි වාසය කළ හෝ එකී නම් ලද විහාරයෙහි ප්‍රධාන හික්ෂුව හෝ යන අර්ථය නිරූපණය වූ යයි සිතිය හැකි ය. තිස්ස යනු උන් වහන්සේට ගුරුන් තැබූ නාමය විය යුතු ය. “තිස්ස” නමට වඩා ගෝධගන්තක නමින් උන්වහන්සේ ප්‍රසිද්ධ වූහ යි කල්පනා කළ හැකි ය. මෙ පරිදි උන්වහන්සේ ගේ සම්පූර්ණ නාමය ගෝධගන්තක තිස්ස වූ බව විශ්වාස කළ හැකි ය.

මේ අනුව දුචෙගල ගිරි ලිපියේ සඳහන් වූ ගොතගතක නිස තෙර—ගෝධගන්තක තිස්ස පෙර—ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරුන් සේ හඳුනා ගත හැකි බවත්, දිවයිනෙහි අග්‍රවිනිශ්චරකාර පදවියට පත්කිරීමේ සුවිශේෂ හේතුවෙන් භාතික තිස්ස මහ රජු විසින් උන්වහන්සේට විහාරයක් කරවා එකී විහාරයෙහි නඩත්තුව පිණිස ගම්බිම් පිදීමෙන් ගෞරව දැක් වූ පුවත මෙම ගිරි ලිපියෙන් අනාවරණය වන බවත් නිගමනය කළ හැකි ය.

පාදක සටහන් :

1. *Inscriptions of Ceylon, Vol. I, Early Brahmi Inscriptions* (කෙටි කිරීම: I.C.E.B.), No. 270.
2. *Inscriptions of Ceylon, Vol. II, Part I, Late Brahmi Inscriptions*(කෙටි කිරීම I.C.L.B.), p. 23.
3. I.C.E.B. Vol. I. No. 428.
4. —එම— p. lix.

5. I.C.L.B. Vol. II. Part I, p. 22.
6. උතුරු පුරණසහිතො මහාවංසො, සංස්. පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත මහා ස්ථවිර, පළමුවන මුද්‍රණය, කොළඹ, 1959 -(කෙටි කිරීම: මව.) XXIV. 49-57.
7. මැදලයන්ගොඩ විමලකීර්ති ස්ථවිර, ශිලාලේඛන සංග්‍රහය, 5 කොටස, මොරටුව, බු. ව. 2502, පි. 233.
8. I.C.L.B. Vol. II, Part I, pp. 21-22.
9. මව. XXIV. 49-57.
10. I.C.L.B. Vol. II, Part I, p. 23.
11. — මව. — p. 22.
12. — මව. — p. 22.
13. මව. XXIV. 54; සිංහල ප්‍රභවංසය, සංස්. කරුණානිලක ඩබ්ලිව්. ඇස්., පළමුවන මුද්‍රණය, කොළඹ, 1989, පි. 130.
14. I.C.L.B. Vol. II, Part I. p. 21.
15. — මව. — පිට 22.
16. — මව. — පිට 23.
17. — මව. — pp, 6-7; 9.
18. — මව. — pp. 27-30.
19. — මව. — pp. 9-10.
20. — මව. — pp, 26-27.
21. — මව. — pp. 7-9; 11-12.
22. — මව. — pp. 12-14.
23. — මව. — pp. 30-31.
24. — මව. — pp. 15-16.
25. — මව. — p. 16.
26. — මව. — pp. 17-20.
27. — මව. — pp. 24-25.
28. සසඳන්ත. “භාසිතමපෙතං මහාරාජ භගවතා දෙවනිදෙවෙන සංයුත්තනිකාය වරලඤ්ජකෙ”; “භාසිතමපෙතං මහාරාජ භගවතා දෙවනිදෙවෙන මජ්ඣිමනිකායවරලඤ්ජකෙ දක්ඛිණාවිභංගෙ වෙය්‍යාකරණෙ”, භාසිතමපෙතං මහාරාජ භගවතා දෙවනිදෙවෙන එකංගුත්තරනිකාය-වරලඤ්ජකෙ” මිලින්දපඤ්ඤා, සංස්. බලන්ගොඩ ආනන්ද මෙමන්‍රය මහා ස්ථවිර, කොළඹ, 1962, පිටු. 127; 224; 310;

“ ඉදති අත්ථි අඤ්ඤෙපි — ථෙරා ව මජ්ඣිමා නවා
 විහජ්ජවාදා විනයෙ — සාසනෙ පච්චේජ්ජාලකා,
 බහුස්සුතා සිලසම්පන්නා — ඔභාසෙන්ති මහිං ඉමං
 ධුතංගාවාර සම්පන්නා — සොහන්ති දිපලඤ්ජකෙ.” — Dipavamsa, Ed. Hermann
 Oldenberg, London, 1879, XVIII, 1-2.

29. සමන්තපාසාදිකානාම විනයට්ඨකථා, පඨමො භාගො, සයිමන් හේවාචිතාරණ මුද්‍රණය, කොළඹ, 1929 (කෙටි කිරීම: සපා 1.) පිටු 220-221; සංයුක්තනිකායට්ඨකථා, තනියො භාගො, සයිමන් හේවා විතාරණ මුද්‍රණය, කොළඹ, 1930, පිටු. 119-120; සම්මොහවිනොදනීනාම විහංගට්ඨකථා, පඨමො භාගො, සයිමන් හේවාචිතාරණ මුද්‍රණය, කොළඹ, 1932, පි. 310; මව. XXXIV. 37-38.
30. මව. XXXIV. 38.
31. I. C. E. B. Vol. I. p. 116.
32. එම. No. 1159.
33. එම. No. 792.
34. එම. No. 392.
35. එම. No. 931a.
36. එම. No. 1102
37. එම. No. 173.
38. එම. No. 898.
39. එම. No. 978.
40. එම. No, 549.
41. I.C.L.B. Vol. II, Part I, p. 21.
42. මව. XXXIII. 96-99; නිකාය සංග්‍රහය, සංස්. වේරගොඩ අමරමෝලි නායක ස්ථවිර, මරදන, 1955, පි.13
43. සමන්තපාසාදිකානාම විනයට්ඨකථා, දුතියො භාගො, සයිමන් හේවාචිතාරණ මුද්‍රණය, කොළඹ 1945, (කෙටි කිරීම: සාපා 11), පි. 422.
44. පපඤ්චසුද්ධනීනාම මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා, පඨමොභාගො, සයිමන් හේවාචිතාරණ මුද්‍රණය, කොළඹ, 1933, පිටු 110-111.
45. සපා. i, පි. 308.
46. සපා. i, පි. 341.
47. සපා. ii, පි. 422.
48. සපා. i. පිටු 220-221.
49. *Dictionary of Pali Proper Nouns*, Malalasekara G. P., Vol. I, P.T.S., London, 1960, p. 813.

මහනුවර යුගයේ වලපනේ දිසාව

ධම්මිකා කුමාරි මනතුංග

ලංකා ඉතිහාසය දෙස විමසිලිමත් ව බැලීමේ දී වලපනේ ප්‍රදේශය ඉතා වැදගත් ඓතිහාසික වටිනාකමක් ඇති ප්‍රදේශයක් වශයෙන් සැලකිය හැකි කරුණු රාශියක් දක්නට ලැබේ. එහෙත් වලපනේ ආරම්භය ගැන මෙන් ම, එම නම ලැබුණු අන්දම ගැන ස්ථිර නිගමනයක් කළ නොහැකි ය. මේ පිළිබඳ ව විවිධ මත ගණනාවක් පවතී. රොබට් නොක්ස් සඳහන් කර ඇත්තේ 'වලවල් පනහක් ඇති හෙවත්, වලගොඩැලි, කඳු මටියාවත්වලින් සැදුම්ගත් බැවින් 'වලපනේ' නම් වූ පළාත' යනුවෙනි. නමුත්, මෙම ප්‍රදේශය එම නමින් ම, එනම් 'වලපනේ' නමින් පුරාතන ඉතිහාසයේ දී දැකිය හැකි නො වේ. පැරණි ඉතිහාසයේ මෙය 'මලය' නමින් හැඳින් වූ ප්‍රදේශයට ම අයත් වූවා යැයි සිතිය හැකි ය. වත්මන් බෙදීම් අනුව සඳහන් කර ඇති උඩරට ඇතුළු ව සම්පූර්ණ කඳුකරය ම හඳුන්වා ඇත්තේ එම නමිනි.

රුහුණ රට, මායා රට, පිහිටි රට යනුවෙන් පැවති ලංකාවේ පැරණි බෙදීම්වලට අනුව, වලපනේ ප්‍රදේශය 'රුහුණ රටට' අයත් වී ඇත.² එහෙත් කඩයිම් පොත්වල මේ නමින් ම මෙම ප්‍රදේශය සඳහන් කර ඇත්තේ 'ත්‍රි සිංහලේ කඩයිම්' පොතේ පමණි.³ වලපනේ වෙත ම බෙදුණු පෙදෙසක් ලෙස නම් කරන්නට ඇතැයි සැලකිය හැක්කේ සිතාවක රාජ්‍ය සමයේ දී ය.

ලංකා ඉතිහාසය මෙන් ම රාජ්‍ය පාලනයෙන් වලපනේ වැදගත් ස්ථානයක් උසුලන්නට වන්නේ මහනුවර රාජ්‍යයේ ආරම්භයත් සමග ය. මේ අවධියේ දී වලපනේ යැයි ගැනුණේ වර්තමානයේ වලපනේ යැයි ව්‍යවහාරය කරන ප්‍රදේශයෙන් වියළුව, මතුරට, නුවරඑළිය, හා තවත් ප්‍රදේශ

කිපයකුත් ඇතුළු ව ය.⁴ ක්‍රි. ව. 1766 දී ලන්දේසින් දේශ සීමා වෙන් කරන අවධිය වන විට වලපනේ වෙතම ම බෙදුණු ප්‍රදේශයක් වශයෙන් බෙදී තිබිණි. එසේ වෙතම ම බෙදුණු ප්‍රදේශයක් වශයෙන් 'වලපනේ දිසාව' නම් කරන්නට ඇත්තේ සිතාවක රාජ්‍ය සමයේ දී විය හැකි ය.⁵ දැනට දක්නට ඇති මූලාශ්‍රවලට අනුව ලංකා සිතියමක වලපනේ එම නමින් ම ලකුණු කර ඇති පැරණි ම සිතියම ක්‍රි. ව. 1681 රොබට් නොක්ස් දක්වා ඇති ලංකා සිතියම යි.⁶

'උඩරට රාජධානිය නිරන්තරයෙන් සතුරු පහරදීම්වලට මුහුණ දී සිටිය හෙයින් එහි දේශ සීමා බෙදීම හා ප්‍රාදේශීය පාලනය කොටස්වලට බෙදීම පිළිබඳ ඉතිහාසය පැහැදිලි ව දක්විය නොහැකි ය.⁷ එහෙත් උඩරට රාජධානියේ අවසාන රාජ්‍ය සමය වන විට ප්‍රධාන කොටස් දෙළහකින් (12) ද, අනු කොටස් නවයකින් (9) ද, වශයෙන් සම්පූර්ණ කොටස් විසි එකකට (21) බෙදූ පාලනය කෙරිණි. මෙයින් ප්‍රධාන කොටස් 12 'දිසාව' හෙවත් 'දිසාවනිය' යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබූ අතර, එක් එක් කොටසක් 'දිසාව' නම් ප්‍රදේශාධිපති වරයෙකු යටතේ පාලනය විය. වලපනේ මේ ප්‍රධාන කොටස් 12 න් එකක් විය. සෙසු දිසාවන් වූයේ සත්කෝරළය, හතරකෝරළය, ඌව සබරගමුව, මාතලේ, තුන්කෝරළය, උඩපාළන, නුවරකාලවිය, වෙල්ලස්ස, ඕන්තැන්න හා තමන්-කඩුව ය.⁸ 'රට' යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබූ ඉතිරි කොටස් නවය 'රටේ මහත්මයෝ' නම් නිලධාරීන් විසින් පාලනය කරනු ලැබී ය. දුම්බර, හාරිස්-පත්තුව, තුම්පනේ, යටිනුවර, උඩුනුවර, හේවාහැට, උඩබුලන්ගමුව, හා පාන බුලන්ගමුව එම රටවල් නවයයි. සම්මත වාරිග්‍ර අනුව පිහිටුවන ලද මේ බෙදීම

කලාතුරකින් රජු විසින් වෙනස් කරනු ලැබ ඇත.⁹ රජයේ සංවිධානය රජතුමා, අමාත්‍යවරුන්, මාලිගාවේ නිලධාරීන්, පළාත් නිලධාරීන්, (දිසාවේවරුන් හා රටේ මහත්වරුන්) බද්දේ නිලධාරීන්, විහාර දේවාලයවල ප්‍රධානීන් හා මෙ අය යටතේ සේවය කළ සුළු නිලධාරීන් වශයෙන් සකස් වී තිබිණ.¹⁰

මහනුවර ආරක්ෂක හටහලුව ප්‍රධාන අධිකාරම්වරුන් දෙදෙනා යටතේ විය. උඩරට රාජධානියේ සෑම පළාතක් කෙරෙහි ම පාහේ ඔවුන්ට සීමිත අධිකරණ බලයක් ද තිබුණු අතර, මෙ සඳහා රාජධානියේ සියලුම ප්‍රදේශ ඔවුන් අතර, කොටස් කර තිබිණ. මෙයින් පළමුවැනි අදිකාර මට ප්‍රදේශ එකොළහක් ද, දෙවැනි අදිකාර මට ප්‍රදේශ නවයක් ද, අයත් විය. වලපනය අයත් වූයේ මෙයින් පළමුවන අදිකාර මට අයත් ප්‍රදේශ යටතට ය. හත් කෝරළය, ඌව, මාතලේ, වෙල්ලස්ස, බිත්තෑන්න, නුවරකලාවිය, තමන්කඩුව, හාරිස්පත්තුව, දුම්බර හා හේවාහැට සෙසු ප්‍රදේශ විය. දෙවැනි අදිකාර ම යටතේ පැවති ප්‍රදේශ වූයේ තුන් කෝරළය, හතර කෝරළය, සබරගමුව, උඩපළාත, උඩුනුවර, යටිනුවර, තුන්පනේ, කොත්මලේ හා බුලත්ගමුව යි.¹¹ මේ කාර්යය සම්බන්ධ ව මේ ප්‍රධානීන් දෙදෙනා ගේ වගකීම රැල්ප් පිරිස් මහතා මෙ සේ විස්තර කර ඇත :

“ තම ආධිපත්‍යය යටතේ පැවති පෙදෙස්වල ප්‍රධානීන් විසින් හෝ කාර්යාංශ ප්‍රධානියකු විසින් හෝ ඉදිරිපත් කරන ලද නඩු මෙන් ම, නඩු හබ කියන්නන් විසින් ම ඉදිරිපත් කරන ලද බැරැරුම් සිවිල් සහ අපරාධ නඩු විසදීමේ බලය අදිකාරම්වරුන් සතු විය. එවැනි නඩු තමන් ම විසඳනවා ද එසේ නොමැති නම් උසස් බල මණ්ඩලයකට පවරනවා ද යන්න තීරණය කළේ ද ඔවුන් ම ය.¹²”

රාජාධිකරණයෙන් වරදකරුවන් බවට පත් වූ ඇතැමුන් දඬුවමට දඬු ප්‍රදේශ අතරින් වලපනේ ගම් කිපයක් ද සඳහන් වේ. එනම්, තෙලිපැහැ (තෙලිපැහැ) මඩුල්ල හා දනගමුව විය. ක්‍රි. ව. 1765 ලංකාවේ ලන්දේසි ආණ්ඩුකාරයා වශයෙන් පත් වූ විල්හෙල්ම පැල්ක් විසින් ක්‍රි. ව. 1769 දී 'ලංකාවේ රජ සිරිත් හා ලෝක වාරිත' පිළිබඳ ව ප්‍රශ්න මාලාවක් මහනුවර සංඝ සභාවට ඉදිරිපත් කරන ලදුව එහි දී ලත් පිළිතුරුවල මේ බව සඳහන්

වේ.¹³ මහනුවර රාජධානිය ක්‍රි. ව. 1815 දී ඉංග්‍රීසීන්ට යටත් වීමෙන් පසු, ආණ්ඩුකාරවරයා වෙනුවෙන් උඩරට පළාත් භාර ප්‍රධානියා ලෙස කටයුතු කළ සර් ජෝන් ඩොයිලි ද, උඩරට දඬුවම පිළිබඳ කර ඇති විස්තරයක දී, දඬුවම සඳහා සිරකර තැබූ ස්ථාන වශයෙන් වලපනේ මෙම ගම් ගැන සඳහන් කර ඇත.¹⁴

දඬුවම ලැබූ හා වෙනත් දේශපාලන වැරදිවලට හසු වූ අය පිටුහටල් කිරීමට වෙන් වූ ප්‍රදේශයක් ලෙස වලපනේ නම් කරනු ලැබුවේ 2 වෙනි රාජසිංහ රජු (ක්‍රි. ව. 1635-1687) විසින් යැයි සඳහන් වේ.¹⁶

දඬුවම සඳහා ඉහත සඳහන් කළ ප්‍රදේශවලට පිටුවහල් කළවුන් ලවා ඒ ඒ පළාත්වල කුඹුරු අස්වද්දනු ලැබූ බව ද සඳහන් වේ. වලපනේ තෙලිපැහැ ගමේ කොරගහ නම් කඳුවැටියේ බැවුමක පිහිටි බොලගන්දවෙල්යාය එවැන්නකි.¹⁷

මින් පසුව, මහනුවර යුගයේ පැවති කාර්යාංශ යන් හා වලපනේ සම්බන්ධ වූ ආකාරය විමසා බැලීම වැදගත් වේ. මෙහි දී 'දිසා' හා 'රට' යනුවෙන් බෙදී තිබූ සෑම කොට්ඨාශයක් ම මීට අයත් වී තිබූ බව කිව හැකි ය. 'බද්ද' යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබූ මේ කාර්යාංශයන් ගණනාවක් ම විය. මේවායින් 'ඳුනු බද්ද' නම් කාර්යාංශයේ ශාඛාවක් තිබුණේ ඌවේ හා වලපනේ වැනි දිසා කිපයක පමණක් බව සඳහන් වේ. රජු ගේ මුළුතැන්ගෙට අවශ්‍ය රතුඳුනු හා සුදු ඳුනු සැපයීම මෙහි රාජකාරිය විය. රජු විසින් පත්කරන ලද මුහන්දිරම්වරයෙක් මේ කාර්යාංශය භාර ව සිටියේ ය.¹⁸ පළාත්බද ව පිහිටි සමහර රාජකීය ඉඩම් කෙළින් ම රජු වෙනුවෙන් ගොවිතැන් කරනු ලැබී ය. 'උඩගබඩාව' හෙවත් රජු ගේ පෞද්ගලික භාණ්ඩාගාරයට වලපනේ ගමක් ද අයත් වී ඇත. මේ හැර, සතර කෝරළේ ගම් 2 ක් ද, ජේරා දෙණිය ඇතුළු යටිනුවර ගම් 2 ක් ද, දුම්බර ගම් 4 ක් හා හේවාහැට ගම් 5 ක් ද, මෙයට ඇතුළත් ව තිබේ.¹⁹

උඩරට රාජධානියේ අවසාන පාලකයා වූ ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජුට (ක්‍රි. ව. 1798-1815) විරුද්ධ ව පිළිමතලවේ අදිකාර ම ගේ පෙළඹවීම මත ඇති වූ කැරැල්ලක දී වලපනේ දිසාව ඊට සම්බන්ධ නො වීමෙන්, එය රාජපාක්ෂික පළාතක් වශයෙන්

සැලකිණි. කැරැල්ල අසාර්ථක වීමෙන් පසු, කැරලි කරුවන් සිරභාරයට ගෙන පසුව මරාදමනු ලැබී ය. පිළිමතලවවේ වෙනුවට ඇහැළේපොළ මහඅදිකාරම් තනතුරට පත් විය. එමෙන් ම කැරලි ගැසීමෙන් 'දූෂණය වී යැයි' රජු අදහස් කළ උඩුනුවර, යටිනුවර, වැනි පළාත් හා රාජපාක්ෂික පළාත් (වලපනේ, කොත්මලේ, දුම්බර, හේවාහැට) අතර කිසිදු සම්බන්ධයක් නො තිබිය යුතු යැයි ද රජු අණ කෙළේ ය.²⁰ මෙහි දී ඉංග්‍රීසින් සතු පළාත්වලට යාබද ව පිහිටි තමාට අයත් පළාත්වල වැසියෝ ද සැක කළ රජු ඒ අනුව තුන් කෝරළේ, සතර කෝරළේ, හා සබරගමුව යන පළාත්වලට අයත් වූවන්ට රාත්‍රියේ අහනුවර ගතකිරීමට තහනම් කරන ලදී.²¹

මහනුවර යුගයේ රජවරුන් වලපනේ ප්‍රදේශයෙන් ලබාගත් විශේෂ ප්‍රයෝජනයක් වූයේ, සතුරු උපද්‍රව ඇති වූ අවස්ථාවල දී ආරක්ෂාව සලසා ගැනීමට උපකාරී කර ගැනීම යි. විශේෂයෙන් රජුගේ අන්ත:පුරයට අයත් කාන්තාවන් ගේ රැකවරණය සඳහා වලපනේ කුඹල්ගමුවට නුදුරු ව පිහිටි හිරිගල් ලෙනත්, සැරසුන්තැන්නේ පිහිටි 'ස්ත්‍රීපුර ගෞච' නමින් හැඳින්වෙන හිරිගල්ලෙනත් උපයෝගී කරගන්නට ඇතැයි විශ්වාස කරයි. ක්‍රි. ව. 1803 දී ඉංග්‍රීසින් හා සටන් ඇති වූ අවස්ථාවේ දී දියතිලකනුවර (හඟුරන්කොන) වාසය කළ ශ්‍රී වික්‍රමරාජසිංහ රජු ආරක්ෂාව පතා ස්ත්‍රීපුර ගෞච වෙත පලාගිය බවත්, කියැවේ.²² එ මෙන් ම ක්‍රි. ව. 1815 දී රජු මහනුවරින් පලා ගියේ, සිය අන්ත:පුර කාන්තාවන් මේ ලෙන තුළ සහවා

තැබීමට කටයුතු සැලැස්වීමෙන් බවත්, පසුව ඔවුන් එහි දී ඉංග්‍රීසින්ට අසු වූ බවත් සඳහන් වේ.²³ ක්‍රි. ව. 1815 මාර්තු 02 දින මහනුවර මහලේ මඩුවේ දී අත්සන් කරනු ලැබූ ඉංග්‍රීසි සිංහල ගිවිසුමෙන් (උඩරට ගිවිසුම) පසු, මහනුවර රාජධානිය ඉංග්‍රීසින් අතට පත් විය. මෙම ගිවිසුමට වලපනේ වෙනුවෙන් අත්සන් කර ඇත්තේ එවකට වලපනේ දිසාව පදවිය දැරූ දුල්ලාවේ දිසාව ය.²⁴

බ්‍රිතාන්‍ය පාලනයට එරෙහි ව, 1818 ඇති වූ උඩරට කැරැල්ලෙන් පසුව ඇතිකරන ලද පළාත් පාලන වෙනස්කම්වල දී වලපනේ කොටස් දෙකකට බෙදූ පාලනය කිරීමට රජය කටයුතු කරනු ලැබී ය. කුඩා ඔයෙන් සහ ඌමා ඔයෙන් බස්නාහිර කොටස උඩරට කොමසාරිස් මණ්ඩලය යටතේ ද වියළුව, මඩුල්ල යන ප්‍රදේශ ඌවේ ඒජන්තවරයා යටතේ ද පාලනය විය.²⁵

1833 කෝල්බෲක් — කැමරන් ප්‍රතිසංස්කරණ වල දී ඇති කළ වෙනස්කම්වලට අනුව මුළු දිවයින ම ප්‍රධාන පළාත් 5 කට බෙදනු ලැබී ය. එනම්, උතුරු පළාත, දකුණු පළාත, නැගෙනහිර පළාත, බස්නාහිර පළාත, මධ්‍යම පළාත යනුවෙනි. මෙහි දී වලපනේ මධ්‍යම පළාතට අයත් විය.²⁶ දිස්ත්‍රික් බෙදීම්වලට අනුව වලපනේ අයත් වූයේ බදුල්ල දිස්ත්‍රික්කයට ය. නැවත 1839 දී ඇති කළ පාලන වෙනස්කම්වල දී වලපනේ, නුවරඑළිය දිස්ත්‍රික්කය යටතට පත්කරනු ලැබිණි. එතැන් සිට අද දක්වා ම, වලපනේ, නුවරඑළිය දිස්ත්‍රික්කයට අයත් ප්‍රදේශයක් ලෙස පවතී.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ :

- එද හෙළ දිව, රොබට නොක්ස්, අනුවාදය ඩෙව්ඩ් කරුණාරත්න, කොළඹ 1962.
- කඩඉම් පොත් විමර්ශනය, එච්. ඒ. පී. අබේවර්ධන, කොළඹ 1978.
- ලක් රජ ලෝ සිරිත, එඩ්මන් පීරිස් සංස්කරණය, කොළඹ 1973.
- ලංකා ඉතිහාසය බ්‍රිතාන්‍ය නිදහස් යුගය, ඩී. පර්නියෝ ලෝ, කොළඹ 1976.
- වලපනේ ජනතා වීරයා, තෙරිපැහැ සෝමානන්ද හිමි, කොළඹ 1972.
- සිරිලක් කඩඉම් පොත, වාල්ස් සිල්වා සංස්කරණය, කොළඹ 1961.

සිංහල සමාජ සංවිධානය, මහනුවර යුගය, රැල්ප් පිරිස්, කොළඹ 1964.

සිංහල විශ්වකෝෂය, 4 කාණ්ඩය, සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව, කොළඹ.

සිංහලේ ආණ්ඩුක්‍රමය, ජෝන් ඩොයිලි, අනුවාදය එම්. එච්. සෝමරත්න, කොළඹ 1966.

ඩේවි දුටු ලංකාව, ජෝන් ඩේවි, අනුවාදය එම්. එච්. සෝමරත්න, කොළඹ 1967.

Brohier, R. L.—Ancient Irrigation works in Ceylon, 3 parts, Colombo, 1934-35.
Ceylon Almanac, 1834.

De Silva, G. P. S. H.—The Kandyan Convention of 1815. The Sri Lanka Archive Vol. I, 1983.

Pieris P. E.—Sinhale and the Patriots, 1815-1818, Colombo, 1950.

Pieris, P. E.—Tri Sinhale—The Last Phase, 1706-1815, Colombo, 1939.

පාදක සටහන් :

1. එද හෙළදිව, 44 පිටුව.
2. සිරිලක් කඩයිම පොත, 23 පිටුව.
3. කඩයිම පොත් විමර්ශනය, 125 පිටුව.
4. 1818 කපිතාන් ජේ. ප්‍රෙසර්ගේ සිතියම, (ලඬරට මහ කැරැල්ල 11 කාණ්ඩය).
5. වලපනේ ජනතා වීරයා, 1 පිටුව.
6. එද හෙළදිව.
7. සිංහල විශ්වකෝෂය, 4 කාණ්ඩය.
8. ඩේවි දුටු ලංකාව, 65 පිටුව.
9. — එම — 70 පිටුව.
10. — එම — 71 පිටුව.
11. සිංහල සමාජ සංවිධානය, 17-18 පිටුව.
12. සිංහල සමාජ සංවිධානය, 17-18 පිටුව.
13. ලක් රජ ලෝ සිරිත, 10 පිටුව.

14. සිංහලේ ආණ්ඩුක්‍රමය, 65 පිටුව.
15. — එම —
16. Ancient Irrigation works in Ceylon, Part III, page 35.
17. Ancient Irrigation works in Ceylon, Part III, page 35.
18. සිංහල විශ්වකෝෂය, 4 කාණ්ඩය.
19. සිංහල සමාජ සංවිධානය, 50 පිටුව.
20. ඩේවි දුටු ලංකාව, 166 පිටුව.
21. ලංකා ඉතිහාසය — ත්‍රිනානා නිදහස් යුගය, 19 පිටුව.
22. Tri Sinhale, The last Phase, 1796-1815.
23. Tri Sinhale, The last Phase, 1796-1815.
24. The Sri Lanka Archives, Vol. I, No. I, Page 84.
25. Sinhale and The Pattiots, 1815-1818, Page 410.
26. Extract from The Ceylon Almanac, 1834, Part I. Pages 25 to 30.

ශ්‍රේෂ්ඨ පාළු විද්වතෙකු වූ ආචාර්ය රිස් ඩේවිඩ්ස් පූජකවරයෙකුගේ පුත්‍රයෙකි. ඔහු බෞද්ධ පන පොත ඉංග්‍රීසියට පරිවර්තනය කිරීමට අදහස් කරන ලද්දේ බුද්ධ ධර්මයට වඩා ක්‍රිස්තියානි ධර්මය ශ්‍රේෂ්ඨ බව පෙන්වීම සඳහා ය. එහෙත් රිස් ඩේවිඩ්ස් ඒ වෙනුවට බෞද්ධයෙක් විය. පසුව ඔහු මෙසේ ප්‍රකාශ කෙළේ ය. “මේ ලෝකයේ ඇති සියලුම ආගම් ගැන මම නිරීක්ෂණයක යෙදුනෙමි. එහෙත් බුදුන් වහන්සේගේ චතුරාර්ය සත්‍යය අභිභවනය කරනු ලබන සුන්දරත්වයක් හා අවබෝධයක් වෙත කිසිම ආගමක් තුළ මා දකි නැත. මම මගේ ජීවිතය ඒ වෙනුවට හැඩ ගසා ගැනීමට උත්සාහ කරමි.”

ලංකාවේ ධීවරපන්තය - II

පුෂ්පකුමාර වී. ප්‍රේමරත්න

ගිය කළඹින් ඉතිරිය

ධීවර ඔරුව

ධීවර ඔරුවක සංස්ථිතිය පුදුම එළවන සුලු ය. එහි ඉතා කුඩා කොටසකට වුව ද නමක් තිබේ. මුහුදේ පවතින රළු කාලගුණික තත්වයන්ට ඔරොත්තු දෙන අන්දමේ ඔරුවක් තැනීම ඒ විද්‍යාව හා තාක්ෂණය දන්නා කෙනෙකුට පමණක් කළ හැකි එකකි. ගත වර්ෂ ගණනාවක් පැවත එන මෙය පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට උරුම වන තාක්ෂණයකි.

ඔරුවෙහි ඉදිරි පැත්ත ඇණිය නමින් ද පසු පැත්ත අවරේ¹ නමින් ද හැඳින්වේ. ඉදිරිපස පසු පසට වඩා ස්වල්පයක් පටු ය. ගසක කඳ කින් සාරා ගන්නා ඔරුකඳ (2 සටහන) මුළු ඔරුවෙහි ම පදනම වේ. ඒ මත පත්තාර කුඩුව නම් ලැලිවලින් කළ පෙට්ටියක් වැන්න (2 සටහන) නිසා ඔරුව වඩා ගැඹුරු වේ. ඔරු කඳ පත්තාර කුඩුව හා සම්බන්ධ කෙරෙන ලී දෙකෙහි හිල් වලින් ගන්නා හෙවෙති නමින් හැඳින්වෙන කොහු ලණු ගැට විශේෂයකි. (1 සටහන). කොහුලණු ඒ හිල්වලින් යැවීමට ගන්නා ලී ඉදිකටුව මකටෙ නම් වේ. හෙවෙති හැම සම්පූර්ණ වූ පසු එම සිදුරු සාන්ද්‍ර හෙවත් කීල් නමින් හැඳින්වෙන ධීවරයින් විසින් ම සාදගන්නා මැලියම් වර්ගයකින් වයනු ලැබේ. ඒ ක්‍රියාව සාන්ද්‍ර කැවීම නමින් හැඳින් වේ. පත්තාර කුඩුවෙහි මුලට මැදට හා අගට ලම්බාකාර ව සවි කරනු ලබන ලී පටි තුනකි. (2 සටහන) ඒවා හන්දි පතුරු නම් වේ. පත්තාර කුඩුව සවි කරනු ලැබූ ඔරුකඳ ඔරුවේ ප්‍රධාන කොටස වන අතර එයට කොල්ලැව නමින්

හැඳින්වෙන බෝයාවක් ද සවි කෙරේ. එය සවි කරන්නේ වියල් (1 සටහන) නමින් හැඳින්වෙන හරස් පොලු දෙකක අග ය. මේ සඳහා ගැනෙන්නේ මධ්‍යම ප්‍රමාණයට වැඩුණ දෙඹ කඳන් ය. ඒවායේ වෙන ලිවලට වඩා නම්‍ය ගතියක් ඇතැයි ධීවරයෝ විශ්වාස කරති. ඒවා තව ශක්තිමත් කිරීමට එක් එක් වියල වටා තව කෝටු තබා කොහු ලණුවලින් වෙලනු ලබයි. ඒ වෙලුම් ජාරි නමින් ද එසේ වෙලීම ජාරිවෙලිල්ල නමින් ද හැඳින් වේ. එසේ කොල්ලැව සවි කළ ඔරුව පාර්ශව ආසනයක් සහිත මෝටර් සයිකලයක් බඳු ය.

සාමාන්‍යයෙන් උණ ලියක් ඔරුවේ ඉදිරිපස ද තවෙකක් පිටිපස ද සවිකරනු ලැබේ. රුවල බැඳීම සඳහා ගන්නා මේ දෙක පිළිවෙළින්, උඩුදණ්ඩ හා පාවර දණ්ඩ (2 සටහන) යනුවෙන් හැඳින් වේ. කොටවැල නම් කඹයකින් රුවල ඉදිරිපැත්තේ බැඳේ. පිටිපස රුවල් කඳ තෙප්පකුට්ටිය (4 සටහන) නමින් හැඳින්වෙන කොටස සමග බැඳීම පැද්දුම් ඔරොත්තු දෙන අන්දමට සිදු කෙරේ. එයට හේතුව ඊට රුවලෙන් ඇතිවන වායු පීඩනය දැරීමට සිදු වීම යි. තෙප්පකුට්ටිය තුළ හැඹිලිය කාමරේ නම් කොටසෙහි අතිවාර්ගයෙන් ම ඉදිකටු හා නුල් තිබේ. ඒ රුවල ඉරුණොත් මසා ගැනීම සඳහා ය. එ සේ ම තෙප්පකුට්ටියෙහි සියුම් වැලි ටිකක් ද ඇත. ඒ කරුණු දෙකක් සඳහා ය; එකක් අවශ්‍ය වුවහොත් පිහියා මුවාන තබා ගැනීමට ය. අනෙක උදේ වෙරළට ළඟාවන විට තමන් පිළි ගැනීමට සිටින බිරින්දන් හමුවීම පි.ණස දත මැද ගැනීමට ය. ඔරු කඳ දෙපැත්තේ පොළවට සමාන්තරව අඩි 2-3 ක් පමණ දිගැති පටි කැලී දෙකක් වේ. (1-2 සටහන්) එයින් ඉදිරිපස ඇති

පටියට පුරවංචාව යැයි ද පිටුපස එකට පිටට ප්ලකකෙ
යැයි ද කියන්න. ඔරුව මුද්‍රන වටට ඇති පටිය
පිටපෙරුව (2 සටහන) නමින් හැඳින් වේ.

රුවලේ සිටු කොණට ඇදුණු කම් සතරකි.
එයින් උඩ හා යට ඇති කම්වලට පිළිවෙළින්
උඩුතුරාව හා යටිතුරාව යැයි කියන්න. දෙපැත්තේ
ඇති කම්වලින් රුවල නැති පැත්තේ සිට බලන
විට වම් පස ඇති කම් සතරකින් එකක් ද අනික්
පැත්තේ ඇති එක රුවල මන්ද. නමින් ද හැඳින්
වේ. කම්වලේ සිට සහායක කම් සතරකින් ඔරු පාර්ශ්
වයට දිවේ. එය දමන නමින් හැඳින් වේ. වියගහ
මුද්‍රනේ සිට ඔරුවේ පිටුපස කෙළවර දක්වා දිවෙන
කම් දෙකකි. එයින් වම්පස එකට රුවලේ කම්
යැයි ද දකුණුපස එකට අත්යොන යැයි ද කියන්න.
(1 සටහන) අත්යොන ඉහළට පහළට ඇදීම සඳහා
සවිකර ඇති පුලි (Pulley) ය කෝචානම ය.
(1 සටහන) උඩුදණ්ඩේ සිට කොල්ලාව දක්වා
දිවෙන කම් සතරකි. එය වාවරේ නම් වේ. (1
සටහන). මේ කම්වලින් කෙරෙන්නේ රුවලට
සුළං බැඳු විට ඔරුව තහවුරු ලෙස තබා ගැනීම ය.

වියල දෙක අතර ඇති වියල මැස්ස නම්
කොහුලණු දල ද ධීවර ආම්පන්න තබා ගැනීම
පිණිස ය.

ධීවර ඔරුවක නැංගුම් ගල් දෙකක් ඇත.
ඔරුව සමබරව තබා ගැනීම සඳහා එකක් ඉදිරිපස
ද අනෙක පසුපස ද තබා ඇත. අනිතයේ දී ඒවා
කළුගල් වූ නමුත් දැන් සිමෙන්ති කොන්ක්‍රීට් ය.
මේවාට කටුගල් යැයි කියන අතර ඒවා මුහුදු පත්
ලට බාන යොන රැන නමින් හැඳින් වේ.

රුවල නංවා නැති අවස්ථාවල ඔරුව පදිනු
ලබන්නේ අවල් නමින් හැඳින්වෙන හබල් අනු-
සාරයෙනි. අවල් එළියට දැන් අවල් මලේ
(2 සටහන) නම් සිදුරු තුළිනි. පලුපොලු නමින්
හැඳින්වෙන ඔරුව ඉදිරියෙන් හා පසුපසින් දමන
සුක්කානම් මගින් ඔරුව අවශ්‍ය දිසාවට හැරවීම
කෙරේ.

ඔරුකදේ ඇතුළු පැත්තේ ඉස්සරහ හා
පස්ස දෙකකුත් මැද තටි එකකුත් වශයෙන් ඉතා
සියුම් ලෙස වැද්දු ලැලි තුනක් පත්තාර කුඩුවට

සවි වේ. (3 සටහන) වක්කතු නමින් හැඳින්
වෙන වක් වූ කලමප තුනක් එකක් පතුලෙහිත්
අනිත් දෙක උඩ දෙපැත්තෙහිත් ඔරුකදට සවි වේ.
පත්තාර කුඩුවේ පැතිවල ඉහළ අතට සවිකොට
ඇති වංගු නමින් හැඳින්වෙන පොලුවලට මේවා
සවි වේ. පත්තාර කුඩුව ඔරුකදට ශක්තිමත්
ලෙස සවි කරනු ලබන්නේ මේ වක්කතු හා වංගු
මගිනි. ඊළඟට මතු වන ප්‍රශ්නය ඔරුව උඩින් එන
පිඩන යි. එය විසඳනු ලබන්නේ වංගු හා සම්බන්ධ
වන හරස් පොලු මගිනි. ඒවායින් මුද්‍රනෙහි ම ඇති
එක ඉද්දණ්ඩ නමින් ද, ලැල්ලක් වූ අඩියෙහි ම
ඇති එක ආස්පලාල්ල නමින් ද මැද ඇති ලැල්ල
වාරිය (3 සටහන) නමින් ද හැඳින් වේ.

ඔරුවේ ඉදිරිපස ලැල්ල කොටටෙ නමින් ද
එයින් පිටට තෙරා ඇති ලී කුඤ්ඤය තලප්පුව
නමින් ද හැඳින් වේ. කොටටෙ දක්වා ඇති
ලැල්ල මිදිල්ල (1 සටහන) නම් වේ.

කොල්ලාව නිබෙන පැත්තෙහි වියලක සිට
මුහුදට සමාන්තර ව දිවෙන කඩිසෙ නම් ලිය
ඇම් කැවූ බිලි බැඳීම සඳහා පාවිච්චි වේ.

ඔරුවක් දියත් කිරීමට පෙර එයට පැටවිය යුතු
හාණ්ඩ රාශියකි. හැඳිවල හැඩයෙන් යුත් උප
කරණ දෙකකි; නියන්දියාලුව නමින් හැඳින්වෙන
එකක් රුවල වියළන විට තෙමීම සඳහා ය; අනෙක
ඔරු පතුලේ එකතු වන ජලය ඉවතට දැමීම
සඳහා ය.

ඔරු වර්ග

ලංකාවේ ධීවරයින් පාවිච්චි කරන ඔරු ප්‍රමාණ
යෙන්, හැඩයෙන් හා සංස්කාරයෙන් පළාතෙන්
පළාතට වෙනස් වන්නේ ඉතා සුළු වශයෙනි.
එබඳු එක් වෙනසක් නම් මීගමුවේ ධීවර ඔරුවේ
කුම් දෙකක් ඇති අතර ගන්දර ඔරුවේ ඇත්තේ තනි
කුමකි. තනි කුමේ ඔරුවක රුවල සුළඟේ
පිඩනය අනුව උස්පහන් කළහැකි වුවද, දෙකුමයක්
ඇති ඔරුවක රුවල එසේ වෙනස් කළ නො හැක.
ඉතාමත් ම විශාල ධීවර ඔරුවක් අඩි 12 3/4 ක් ය.
රුවලේ ප්‍රමාණය ඔරුවේ ප්‍රමාණය අනුව වෙනස්
වේ.

සියලු ම ධීවර ඔරු වර්ග ගතහොත් 50 ක් පමණ
වුවද, පළල් ලෙස වර්ගවලට බෙදනු ලැබූ හොත්
පහත සඳහන් වර්ග දැකිය හැකි ය.

ඔරුපිල්ලාව/පිලා ඔරුව/කුඩා ඔරුව :

හනි පුද්ගලයකු විසින් පදවනු ලබන ධීවර වරායෙහි කටයුතු සංවිධාන කිරීමට යෑමට හා සුළු බඩු ප්‍රවාහනය කිරීමට භාවිත කරන ඔරුව, මෙයට රුවලක් හෝ කොල්ලාවක් නොමැත.

ඇනොරුව/අනොරුව :

(‘ඇම් ඔරුව’ යන්නෙන් එතැයි සිතිය හැක.) හනි ධීවරයකු පදවන මෙය ඇමට ඉඟුරන් අල්ලා ගැනීම සඳහා පාවිච්චි වේ.

පාරුව/වල්ලම/දූල් ඔරුව :

මෙය කොල්ලාවක් සහිත පළල් ඔරුවකි. සමහර විට උඩ ලැලි ගසා ඇත. මාදූල ආදී උපකරණ මුහුදට ගෙනයනු ලබන්නේ මේ මගිනි.

රුවල් ඔරුව :

රුවල සහිත මේ ඔරුව මසුන් ඇල්ලීම සඳහා මුදේ ඇත යාත්‍රා කරයි. සමහර ධීවරයින් අල්ලන මසුන් වර්ගය අනුව බල ඔරු හා කුම්බිලා ඔරු ආදී නම් මෙයට වැඩහර වේ.

තෙප්පම :

නොගැඹුරු මුහුදේ මසුන් මැරීම සඳහා ගන්නා මේ ඔරුවට රුවල් නොමැත.

යාත්‍රා ඔරු/නැව් ඔරු :

බඩු නැව් බහුල වීමට කලින් දෙළඳ ද්‍රව්‍ය ඒ ඒ නගරවලට ගෙනයෑමට පාවිච්චි කළ රුවල් සහිත විශාල ඔරු මෙ නමින් හැඳින්විණ. දැන් මේ ඔරු නැති නමුත් ඒවා දුටු අය අපට මුණගැසී ඇත. දෙඩන්දුව ප්‍රදේශයෙහි මේ ඔරු කිපයක් තිබූ බව අපට අසන්නට ලැබිණ. මේ යාත්‍රා ඔරු හෙවත් නැව් ඔරු, වෙළඳ ද්‍රව්‍ය රැගෙන ගිය ඉතාමත් ම දුර ස්ථානය සිතියමේ ට්‍රිවිකොරින් යනුවෙන් දැක්වෙන තුන්තුකොඩිය විය.¹²

බෝට්ටු/බොහොට්ටු :

යාන්ත්‍රික ඔරු ධීවරයින් හඳුන්වන්නේ මෙ නමිනි.

ඉදිවර දියමහන්

ඇත මුහුදේ දී දිසාව දැනගැනීමට ධීවර ඔරු වල කොම්පාසු ඇත්තේ නැත. එහෙත් වාද්දුව වැනි ප්‍රදේශවල වෙරළෙහි දීප්තිමත් විදුලි එළි සවිකර ඇත්තේ ධීවරයින්ට මග පෙන්වීම පිණිස ය. බෙරුවල හා දෙවුන්දර පිහිටුවා ඇති ප්‍රදීපස්තම්භ ද ධීවරයෝ ප්‍රයෝජනයට ගනිති.

අනික් ප්‍රදේශවල දී දිසාව සොයා ගෙන ගොඩබිම කරා ඒමට ඉදිවර දියමහන් නම් ක්‍රමයක් ධීවරයෝ ප්‍රයෝජනයට ගනිති. මේ ක්‍රමය ගොඩ බිම මීනින්දෝරුවන් ප්‍රයෝජනයට ගන්නා ත්‍රිකෝණකරණයට තරමක් සමාන ය. ගොඩබිම කොඳි කන්ද තමන්ගේ මුහුදු වෙරළට කෙළින් පිහිටා ඇද්දැ යි ධීවරයෝ දනිති. ධීවරයින් විසින් හිඳුලු කඳු යැයි කියනු ලබන මේ කඳු මුදුන් ඇතට දිස් වේ. ආපසු එන ගමනේ දී ධීවරයෝ ඒ කඳු මුදුන් බලාගෙන ඒ දිසාවට පදවති. ගොඩබිම වාහන මෙන් මුහුදේ දී ද වෙගයෙන් යන විට ඔරුව නොව කන්ද ගමන් කරන්නාක් මෙන් පෙනේ. එසේ වුව ද, ඔරුව කන්ද එල්ලකර පදවන විට එයට වැද්දීල්ල යැයි කියති. එවිට ඔවුන් එම කන්ද දෙපස තවත් කඳු හෝ ගස් දෙකක් සලකුණු කරගෙන තමන් හා ඒ කඳු හෝ ගස් දෙක කොන් වශයෙන් ගෙන ත්‍රිකෝණයක් හිතෙන් සලකුණු කර ගනිති. ඒ ත්‍රිකෝණයේ කඳු වලින් මායිම් වන පැත්ත තමන් සිටින මුල්ලේ සිට හරියට දෙකට බෙදූ ඒ ලක්ෂ්‍ය ඉලක්ක කරගෙන ඔරුව පදවනු ලැබේ. ඉන්පසු තමන්ගේ ධීවර මුහුදු මනාව දන්නා ධීවරයාට ගොඩට ඒම එතරම් අපහසු නො වේ. උදේ දියත් කළ ඔරුව හරියට වෙනැනිත් ම ගොඩට එනු වාද්දුවේ දී අපි දුටුවේ මු.

රාත්‍රියේ දී ගොඩබිම කිසිත් නො පෙනෙන විට මේ ක්‍රමයෙන් පලක් නැත. එවිට ධීවරයෝ හදේ හා තාරකාවන්ගේ පිහිටීම මේ සඳහා උප යෝගී කරගනිති. අවුරුද්දේ ඒ ඒ කාලවල දී හා දිනයන්හි දී සඳුගෙ හා තාරකාවන්ගේ දිසාව හා පිහිටීම ඔවුහු දනිති. මුහුදට ඔරලෝසු නො ගෙනයන බැවින් වෙලාව බලාගන්නේ තාරකා මගිනි. සෑම ප්‍රධාන තරුවක් ම පායන බැස යන වෙලාව හා දිසාව පළපුරුදු ධීවරයෝ දනිති. බෙරු වල දී වරක් ධීවරයෙකු ගේ මෙම දැනුම පරීක්ෂා කළ අපට, ඔහු කී වෙලාව වැරදි වූයේ පැය කාල කින් පමණ බැව් වැටහිණ.

රාත්‍රියේ දී වලාකුළු නිසා හඳ හා තාරකා නො පෙනෙන විටත් ආපසු එන මග දැනගැනීමට ධීවරයින් ගේ ක්‍රමයක් තිබේ. එවිට වෙරළේ සිට ඇති දුර ප්‍රමාණය තීරණය කරන්නේ රැල්ලේ (මාරියාවේ/මාරියා පෝරුවේ) තත්ත්වය අනුව ය. ඉතා ඈත මුහුදේ පවා මාරියාව ඇත. වෙරල ළංවත් ළංවත් ම මෙම මාරියාව ප්‍රමාණයෙන් හා වේගයෙන් වැඩි වේ. අන්තිමේ දී විශාල රල ගෙඩි වී අවුත් වෙරලෙහි හැපේ. ඒ නිසා ඈත මුහුදේ දී ධීවරයෙකුට තමා සිටින හරිය දළ වශයෙන් නිශ්චය කරගත හැක. මේ සඳහා පවතින සුළඟේ වේගය ද සැලකිල්ලට ගතයුතු වේ. ඉතා ම තද කළුවරක දී වුව ද මාරියාව දැකගත හැක්කේ, මුහුදෙහි ඇති උණු ගතිය නිසා ජල මතුපිට ඇතිවෙන සුදු පාවිත් දිලිසීම නිසා ය. ධීවරයෝ මෙයට කල්බේ යැයි කියත්.

රහස් භාෂාව :

මුහුදේ තම පන්තයේ යෙදෙන විට ධීවරයෝ රහස් භාෂාවක් පාවිච්චි කරති. ඉප්ත කරුණු නිසා මෙසේ කරන නමුත් දැන් ඒ බොහෝ වචන ව්‍යවහාරයේ ගිළිහී ගොස් ඇත. අපට සොයාගත හැකි වූ එම රහස් වචන කිපයක් ඒවායේ සාමාන්‍ය අරුතත් සමග මෙහි පහත දැක් වේ :

- ජාකොල්ලො — කෙළවල්ලන්
- කිරිබණ්ඩා — සුධියා
- තල්අතුකාරයා — නලපතා
- හොඩකාරයා — කොස්පරා
- වට්ටිකාරයා — මඩුවා
- මෙසකාරයා/වංසක්කාරයා/මාන්තක්කාරයා
- පාංඩිකුමාරයා — තෝරා
- සුරුටටුවා/මදින්නා — මෝරා

රාත්‍රියේ දී මාළුවකු දකින විට සුදක් එනවා යැයි කියති. සමහර විට අවුලක් එනවා යැයි ද කියති. දැක්කේ එක ම මාළුවා නම් දහක් එනවා යැයි කියති. මාළුවාට ධීවරයින් යොදන පොදු වචනය යාළුවා යනු යි.

ධීවරයින්ගේ ඇදහිලි හා විශ්වාස :

බෞද්ධ, කතෝලික හා හින්දු යන තුන් ආගමට ම අයත් ධීවරයෝ වෙති. ඔවුන් තුළ නොයෙක් ඇදහිලි හා විශ්වාසයන් පවතී. ඊගමුවේ කතෝලික ධීවරයෝ බොහෝ විට මුහුදු යෑමට පෙර පල්ලියට ගොස් යාඤා පවත්වති. මුහුදු

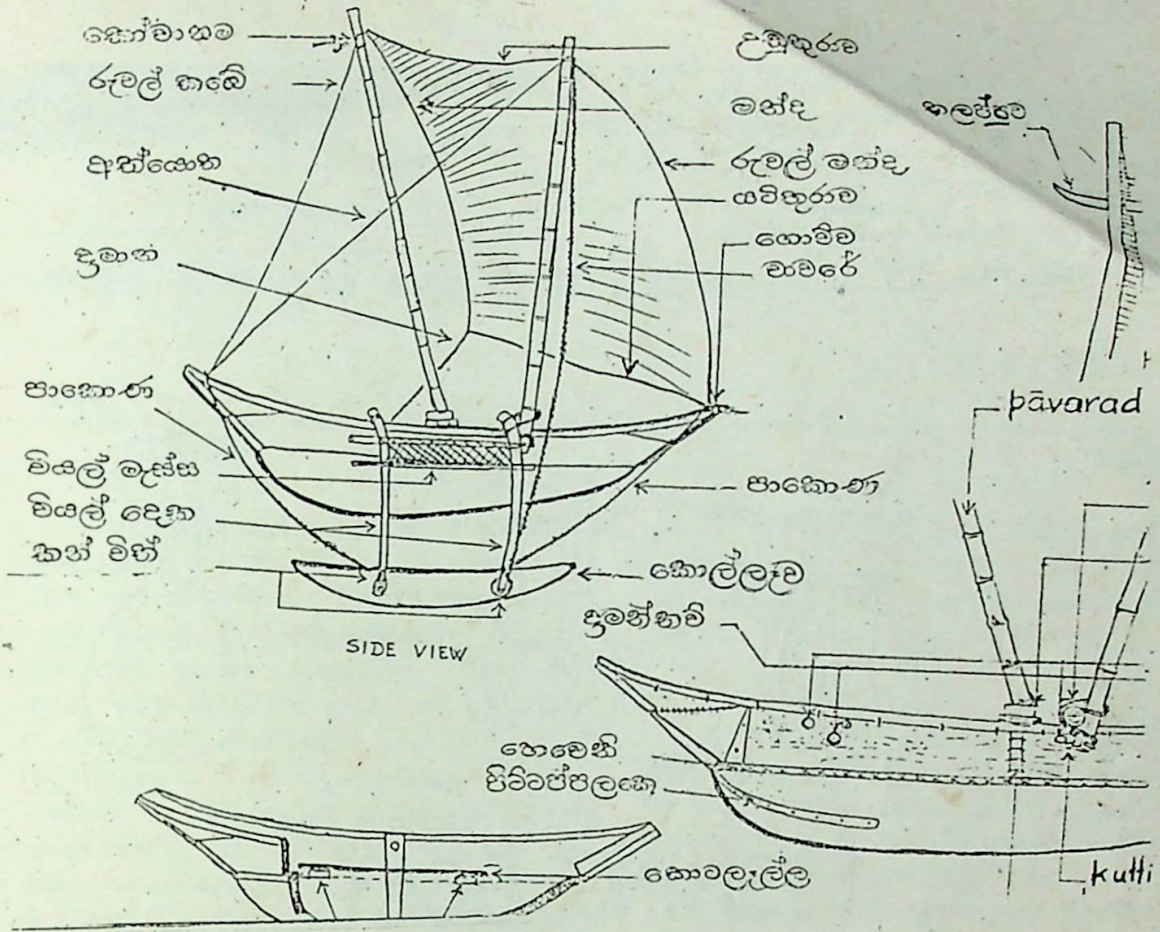
පාදක සටහන්:

11. "අවරෙන් ගියත් එකයි - ඇණියෙන් ගියත් එකයි" යන කියුම සසඳන්න.
12. "කොයි තුන්තුකුඩි ගියා ද?" යන වචන මේ නිසා ආවකි.

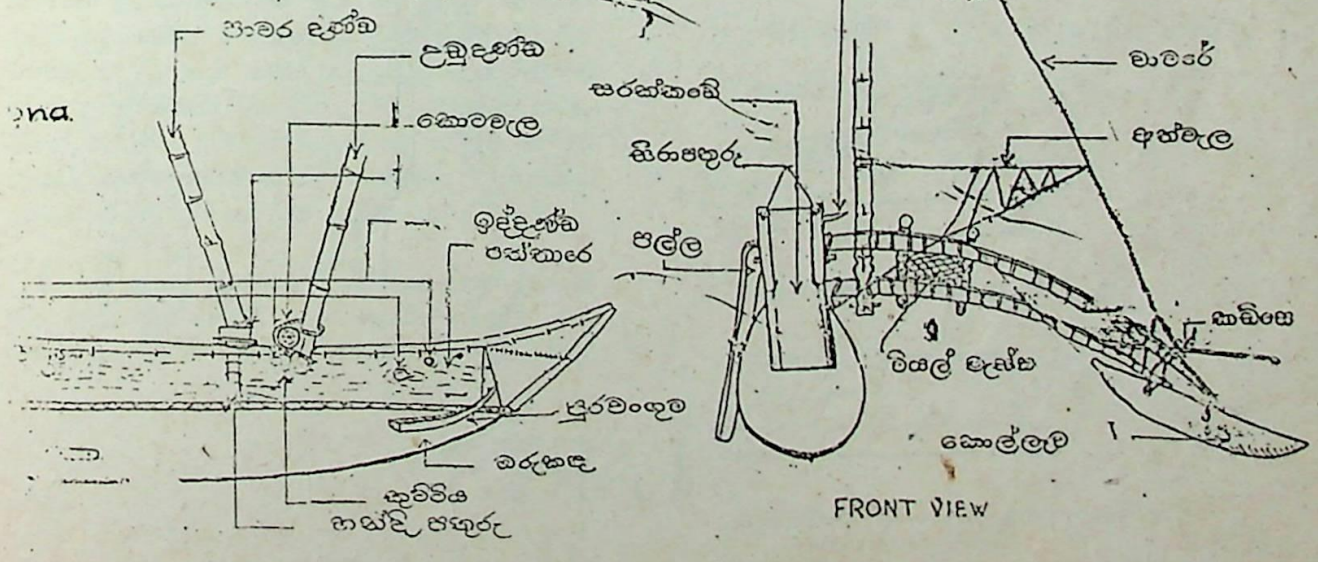
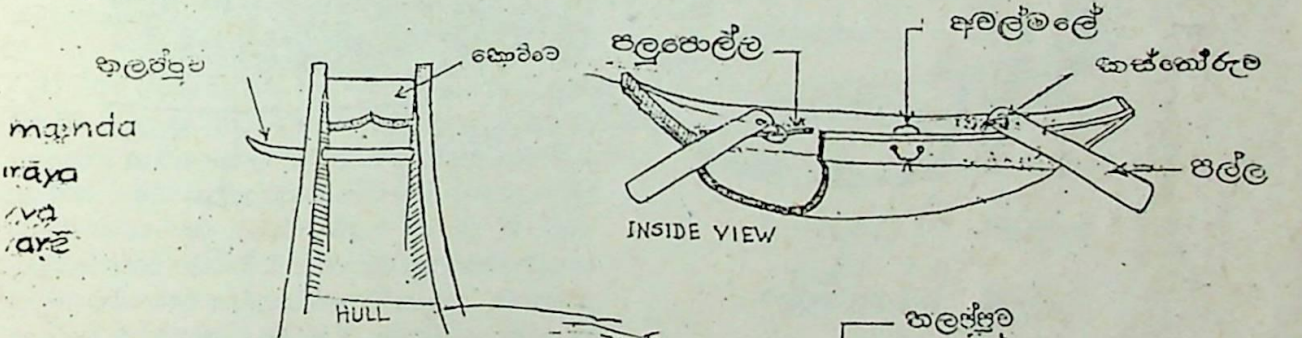
හා ධීවරයින් භාරව ඉන්නා යාන්ත අන්තෝති මුනිදුන්ට බාර-භාර වෙති. මසුන් විකිණීමෙන් පසු බෙදගත නොහැකි සුළු මුදලක් ඇත්නම්, පල්ලියට දෙන කොටසට අමතර ව, පල්ලියේ පිංකැටයට දමති. (දේවමෑණියන්ගේ පාදමට ඉටි පන්දම් කාසි). මාදුල් වාරය ඇරඹීමට පෙර ඔව්හු මළවුන්ගේ මංගල්ලේ පවත්වති.

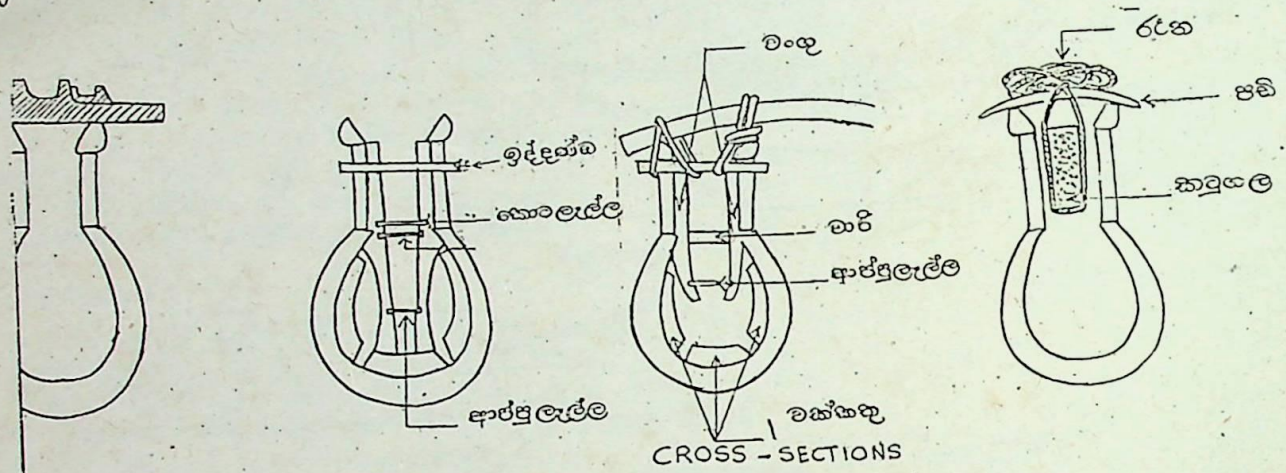
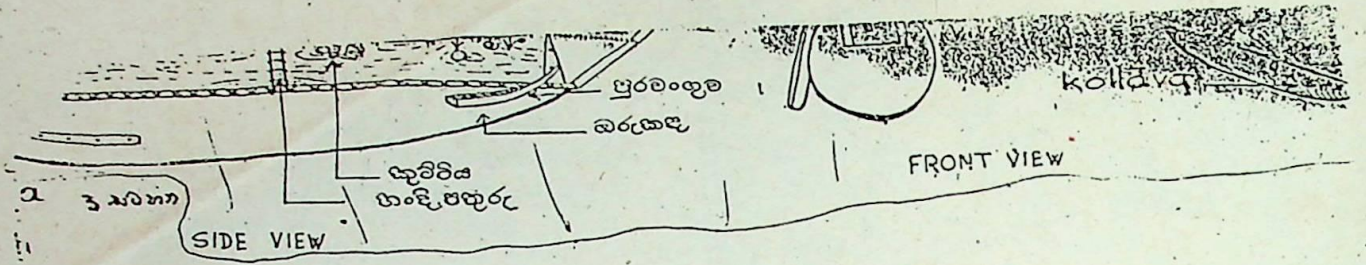
දකුණේ බෞද්ධ ධීවරයෝ පන්සල අධිපති හා මුදුරුවන්ගෙන් පෝය ලබන ගෙවෙන වෙලාවන් දැන ගනිති. කතෝලිකයන් ඉරිදි මුදු නොයන්නා සේම බෞද්ධ ධීවරයෝ ද පෝය දිට මුදු නොයති. නමුත් කෑම සඳහා කලපුවෙන් ඉස්සන් විකක් අල්ලා ගැනීම හෝ මුදින් මාළු විකක් බා ගැනීම ඉරිදි හෝ පෝයද කිරීම වරදක් ලෙස කතෝලික ධීවරයෝ හෝ බෞද්ධ ධීවරයෝ නො සලකත්.

වාද්දුව පළාතේ ඇතැම් ධීවරයින් තුළ හුනියම් ගැන විශ්වාසයක් පවතී. සතුරෙකු නමන් ගේ අති විශාල මඩියෙහි මසුන් දුටු විට එයට හුනියම් කිරීම නිසා එය පැලිනෑ යි ඇතැම්හු සිතත්. ඒ නිසා සාමාන්‍යයෙන් මා දුල් අදින විට ඒ අසලට නාදුන්නන්ට එන්නට නොදෙත්. ඔවුන් කියන අන්දමට සතුරා හුනියමක් මැනීමෙන් පසු නමන් ගේ උරේ ඇති සාළුව අතින් උරයට මාරු කරයි. එබඳු දෙයක් ගැන සැක සිතූනොත් වහාම කට්ටාඩි යෙකු ගෙන්වා හුනියම කපනු ලැබේ. මෙය සාමාන්‍යයෙන් කරන්නේ ගිරයකින් දෙහි ගෙඩියක් කැපීමෙනි. පැරණි කාලයේ දී නම් වාද්දුව හා බෙරුවල වැනි සමහර ධීවර ප්‍රදේශයන්හි මසුන් මරන කාලය ඇරඹීමට පෙර ශාන්තිය පතා ගම් මඩුවක් නටති; සමහර බෞද්ධ ධීවරයෝ විශාල මාළු අස්වැන්නක් පතා කතරගම දෙවියන්ට බාර වෙති. ඇතැම් ධීවරයින් කී පරිදි ඔරුවක් විශාල මසුන් ප්‍රමාණයක් රැගෙන ආ විට, ඒ දකින සතුරෙක් එම ඔරුවේ පතුලෙන් දිය විකක් සොරාගෙන එය තමන්ගේ ඔරුවට දමා ගනී. එවිට කලින් මසුන් අසු වූ ඔරුවට මසුන් නො ලැබී, පසුව එම දිය දමාගත් ඔරුවට මසුන් ලැබේ. මෙය ඔරුණේදීල්ල නමින් හැඳින් වේ. ඔරුවේ රුව වර්ණවත් කරන්නේත් කෙමක් හැටියට ය. කඩොල් එළි යැයි කියන වෙරළේ වැඩෙන කඩොල් මුල් ගෙන ඒවා තමබා අවශ්‍ය සායම් සාදගනිති. ඒ තැම්බීමට දල්වන ගින්නෙන් බිඬියක්වත් පන්තු කිරීම සපුරා තහනම් ය. ඒ සායම් රුවලේ තවරන්නේ වචනයක්වත් කපා නොකොට කෙමක් හැටියට ය.

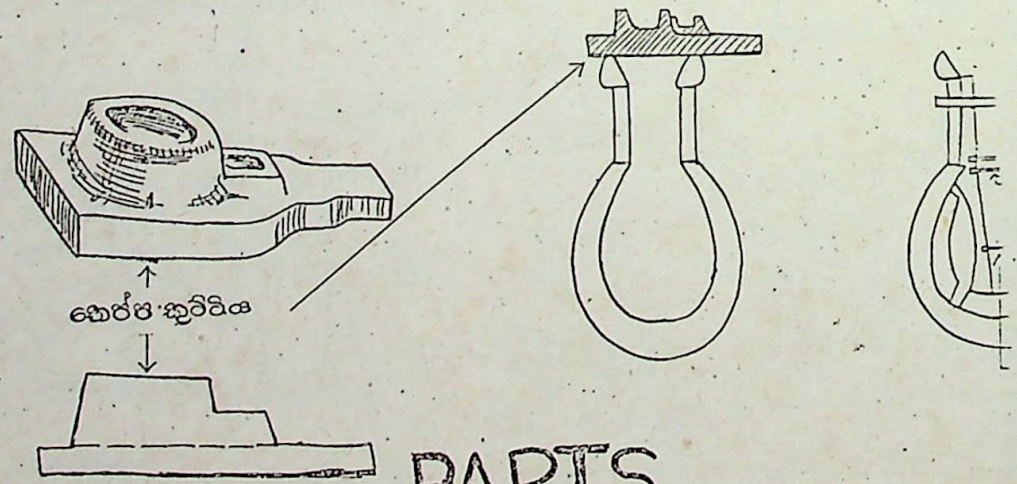
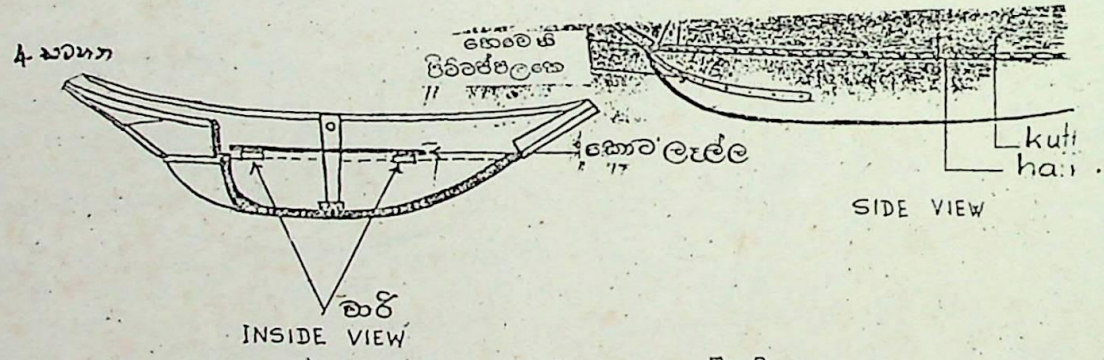

2. ආහා

FISHING BOAT

PARTS

Drawn by D.K.Samarasinghe, Textile Designer
Textile Mill, Veyangoda.

භාෂණ සිංහලය සහ දැන රීතිය

ආර්. එම්. ඩබ්ලිව්. රාජපක්ෂ

1. මෙම අධ්‍යයනයෙහි අරමුණ වෙගවත් කලා-බව හෙවත් දැන රීතිය පිළිබඳ ව සංක්ෂිප්ත විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කිරීම යි. විග්‍රහය සඳහා යොදා ගැනුණේ කැගලු දිස්ත්‍රික්කයෙහි පදිංචි සිංහල ස්වභාෂකයන් දහසය දෙනෙකුගේ ස්වාභාවික සංවාද යි. ඒවා ස්වාභාවික සංවාද හැටියට සැලකෙන්නේ ස්වභාෂකයන්ගේ අනුදැනීමෙන්, අවබෝධයෙන් තොර ව පවිගත කොට ගත් නිසා යි. මීට අමතර ව විවිධ පුද්ගලයන් ස්වාභාවික ව සංවාදවල යෙදුණු විට ඒවා නිරීක්ෂණය කිරීම ද සිදු විය. කෙසේ නමුත් එවැනි නිරීක්ෂක විග්‍රහයෙහි දී ඇති වූ ගැටලු, සැක මගහරවා ගැනීම සඳහා පමණක් ඉවහල් කොට ගත් බව සඳහන් කළ යුතු ය.

2. අප සැහෙන ප්‍රමාණයකට ප්‍රභූ කොට ඇති විදේශීය භාෂාවකින් හෝ දෙවන භාෂාවකින් කෙරෙන සංවාද ඇතැම් විට අපට නොතේරෙන්නට පුළුවන. එම සංවාදයන්හි භාවිත වූ වාගාලාපවල ව්‍යාකරණය සහ වාක්කෝෂය පිළිබඳ ව මනා දැනුමක් අපට තිබිය දීත් ඒවා අපට නොතේරෙනුයේ මූලික වශයෙන් හේතු දෙකක් නිසා ය. ස්වභාෂකයන්ගේ උච්චාරණයෙහි එන ස්වරණය (accent) වැනි අධිබන්ධීය ලක්ෂණ අපට අපැහැදිලි වීම එක් හේතුවකි. උක්ත සංවාද ඇතැම් විට ඉතා ඉක්මනින් උච්චාරණය වීම නිසා, එම වෙගවත් කලා-බවේ එන රූප සාමාන්‍යයෙන් අප ඉගෙන ගන්නා රූපවලට වෙනස් නිසා ඒවා ක්ෂණික ව අවබෝධ කොට ගැන්ම යුෂ්කර වීම දෙවන හේතුව යි.

3. එදිනෙදා ජීවිතයේ දී ස්වභාෂකයෝ ඇතැම් විට ඉතා ඉක්මනින් කලා කරති. ඇතැම් විට සෙමෙන් කලා කරති. භාෂණය උච්චාරණය

වෙගය පදනම් කොට ගෙන රීති දෙකකට බෙදා වෙන් කෙරේ.¹ වෙගවත් ව කෙරෙන කලා බහ දැන රීතිය යනුවෙන් ද සෙමෙන් කෙරෙන කලා බහ විලම්බිත රීතිය යනුවෙන් ද හැඳින් වේ.

සාමාන්‍යයෙන් "දැන රීතිය" හෙවත් වෙගවත් කලා-බහ අපගේ අවධානයට යොමු වන විශේෂ අවස්ථාවක් වෙයි. ඒ පෞද්ගලික බස් රථවල කොන්දෙස්තර මහත්වරුන් මගින් කැඳවීම සඳහා ග්‍රාම-නාම, නගර-නාම උච්චාරණය කරන අවස්ථා ව යි. පහත සඳහන් රූප² සලකා බලන්න.

විලම්බිත	දැන
කිරිබත්ගොඩ	කිරිබජ්ජේ
කඩවත	කඩත/කඩෝත
පිටකොටුව	පිටෝටුව
වරකාපොළ	වරාපොළ
කුරුණෑගල	කුන්නෑගල/කර්ණෑගල
නුවරඑළිය	නුවර්ලිය/නුවේලිය
මීනුවත්ගොඩ	මීනාංගොඩ
මහරගම	මාරගම
බොරලැස්ගමුව	බොල්ලැස්ගමුව
කොටහේන	කොටෙන

3.2 සාමාන්‍ය ජනතාව සෑම විට ම ඉහත සඳහන් පරිදි දැන රූප ස්වාභාවික භාෂණයේ දී යොදාගැනීම මෙයින් අදහස් නො කෙරේ. එහෙත් සෑම පුද්ගලයෙකු ගේ ම භාෂණයෙහි දැන සහ විලම්බිත හෙදය ප්‍රකට ව දැකිය හැකි ය. එ ඒ පුද්ගලයන් ස්වාභාවික ව කථා-බඟේ යෙදී සිටින විට ඔවුන්ට නො දනෙන සේ ඔවුන් ගේ කථා-බඟ පටි ගත කොට විග්‍රහ කිරීමෙන් මෙම කරුණු අවබෝධ කොට ගත හැකි ය. දැනට විලම්බිත උච්චාරණයේ එන ඇතැම් රූප ද ඒ ආකාරයට සකස් වී ඇත්තේ දැන උච්චාරණයේ ප්‍රතිඵල ලෙස සැලකීමට පුළුවන. පහත සඳහන් උදාහරණ සලකා බලන්න.

දැන රූප	විලම්බිත රූප
මන්දන්තෑ මන්ද	} මම දන්තෙ නෑ
මක් වෙලා ද?	මොකක් වෙලා ද?

වරතැගීමවල එන අම්මෑ, තාත්තෑ, අය්යෑ වැනි රූප අම්මගේ, තාත්තගේ, අය්යගේ යන රූප වල දැන උච්චාරණයන්හි ප්‍රතිඵල ලෙස සැලකීමට පුළුවන.

4. කථා ව්‍යවහාරයේ එන භාෂා රූප කාල ආයාමයන්ට අනුව වෙනස් වන බව මුලින් ම වඩාත් පැහැදිලි ව පෙන්වා දුන්නේ ලැබෝජ් ය.³ එය ඔහුගේ සමාජ වාග්විද්‍යාත්මක විෂයක පර්යේෂණ වලින් ලැබූ එක් ප්‍රතිඵලයකි. ලැබෝජ් ගේ පර්යේෂණ භාෂණ රීති කෙරෙහි වාග්වේදීන්ගේ අවධානය දැඩි ව යොමු කිරීමට සමත් වූ බව සත්‍යයකි. කෙසේ වුව ද ඊට පෙරත් ඒ පිළිබඳ ව වාග්වේදීන්ගේ අවධානය යොමු වූ බව පෙනේ. මෙහිලා හෙන්ඩර්සන්ගේ පර්යේෂණ⁴ උදහරණයි. සියම් භාෂාව විග්‍රහ කරන හෙන්ඩර්සන් භාෂණ රූපවල ස්වභාවය ත්‍රිවිධාකාර කොට දක්වයි. ශබ්දකෝෂ වල එන්නාවූ විලම්බිත, නියත-කොට උච්චාරණය කෙරෙන රූප සහ ඒකවර්ණ වචන මෙම ගණයට වැටේ. විලම්බිත උච්චාරණයේ දී අන්‍යාන්‍ය වශයෙන් සම්බන්ධ කොට උච්චාරණය කෙරෙනුයේ දෙවන ගණයට අයත් රූප යි. තුන් වන ගණයට අයත් වනුයේ දැන උච්චාරණයෙහි එන රූප යි. මෙම වර්ගීකරණයට අනුව දැන උච්චාරණයේ ස්වභාවය පිළිබඳ ව හොඳ අවබෝධයක් හෙතිඩර්සන්ට තිබුණු බව පෙනේ.

සිංහල දැන උච්චාරණය විලම්බිත උච්චාරණයෙන් වෙනස් වන බව ද මෙම ශතවර්ෂයෙහි මුලදීම පෙන්වා දුන්නේ ඩැනියෙල් ජෝන් මහතා සහ එච්. එස්. පෙරේරා මහතා යි.⁵ කෙසේ වුව ද එය හුදු සඳහනක් පමණි. විධිමත් අධ්‍යයනයක් නොවේ. සිංහල දැන උච්චාරණය පිළිබඳ ව සෛවික යුතු කරුණු ඉමහත් ය. අවධානයට ලක් ව ඇති කරුණු අල්ප ය.

5. මිලිගට අවධානයට ලක් විය යුතු කරුණ වනුයේ භාෂණයෙහි දැන සහ විලම්බිත යනුවෙන් ප්‍රභේද දෙකක් ඇති වීමට හේතු වූ කරුණු මොනවා ද යනු යි. දැන සහ විලම්බිත යන භාෂණ ප්‍රභේද දෙක ඇතිවීමට මානසික මෙන් ම සාමාජික හේතු ද බලපායි. එක් අතකින් එය මනෝවිද්‍යාවට ද විෂය වන මාතෘකාවකි. ඒ පිළිබඳ ව දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කිරීම මෙම අධ්‍යයනයෙහි අරමුණ නො වුව ද, කෙටියෙන් හෝ ඒ පිළිබඳ ව යමක් සඳහන් කිරීම සුදුසු ය. සෝකය, දුක, වෛරය, කෝපය, සතුට, පුදුමය වැනි මානසික තත්ව එකී මානසික තත්ව සහිත ව උච්චාරණය කරන වාගාලාප කෙරෙහි ද බලපාන බව පැහැදිලි ව දක්නට පුළුවන. දැඩි කලකිරීමෙන් සහ සෝකයෙන් යුක්ත ව ඉතා සෙමෙන් කථා කරනු දැක් ම දුර්ලභ නො වේ. එසේ ම දේශපාලන පක්ෂ දෙකකට අයත් දෙදෙනෙකු කරුණක් සම්බන්ධයෙන් ප්‍රතිවිරුද්ධ මත ඉදිරිපත් කරමින් ඉතා වේගයෙන් කථා කරනු දැකීම ද සුලභ ය. දැන විලම්බිත හෙදය ප්‍රකට ව පෙනෙන එක් අවස්ථාවක් ලෙස දබරයක දී බැණ ගන්නා අවස්ථා පෙන්වා දිය හැකි ය. තමන් කියන කාරණය දැඩිව අවධාරණය කරන්නට අවශ්‍ය වූ විට වචනයක් පාසා විරාම සහිත ව උච්චාරණය කරන ආකාරයත්, අනෙක් අවස්ථාවල ඉතා වේගයෙන් වචන උච්චාරණය කරමින් බැණ ගන්නා ආකාරයත් එහි දී දක්නට පුළුවන.

දැන විලම්බිත ප්‍රභේදය උච්චාරණ වේගය පදනම් කොට ගෙන කරන්නක් බව ඉහත සඳහන් විය. මෙම ප්‍රභේදය සාමාජික අවස්ථා පදනම් කොට ගෙන ද කළ හැකි බව ඇතැම් වාග්වේදීන්⁶ පවසති. ඔවුන්ට අනුව ශිථිල (informal) සහ සංගත (formal) යන සාමාජික අවස්ථා පදනම් කොට ගෙන එය වර්ගීකරණය කරනු ලැබේ. විශේෂ දේශන, ශාස්ත්‍රීය සම්මන්ත්‍රණ, සම්මුඛ

පරීක්ෂණ, ධර්ම දේශනා ආගන්තුක පුද්ගලයන් හා කෙරෙන සංවාද ආදිය කෙරෙන අවස්ථා සංහත අවස්ථා ලෙස ද ගෙදර දොරේ කථා-බහ, කුලුපග මිතුරන් සමග කෙරෙන කථා-බහ ආදිය සිදු වනුයේ ශීච්ල අවස්ථා යටතේ බැව් සඳහන් වේ. කෙසේ නමුත් මෙය දළ වර්ගීකරණයක් පමණි. සංහත අවස්ථාවල දී ඇතැම් විට දැන රිතිය ද භාවිත විමට පුළුවන. උදාහරණයක් වශයෙන් සම්මුඛ පරීක්ෂණය සංහත අවස්ථාවක් නිසා එහි දී විලම්බිත රිතිය බහුල ව යෙදුණත් හදිසියේ සම්මුඛ පරීක්ෂණයට සහභාගි වන අපේක්ෂකයා හෝ පරීක්ෂක මණ්ඩලයෙහි අයකු කෝප වුව හොත් දැන රිතිය ද භාවිත කරන්නට පුළුවන. අනෙක් අතට ශීච්ල අවස්ථාවලදී ද ඉහත සඳහන් පරිදි විවිධ හේතූන් මත විලම්බිත රිතිය භාවිත කරන්නට ඉඩ ඇත.

ආගන්තුක පුද්ගලයෙකු සමග කථා බහ කරන විට මුලින් විලම්බිත රිතිය අනුගමනය කළත් හිතවත්කම, කුලුපගකම දියුණුවන්නට, දියුණු වන්නට දැන රිතිය භාවිත වන්නට පුළුවන. සාමාන්‍යයෙන් සිසුවකු විදුහල්පති අමතන විට විලම්බිත රිතිය අනුගමනය කරන බවත් විදුහල්පති දැන හෝ විලම්බිත රිතිය අනුගමනය කළ හැකි බවත් පැවසේ. එහෙත් විවිධ හේතු මත සිසුවා විදුහල්පති අමතන විට ද දැන රිතිය අනුගමනය කරන්නට ද බැරි නැත.

මේ අනුව දැන-විලම්බිත හෙදය සංහත සහ ශීච්ල යන සාමාජික අවස්ථා සමග සපුරා සැසඳෙන්නේ නැත. එහෙත් එම වර්ගීකරණය සම්පූර්ණයෙන් බැහැර කළ හැක්කක් ද නො වේ. විශේෂයෙන් ම ඒ ඒ සාමාජික අවස්ථාවල දී භාවිත වන භාෂා රිතිය ප්‍රතිශතයක් වශයෙන් ගත් කල මේ බව පැහැදිලි වේ. දැන හා විලම්බිත භාෂණ ප්‍රභේද පිළිබඳ ව දීර්ඝ වශයෙන් කරුණු සාකච්ඡා කරන රම්සරන්⁷ (Ramsaran) සහ බැරි⁸ (Barry) යන දෙදෙනා ම සාමාන්‍ය අවස්ථා අනුව භාෂණ රිතිය වර්ගීකරණය කළ හැකි ය යන මතය පිළිගනිති. එහෙත් හසෙගවා⁹ (Hasegawa) සඳහන් කරනුයේ භාෂණ රිති දෙකකට වඩා අවශ්‍ය බව යි.

6. දැන උච්චාරණයෙහි එන රූප විලම්බිත උච්චාරණයෙහි එන රූපවලට වඩා වෙනස් වනුයේ ඇයි යන්න ඊළඟ ප්‍රශ්නය යි. විලම්බිත රූපවල

වුව ද වචන මූල සීමාසහ කල දැන රූපවල තත්වය සන්ධි ධර්මවලට යටතා පෙනේ. ඉතා වේගයෙන් යුධබාවචාරණය යි. දැන උච්ච, වචන පිටින් ගිලිහි සමීකරණය ලෝපය වැනි සන්ධි එවැනි අවස්ථාවල භාජනය වේ. එහෙයින් ම ඒවා ගරණ බද්ධ ව වලට වඩා වෙනස් වේ. මෙය වනාහි පුද්ගලකරණා සංසිද්ධියක විලම්බිත ප්‍රතිඵලයකි. උච්චාරණයේ දී අපි එක්තරා ප්‍රමාණයකට කථා කරන භාෂාව පිළිබඳව ද අවධානය යොමු කරමු. උදාහරණ වශයෙන් ශාස්ත්‍රීය දේශනයක දී අපි අන්තර්ගතය පිළිබඳව මෙන් ම යොදා ගන්නා භාෂාව පිළිබඳව ද අවධානය යොමු කරමු. සම්මුඛ පරීක්ෂණයක් පිළිබඳව ද මෙය එසේ වෙයි. දැන උච්චාරණයේදී අප අවධානය යොමු කරන්නේ කියන කරුණ ගැන යි. යොදා ගන්නා භාෂාව පිළිබඳව නො වේ. කථාවේ වේගය වැඩි වන්නට වැඩි වන්නට භාෂා රූප පිළිබඳ අවධානය අඩු වේ. අනෙක් අතට අවධානය වැඩි වන්නට වැඩි වන්නට උච්චාරණ වේගය අඩු වේ. මෙය නිරුත්සාහික ව සිදු වන්නකි. සාමාන්‍යයෙන් මෙය ලෝකයේ සෑම භාෂාවකට ම පොදු ලක්ෂණයක් බව කියැවේ.¹⁰

7. දැන උච්චාරණය වැදගත් වනුයේ කුමක් නිසා ද යන කරුණුත් මෙහි දී අවධානයට යොමු කළ යුතු ය. දැන උච්චාරණය හැදෑරීමෙහි ප්‍රායෝගික ප්‍රයෝජන ද වෙයි. විශේෂයෙන් ම විදේශීය භාෂා ඉගැන්වීමේ දී මෙය ප්‍රයෝජනවත් වේ. සාමාන්‍යයෙන් අදළ භාෂාවක් දෙවන බස ලෙස ඉගෙන ගන්නා අයට හෝ එය ඉගෙන ගන්නා විදේශිකයින්ට හෝ උගන්වනුයේ විලම්බිත රූප යි. භාෂණයේ දී එම භාෂා රූප වෙනස් වන ආකාරය සුළු වශයෙන් හෝ ඉගැන්වෙනුයේ සන්ධි උගන්වන විට යි. එහෙත් මෙතෙක් දැන උච්චාරණය සම්බන්ධ කරුණු ඔවුන්ට ඉගැන්වූයේ නැත. එහෙත් දැන භාෂා රූප පිළිබඳව පශ්චාත්කාලීන කොට ඒ පිළිබඳ යම් දැනුමක් එම බස ඉගෙන ගන්නා උක්ත පිරිසට දෙන්නේ නම් එය ඔවුන්ට ප්‍රයෝජන වනවාට කිසිදු සැකයක් නැත. අදළ භාෂාව ඉගෙන ගැනීමේ සහ ස්වාභාවික සංවාද තේරුම් ගැනීමේ හැකියාව වර්ධනය කරන්නක් විය හැකි ය.

භාෂා පරිණාමය පිළිබඳව ද යම් යම් ඉහි මගින් ලබා ගත හැකි ය. භාෂා පරිණාමයට හේතු වන කරුණු රාශියක් ඇති අතර දැන උච්චාරණය එක්

සේනාවක්. වෙම ලිපියෙහි මුලින් පෙන්වා දුන් මන්ද, මක් වෙලා ද?, තාත්තා, අම්මා වැනි රූප උදහරණ වී.

සාප්තිය පක්ෂයෙන් සලකන කල ද මෙහි ප්‍රයෝජන ඇත. භාෂා සංස්ථිතිය පිළිබඳ ව සාකච්ඡා කරන විට ව්‍යවහාර භාෂාවෙහි සෑම අංශයක් ම විග්‍රහයට ලක් කළ යුතු ය. දැන උච්චාරණය ද ව්‍යවහාර භාෂාවෙහි එක් විෂය ප්‍රදේශයක් නිසා ඒ පිළිබඳ ව කෙරෙන අධ්‍යයන යෙන් තොර විග්‍රහය අංග සම්පූර්ණ භාෂා විග්‍රහයක් නො වේ.

8. දැන රූප විලම්බිත රූපවලින් වෙනස් වනුයේ ඒවා විලම්බිත රූපවලට වඩා කෙටි නිසා ය. මෙම කෙටි වීමට බහුල වශයෙන් බලපාන්නේ වචන මූල සහ අග සිදු වන ශබ්ද විපයභාසයන් ය. පහත සඳහන් උදහරණ පරීක්ෂා කර බලමු.

විලම්බිත රූප	දැන රූප
බලා ගෙන	බලාන
හිතා ගෙන	හිතාන
ඇර ගෙන	ඇරන

ඉහත සඳහන් විලම්බිත රූපවල එන 'ගෙන' යන්නෙහි 'ගෙ', දැන රූපවල නො එයි.

- මැරුනැයි (මැරුණැයි) පස්සේ
- කැවැයි පස්සේ
- යනාදි වචන
- මැරුනැම් පස්සේ
- කැවැම් පස්සේ

වශයෙන් දැන රීතියෙහි එයි. මෙහි දී අයි>ඇං බවට පත් ව ඇත. මේ ආකාරයට දැන රීතියේ දී ළං ව පිහිටි වචන දෙකින් මුල් වචනයේ අග ශබ්ද සහ දෙවන වචනයේ මුල් ශබ්ද ශබ්ද විපයභාසයන්ට ලක් වන හෙයින් මෙය සන්ධි යටතෙහි සාකච්ඡා කළ හැකි යයි බැලූ බැල්මට පෙනේ. එහෙත්

වචන මධ්‍යයේ ද ඇතැම් වර්ණ, ස්වර සහ ව්‍යංජන ලොප් වන හෙයින් දැන විලම්බිත වෙනස වචන සන්ධි යටතෙහි පමණක් සාකච්ඡා කිරීමට නුපුළු වන. උදහරණ වශයෙන් :

විලම්බිත රූප	දැන රූප
මරවලා	මරෝලා

කරවලා කොරෝලා යන වචන වල එන දැන රූපවල වචන මධ්‍යගත ලෝපය සිදුව ඇත. දැන—විලම්බිත හෙදය නාම ක්‍රියා ආදී සෑම වචන ප්‍රවර්ගයකම දක්නට ලැබේ. දැන උච්චාරණයෙහි දක්නට ලැබුණු නාම වචන කිහිපයක් පහත දැක් වේ :

විලම්බිත රූප	දැන රූප
හාමුදුරුවෝ	හාංරුවෝ
උපාසක අම්මා	උපාසාම්ම
විශ්වවිද්‍යාලෙ	විස්වද්ද්‍යාලෙ
අපහාස	අපාස
රජ්ජුරුවෝ	රජ්ජුරෝ
සිරිපාලල	සිරිපාල්ලා

ක්‍රියා වචන කිහිපයක් දැන උච්චාරණයේ දී අසන්නට ලැබුණු ආකාරය පහත දැක් වේ :

විලම්බිත රූප	දැන රූප
කරනවා	කර්නා
මරනවා	මර්නා
බලන්ඩ	බාන්ඩ
අතුල්ලා	අතුල්ලා
නලවලා	නලෝලා

නිපාත වචන කිහිපයක් දැන උච්චාරණයේ දී ඇසුණු ආකාරය පහත දැක් වේ :

විලම්බිත	දැන
ඉක්මනට	ඉක්මට
විජ්‍යාව	විජ්‍යාව
පරෙස්සමෙන්	පරෙස්සේ.

9. දැන හා විලම්බිත රූප අතර වෙනසට මූලික හේතුව දැන රූප විලම්බිත රූපවලට වඩා කෙටි වීම බව ඉහත සඳහන් විය. මෙය ලෝපයෙහි ප්‍රති ඵලයකි. ලෝපයෙහි ස්වරූපය ආකාර සතරක් කොට දැක්විය හැකි ය.

1 ස්වරයක් ලෝප වීම :

විලම්බිත රූප	දැන රූප
කරලා	කර්ලා/කල්ලා
මරලා	මර්ලා

2 ව්‍යංජනයක් ලෝප වීම :

විලම්බිත රූප	දැන රූප
බලන්ඩ	බාන්ඩ
කරවල	කරෝල

3. වර්ණයක් ලෝප වීම :

විලම්බිත රූප	දැන රූප
මරවලා	මරෝලා
කරවලා	කොරෝලා
බලාගෙන	බලාන

4 වර්ණ කිහිපයක් ලෝප වීම :

විලම්බිත රූප	දැන රූප
මරවනවා	මරෝනා
කරවනවා	කොරෝනා

සියුම් ව විමසන කල දැන රූපවල තත්වය වඩාත් සංකීර්ණ බව පෙනේ. ඉතා වේගයෙන් කථා කරන විට, ඇතැම් විට, වචන පිටින් ගිලිහී යන අවස්ථා ද දක්නට ලැබේ. එවැනි අවස්ථාවල ශ්‍රාවකයා වාගාලාපවල අර්ථය ප්‍රකරණ බද්ධ ව තේරුම් ගන්නා නිසා සන්නිවේදන දුෂ්කරතා ඇති නො වේ. විශේෂයෙන් ම භාෂක ශ්‍රාවක දෙදෙන ම තමන් කථා කරන්නේ කුමන කරුණක් ගැන ද යන්න දන්නා නිසා වාගාලාපයෙහි කොට සක් ඇසු පමණින් කියන්නට යන්නේ කුමන වාගාලාපය ද, වචනයක කොටසක් ඇසුණු පමණින් කියන්නට යන්නේ කුමන වචනය ද යන්න දැනිනි.

10. දැන රූප, විලම්බිත රූපවලින් වෙනස් වීම භාෂා සංස්කෘතිය කෙරෙහි ද බලපායි. එය පහත සඳහන් පරිදි දැක්විය හැකි ය :

1 ස්වරණය වැටෙන ස්ථානය වෙනස් වීම :

සිංහල භාෂණයෙහි එන වචනය කිනම් වර්ණය මත ස්වරණය වැටෙන්නේ ද යන්න කෙරෙහි කරුණු කිහිපයක් බලපායි. අදාළ වර්ණය ගුරු වර්ණයක් ද ලඝු වර්ණයක් ද යනු එක් කරුණකි. CV", \bar{V} , $\bar{V}C$, $C\bar{V}C$, CVC සහ VC ආදී සංස්ථිතීන් ගුරු වර්ණ ලෙස ද V සහ CV සංස්ථිති සහිත වර්ණ ලඝු වර්ණ ලෙස ද සැලකේ.

යම් එක් ගුරු වර්ණයක් සහ ලඝු වර්ණ කිපයක් වේ නම් එම ගුරු වර්ණය මත ස්වරණය වැටේ. ඒ අනුව විචිත්තනවා යන්නෙහි 'ඊන්' වර්ණය මත ස්වරණය වැටේ. පරාලෙ යන්නෙහි 'රා' වර්ණය මත ස්වරණය වැටේ. ගුරු වර්ණ කිහිපයක් වේ නම් සෑම වර්ණය මත ම ස්වරණය වැටේ. උදාහරණ වශයෙන් 'තාරාව' යන්නෙහි මුල් වර්ණ දෙක මත ස්වරණය වැටේ. 'හඟිස්සන්ඩ' යන් නෙහි දෙවන හා තුන්වන වර්ණ මත ස්වරණය වැටේ. දැන රූපවල දී විලම්බිත රූපවල එන ඇතැම් වර්ණ හැළෙන ස්වරණය වැටෙන ස්ථානය ද වෙනස් වේ. පහත සඳහන් උදාහරණවලින් ඒ බැව් පැහැදිලි වේ :

2 විලම්බිත රූපවල එන ඇතැම් වර්ණ දැන රූප වල දී ගිලිහී යාමේ හේතුවෙන් දැන රූපවල එන වර්ණ සංස්ථිති ද විලම්බිත රූපවල එන වර්ණ සංස්ථිතිවලින් වෙනස් වේ. උදාහරණ කිහිපයක් පහත දැක්වේ :

විලම්බිත රූප

දැන රූප

කරලා
CV-CV-CV

කරලා
CVC-CV

වැඩට
CV-CV-CV

වැඩට
CVC-CV

පරන (ලේ. පරණ)
CV-CV-CV

පරන
CVC-CV

දැනිමු. සාමාන්‍යයෙන් සිංහල භාෂණයෙහි එන විලම්බිත රූපවල වර්ණක ව්‍යාඥාන දක්නට නො ලැබේ. එහෙත් දැන උච්චාරණයේ එන ඇතැම් වචනවල වර්ණක ව්‍යාඥාන දක්නට ලැබේ.

පහත සඳහන් වචන උදාහරණ සි.

විලම්බිත රූප දැන රූප

උගුල්ලා උගුල්ලා

අතුල්ලා අතුල්ලා

3 විශේෂ ශබ්ද උච්චාරණ ඇතිවීම :

දැන උච්චාරණය හේතුවෙන් විශේෂ ශබ්ද උච්චාරණ ඇතිවීමක් ද පෙනේ. ඇතැම් ස්පර්ශ මඳක් සර්මිත වීම එක් උදාහරණයකි. 'ඇද ගෙන' යන රූපය දැන උච්චාරණයෙහි එන්නේ ඇදන යනුවෙනි. මෙහි දී 'ද' මඳක් සර්මිත ව උච්චාරණය කෙරේ. ව්‍යාඥාන ශබ්ද වර්ණක ව උච්චාරණය වීම තවත් උදාහරණයකි. වත්මන් ලෝකයේ ඇතැම් භාෂාවල වර්ණක ව්‍යාඥාන ඇති බව අපි

11 ව්‍යවහාර භාෂාවල දැන හා විලම්බිත යනුවෙන් ප්‍රභේද දෙකක් දක්නට ලැබේ. සිංහල භාෂණයෙහි ද මෙම ප්‍රභේද දක්නට ලැබේ. දැන රූප විලම්බිත රූපවලින් සංස්ථිතික වශයෙන් වෙනස් වන අතර දැන රූප පිළිබඳ ව කෙරෙන අධ්‍යයනයකින් තොර ව භාෂණය පිළිබඳ ව කෙරෙන විග්‍රහය පරිපූර්ණ නො වේ.

සාදක සටහන්:

1. Ramsaran, S. M. (1979) 'Phonetic and Phonological Correlates of Styles in English: a Preliminary investigation' University of London; Unpublished Ph.D. thesis, p. 13.
2. ඇතැම් ග්‍රාම නාම සඳහා යොදා ගැනෙන කෙටි යෙදුම් මෙහි දී නො සැලකේ. කථාවේ වෙනවත්කම නිසා ම කෙටි වූ රූප උදාහරණ සේ ගෙන ඇත.
3. Labov, W. (1966) 'The Social Stratification of English in New York City' Washington, D.C. Centre for Applied Linguistics.
4. Henderson, E. J. A. (1949), 'Prosodies in Siamese' in Palmer, 1970, Prosodic Analysis London, OUP, pp. 27-53.
5. Perera, H. S.—D. Jones (1919) 'A Colloquial Sinhalese reader in Phonetic transcription, with an introduction to the Phonetics of Sinhalese, Manchester, Manchester University Press
6. Barry, M. (1985) Connected Speech: Processes, Motivations and Models' Dambribe Paper in Phonetics and Experimental Linguistics 4.
7. Ramsaran, 1979 බලන්න.
8. Barry, 1985 බලන්න.
9. Hasegawa, N. (1979) 'Casual Speech Vs. fast speech' CLS 15.
10. මෙය සුබෝධ්‍යච්චාරණය හේතුවෙන් සිදු වන්නකි. එය හුදු කායික සංසිද්ධියක් නිසා ලෝකයේ සෑම ව්‍යවහාර භාෂාවකට ම පොදු ය.
11. C = ව්‍යාඥාන, V = ස්වරය.

සීගිරි චිත්‍රවල විෂයක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ සමාලෝචනයක්

අනුර මනතුංග

සීගිරි චිත්‍රවල විෂයක්ෂේත්‍රය බෙහෙවින් සාකච්ඡා වුවට බඳුන් වූ විවාදපත්ත මාතෘකාවකි. සීගිරි චිත්‍රවලට විෂය වූ ස්ත්‍රීන් කවුරුන් ද? එම ස්ත්‍රීන් නියැලී සිටින කාර්යය සහ අවස්ථාව කුමක් ද? මේ ස්ත්‍රීන් එහි චිත්‍රණය කළේ කුමන හේතුවක් නිසාද? යන ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු ලෙස විවිධාකාර අර්ථ නිරූපණයන් ඉදිරිපත් වී ඇත. විවිධ විද්වතුන් විසින් නොයෙකුත් තැනු පළ කරන ලද එකී අදහස් කැටි කොට දැක්වීම මේ ලිපියේ අරමුණයි.

නූතන විද්වතුන් අතරින් මේ පිළිබඳ ව මුල් වරට දීර්ඝ ලෙස කරුණු දක්වා ඇත්තේ එච්. සී. පී. බෙල් ය. සීගිරියට සැතැපුමක් පමණ උතුරින් පිහිටි පිදුරංගල වෙහෙර බලා වන්දනාවේ යන කාශ්‍යප රජුගේ බිසවුන් සහ කුමරියන් මේ චිත්‍ර වලින් නිරූපණය වන බව ඔහු සඳහන් කොට ඇත. මෙහි ඇති සියලු ම ස්ත්‍රීරූප උතුරට සංවරණය වන ලෙස දක්වා තිබීමත්, එම ස්ත්‍රීන් අත මල් දක්නට ලැබීමත් මීට සාධක ලෙස බෙල් සලකා ඇත. මේ ස්ත්‍රීරූපවල යටි අර්ධය වලාපටලයකින් වසා දමා තිබීමෙන්, මේවාට දේවත්වයක් ආරෝපණය කළ හැකි බව ඔහු සඳහන් කරනත්, එය එසේ යොදන්නට ඇත්තේ, සම්පූර්ණ ස්ත්‍රීරූපය ම විකෘතියකින් තොර ව පර්වත කෙවණිය තුළ චිත්‍රණය කිරීමේ අපහසුතාව නිසා ය යන්න ඔහුගේ පිළිගැනීම විය. මේ ස්ත්‍රීරූපවලට සැබෑ රාජ සභා ස්ත්‍රීන් ම විෂය වන්නට ඇති බව විශ්වාස කළ බෙල්, ඒ අතරින් කීප දෙනෙකු හඳුනා ගැනීමට ද උත්සාහ දරා ඇත. ඒ අනුව චිත්‍ර කෙවණියේ දකුණු කෙළවරේ ම සිටින මහලු ස්ත්‍රීය කාශ්‍යප රජුගේ මව විය හැකි බවත්, ඇය ශෝකාකුල ව සිටින්නේ සිය සැමියාට (ධාතූසේනට) මුහුණ

පෑමට සිදු වූ අවාසනාවන්ත ඉරණම නිසා විය හැකි බවත්, බෙල් අනුමාන කර ඇත. තවද මෙහි ඇති වෙනත් ස්ත්‍රීරූපයක් වයස අවුරුදු දහනක පමණ තරුණියක ලෙස දකින බෙල්, ඇය කාශ්‍යප රජුගේ දියණියක විය හැකි බවත්, ඒ අසල ම සිටින අනෙක් තැනැත්තිය ඇගේ මව (කාශ්‍යපගේ බිරිඳක්) ලෙසත් හඳුනාගැනීමට ප්‍රයත්න දරා ඇත.

බෙල්ගේ මෙකී අදහස්වල හරය වින්සන්ට ස්මිත්² සහ ජෙරාල්ඩ් ජෝශප්³ ද පිළිගත් බව ඔවුන්ගේ ලියවිලිවලින් පැහැදිලි වේ. මේ ස්ත්‍රීන් කාශ්‍යප රජුගේ බිසවුන් සහ සේවිකාවන් බව කියන ඩී. බී. හැවල්⁴. එම රූප සමඟ වලාකුළු යෙදීමෙන් පෙනෙන්නේ ඔවුන් කුසිත දෙවලොව බලා වන්දනාවේ යාමකැ යි සඳහන් කරයි.

ආනන්ද කුමාරස්වාමිගේ⁵ අදහස මේ චිත්‍ර වලින් අප්සරාවන් නිරූපණය වන බව යි. තත් කාලීන චිත්‍රවල අප්සරාවන් නිරූපණය වන සෑම විට ම සම්මතයක් ලෙස වලාකුළු යොදන බව පෙන්වා දෙන ඔහු, මේ චිත්‍රවල යටි අර්ධය වලා පටලයකින් වසා දමා ඇත්තේ ඔවුන් අප්සරාවන් නිරූපණය කරන නිසා යැ යි සඳහන් කරයි. අප්සරා රූප ලෙන්වල චිත්‍රණය කිරීම ආසියාව පුරා පැතිර ගිය පොදු ලක්ෂණයක් බව ඔහු පෙන්වා දෙයි. පසුව, තවදුරටත් මේ අදහස වර්ධනය කළ කුමාරස්වාමී, සීගිරි චිත්‍රවලින් දැක්වෙන්නේ මල්වැසි වස්වන අප්සරාවන් සහ ඔවුන්ගේ පරිවාරිකාවන් බව කියයි.⁶ ඔහුගේ තවත් වාර්තාවක මේ පිළිබඳ ව සඳහන් වන්නේ මොවුහු "මල් බඳුන් ගත්, පරිවාර ස්ත්‍රීන් සහිත කුමාරිකාවන්ගේ වේශ යෙන් ඇන්ද වූ අප්සරාවෝ" බව යි.

මේ රූපවලට අප්සරාවන් විෂය වී ඇති බව බෙන්ජමින් රෝලන්ඩ්⁸ ද පිළිගෙන ඇත. මේවා සමහ වලාකුළු දක්වා තිබීමත්, ස්ත්‍රීන්ගේ නළලෙහි උෂ්ණයන් දක්නට ලැබීමත් නිසා මොවුන්ගේ දිව්‍යමය භාවය නිරූපණය වී ඇති බව ඔහු සඳහන් කරයි.

අප්සරා මතය බැහැර කර නැතත්,⁹ මේ චිත්‍ර වලින් විදුලිය සහ මේසය නිරූපණය වන බවට පරණවිතාන දීර්ඝ ලෙස තර්ක කර ඇත.¹⁰ පරණ විතානගේ අදහසට අනුව රන්වන් ස්ත්‍රීරූපවලින් විදුලිය නිරූපණය වන අතර මහනෙල්වන් ස්ත්‍රීරූපවලින් මේසය නිරූපණය වී ඇත. විදුලිය සහ මේසය මෙ ලෙස සිගිරි පර්වතයේ චිත්‍රණය කර ඇත්තේ සිගිරිය ආලකමන්දුව ලෙස මවා පෑම සඳහා බවත්, ආලකමන්දුව වාසභවනය කරගත් ධනයට හා බලයට අධිපති කුවේරයා මෙන් කාශ්‍යප රජු සිගිරියේ වාසය කරන්නට ඇති බවත් පරණවිතාන විශ්වාස කරයි.

මෙහි දී විදුලිය සහ මේසය නියමාකාරයෙන් ම චිත්‍රණය කළේ නම්, එය නරඹන්නාගේ සිත් ගැනීමට හේතු නො වන බව කියන පරණවිතාන, මේවා ස්ත්‍රීරූපවලින් සංකේතවත් කර ඇත්තේ එ බැවින් ඒ විශ්වාස කරයි. මහාපුපයේ ධාතු ගර්භ චිත්‍ර අතර “විජ්ජු කුමාරියන්” සහ “මේස ලතාවන්” වූ බවට මහාවංශ විකාවෙ දැක්වෙන සඳහන විදුලිය සහ මේසය සංකේතවත් කිරීම සඳහා ස්ත්‍රීරූප යෙදුණු බවට සාධකයක් ලෙස පරණවිතාන පෙන්වා දී ඇත.

පරණවිතාන විශ්වාස කරන ආකාරයට, සිගිරි පර්වතයේ විදුලිය හා මේසය චිත්‍රණය කළේ හුදෙක් ආලකමන්දුව සංකේතවත් කිරීම සඳහා පමණක් නොව, ගැඹුරු දේශපාලනික උපක්‍රමයක් ද වශ යෙහි. සංකේතාත්මක ව බලන විට විදුලිය සහ මේසය උත්පාදනය වන ස්ථානයේ වාසය කරන පුද්ගලයාට වර්ෂාව පාලනය කිරීමේ හැකියාවක් තිබිය යුතු ය. කෘෂිකාර්මික දිවි පෙවකක් ගත කරන ජනතාවගේ පාලකයෙකුට එ වැනි හැකියා වක් ඇතැයි විශ්වාස කරවීම දේශපාලනික වශයෙන් ඉතා වැදගත් බව පරණවිතාන විශ්වාස කරයි.

පී. ඊ. පී. දුරණියගල¹¹ මේ චිත්‍ර පිළිබඳ ව තවත් මතයක් ඉදිරිපත් කොට ඇත. මේ ස්ත්‍රී රූප අතර මහලු ස්ත්‍රීයකගේ රූපයක් දක්නට

ලැබීමෙන්, ඒවායේ දිව්‍යමය භාවය ප්‍රතික්ෂේප කළ හැකි බව කියන ඔහු, වයසක පාලිකාවක් යටතේ සිටින නාට්‍යාංගනාවන් පිරිසක් මේ රූප වලට විෂය වන්නට ඇති බව කියයි. එය එසේ නො වන්නේ නම්, මොවුන් අප්සරා වෙශය ගත් රාජසභා ස්ත්‍රීන්ගේ සහ ඔවුන්ගේ පරිවාරිකාවන් ගේ රූප විය හැකි යැයි ද ඔහු එහි ම සඳහන් කරයි.

සිය සේවිකාවන් සමඟ උයන් කෙළියෙන් පසු දිය කෙළියට බසින කාශ්‍යප රජුගේ අන්තඃපුර ස්ත්‍රීන් සිගිරි චිත්‍රවලින් නිරූපණය වන බව මාර්ටින් වික්‍රමසිංහ විශ්වාස කරයි.¹² ඔහු මේ මතයට එළඹෙන්නේ රාජකීය ස්ත්‍රීන් උයන් කෙළියට සහ දිය කෙළියට සහභාගි වූ බවට එන සාහිත්‍යමය සාධක සමඟ සිගිරි චිත්‍රවල එන ඇතැම් ලක්ෂණ සංසන්දනය කිරීමෙනි.

මෙහි ඇති එක් ස්ත්‍රීයක ඇතැම් මල් දමක යටි කොන දියෙහි ගිලී ඇති සෙයක් වික්‍රමසිංහ දකී. එ මෙන් ම තවත් ස්ත්‍රීයක අත තිබෙන උපකරණය ඔහු දකින්නේ පැග්මාලාවක් ලෙස ය. එය මැණික් එබ්බ වූ ඔව්ලාකාර හැඩයෙන් යුත් උපකරණයක් වන අතර, එවැනි ලක්ෂණ සහිත උපකරණයක් පැග්මාලාවක් ලෙස භාවිත වූ බව මයුර සංදේශයේ සඳහන් වෙනැයි ඔහු පෙන්වා දී ඇත. දිය කෙළියට බසින ස්ත්‍රීන් වටිනා ආභරණ යන්ගෙන් යැරසී සිටි බවට එන සාහිත්‍ය සාධක සහ ඔවුන් රතු පැහැති වස්ත්‍ර ඇඳී බවට කවසිඵ-මිසේ එන විස්තර සිගිරි ස්ත්‍රීරූප සමඟ සංසන්දනය කළ හැකි බව වික්‍රමසිංහගේ මතය යි.

තන්දදේව විජේසේකර¹³ මේ හැම රූපයක ම දකින්නේ ශෝකයක්, තැනි ගැන්මක්, සහ අවිනිශ්චිත බවකි. කිසි ම ස්ත්‍රීයකගේ මුඛෙහි සිනහවක් නො දකින ඔහු, ඔවුන්ගේ චිත්ත ස්වභාවය උයන් කෙළියට හෝ එවැනි ප්‍රිය සම්භාෂණයකට නුසුදුසු තරම් ගැඹුරු යැයි සඳහන් කරයි. මොවුන් අතින් මල් රැගෙන සිටින්නේ වන්දනාමාන කිරීමට සුදුසු ආකාරයකට නො වන බව ද ඔහු පෙන්වා දෙයි. මෙය රාජකීය මළ සිරුරක් ආදහනය කිරීමේ හෝ මහජන ගෞරවය සඳහා තැන්පත් කර තැබීමේ අවස්ථාවක් බවත්, මේ චිත්‍රවලින් දැක්වෙන්නේ එම අවස්ථාවේ ශෝකවන රාජසභා ස්ත්‍රීන් සහ ඔවුන් ගේ සේවිකාවන් විය හැකි බවත් විජේසේකර විශ්වාස කරයි. ඔහු අනුමාන කරන ආකාරයට

මේ ශෝකජනක අවස්ථාව කාශ්‍යප රජුගේ නැතහොත් ධාතුසේන රජුගේ අභාවය සිදු වූ අවස්ථාව විය හැකි ය. කුරුටු ගී රැසකට මේ ස්ත්‍රීන් රැසක් විශේෂ දුකින් පෙළෙන බවට එන සඳහන මෙහිලා ඔහු රුකුල් කර ගනී.

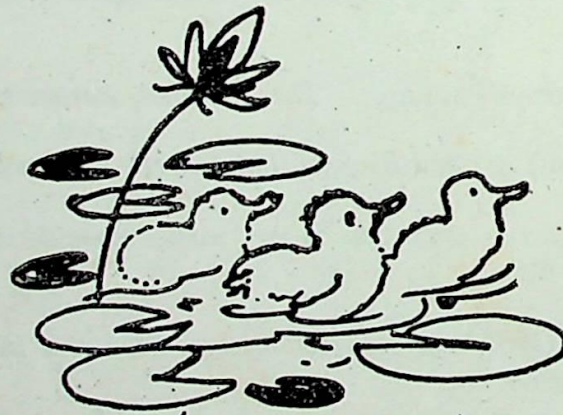
කාශ්‍යප රජුගේ දියණියන් දෙදෙනා වන බෝධි සහ උප්පලවණ්ණා මේ විත්‍රවලින් නිරූපණය වෙතැයි අබය ආර්යසිංහ¹⁴ සඳහන් කරයි. 'බෝධි' යනු බුද්ධිය යි. බුද්ධිය හැම විට ම රන්වන් පැහැයෙන් නිරූපණය වෙයි. 'උප්පලවණ්ණා' යනු 'මහනෙල් වන් තැනැත්තී' යන්න යි. එ හෙයින් මෙහි සිටින රන්වන් ස්ත්‍රීයගෙන් බෝධි නැමැති දියණියත්, මහනෙල් වන් ස්ත්‍රීයගෙන් උප්පලවණ්ණා නැමැති දියණියත් නියෝජනය වේ. ඔවුන් දෙදෙනා විවිධ ඉරියව්වල යෙදී සිටිනු දක්නට රිසි වූ රජතුමා මෙහි මේ රූප සිත්තම කර තිබේ.

සිගිරි විත්‍රවල විෂයක්ෂේත්‍රය යමබන්ධ වඩාත් ම මෑත කාලීන අදහස් මේ ලිපිය ලියන ලේඛකයා විසින් ඉදිරිපත් කරනු ලැබ ඇත.¹⁵ මේ ස්ත්‍රීරූපවලින් අප්සරාවන් නිරූපණය වන බවට කුමාරස්වාමී ඉදිරිපත් කළ මතය වඩාත් නහවුරු කළ එම අධ්‍යයනයෙන් කියවෙන්නේ මෙම ස්ත්‍රීරූප යුද්ධ ජයග්‍රහණය අපේක්ෂා කළ කාශ්‍යප රජුට දිව්‍යමය ප්‍රණාමයක් ලැබීම නිරූපණය කිරීම සඳහා සිතුවම් කළ බව ය. යුද්ධ ජයග්‍රහණය කළ, රණකාමී වීරවරයන්ට අප්සරාවන් විසින් ප්‍රණාමය පුද කළ බවට එන සාහිත්‍යමය සාධක සහ, සිගිරි කුරුටු ගීවල එන කරුණු රැසක් මේ මතය නහවුරු කිරීම සඳහා පාදක කොට ගෙන ඇත. සිගිරි විත්‍රවලින් ම හෙළිදරව් වන විවිධ ලක්ෂණත්, එම විත්‍ර සිතුවම් කර ඇති ස්ථානයේ ස්වභාවයත් මෙහි දී ගැඹුරින් විමර්ශනයට ලක් කොට ඇත.

පාදක සටහන්:

1. Bell, H.C.P. (1987) Interim Report on the Operations of the Archaeological Survey at Sigiriya (Second Season) 1986. *Journal of the Royal Asiatic Society* (Ceylon Branch) Vol. xiv. No. 47 (1896) p. 250.
2. Smith, V. A. (1969 reprint) *A History of Fine Arts in India and Ceylon*. Bombay, Taraporevala, p. 100.
3. Joseph, G. A. (1906) Sigiriya Paintings. *The National Review* No: 2, Colombo. p. 198.
4. Havell, E.B. (1972 reprint) *A Hand Book of Indian Art*. Varanasi, Indic Academy.
5. කුමාරස්වාමි, ඒ. කේ. (1962) මධ්‍යකාලීන සිංහල කලා, කොළඹ, සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව (සිංහල පරිවර්තනය), 176 පිටුව.
6. Coomaraswamy, A. K. (1969 reprint) *History of Indian and Indonesian Art*. New York, Dover Publications, p. 163.
7. Coomaraswamy, A.K. (1969 reprint) *Introduction to Indian Art*. Delhi, Munshiram Manoharlal. p. 47.
8. Rowland, B. (1959 reprint) *The Art and Architecture of India*. Penguin, p. 204.

9. ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයේ ලංකා ඉතිහාසය, (1961) විද්‍යාලංකාර සිංහල පරිවර්තනය, 389 පිටුව.
10. Paravitana, S.
 - (a). 1947—The Subject of the Sigiri Paintings. *Indian Antiqua* (A Volume Presented to J.P. Vogel) Leiden, Kern Institute. pp. 264-269.
 - (b). 1950-Sigiri, the Above of a God King. *Journal of the Royal Asiatic Society* (C.B.) New Series, Vol. 1, pp. 129-162.
 - (c). 1961—The Significance of the painting of Sigiri *Artibus Asia* Vol. xxiv, 3/4 pp. 382-387.
11. Deraniyagala, P. E. P. (1958) *A Guide to the Monastery Fortress of Sigiriya*. Colombo, Department of Archaeology, pp. 10-11.
12. වික්‍රමසිංහ, මාර්ටින් (1960) පුරාණ සිංහල යන්ත්‍රිකයේ ඇඳුම්, මහරගම, සමන් මුද්‍රණාලය, 56-78 පිටු සහ 94-100 පිටු.
13. විජේසේකර, නන්දදේව (1964) පැරණි සිංහල බිතුසිතුවම්, රාජ්‍ය භාෂා දෙපාර්තමේන්තුව, 55-56 පිටු.
14. ජයවර්ධන, එස්. කේ. (1965) සිහිරි රූප හා විවාරාත්මක සාරාංශය. කලා සභරාම, 20 කලාපය, ලංකා කලා මණ්ඩලය (ලපුටා දක්වා ඇත.)
15. මනතුංග, අනුර, (1986) සිහිරි චිත්‍ර : නව අර්ථ කථනයක්. පර්යේෂණ අංක 2. කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ කණ්ඩායමේ ප්‍රකාශනය.

ලිපි සූචිය - III

බී. ඒ. ඡම්ලා ඉමාලි

40 — 43 කලාප (1992)

ලේඛක	මාලා	කලාපය	පිටුව
අමරසේකර, දයා.	සංස්කෘතිය, සමාජ විද්‍යාත්මක ප්‍රවේශයක්	40	09
අහුබුදු, අරිසෙන්.	දකුණු ඉන්දියානු සිංහල භෞතික දේවතාව	41	08
කුලනිලක, සී. ද එස්.	භාරතීය භක්ති සංකල්පය හා දේවදේවිය	41	24
කුලසූරිය, ආනන්ද	අකුරු, අකුරු කීම, අකුරු ලිවීම 111	40	43
— එම —	කවි ලකර	42	22
ගුණසිංහ, ආනන්ද.	බුදුසමය හා සෞන්දර්ය ආස්වාදය	40	19
— එම —	සාම්ප්‍රදායික සිංහල බෙර වාදන කලාව	41	35
වාර්ල්ස්, ඇස්. පී.	පැරණි විහාර සිතුවම් අතර දකුණු ඉන්දියානු භික්ෂු- යන්ගේ ප්‍රතිමා හා චිත්‍ර	41	41
ජයසේන, හෙන්රි.	බර්ටෝල්ට් බ්‍රොන්ටෝගේ දෘෂ්ටිකෝණය හා රංග සංකල්ප	40	04
ජයසූරිය, පිටර්.	ශ්‍රාවස්තියේ සිටුවරයාගේ සාහිත්‍ය සේවය	41	44
— එම —	— එම —	42	27
නිලකරන්ත, මිණිවන් පී.	විසදුම් ලැබිය යුතු සංස්කෘතික ප්‍රශ්න	42	05
තුන්දෙණිය, එච්. එම්. එස්.	නූතන යුගයේ ප්‍රථම පිරිවෙන	42	33
දියනිලක	රජගෙදර දිත් මග නොවේ දිත් කවි කී වන්දිතවටයෝ	42	40
දිසානායක, මුදියන්සේ.	කොහොඹා යක් කංකාරිය සහ කොහොඹා දෙවියෝ	40	35
ධර්මදස, කේ. එන්. ඩී.	සිංහල සාහිත්‍යයෙන් පිළිබිඹු වන නර්තන කලාව	42	01
නාගභවන්ත, පියසිරි.	චිත්‍රපට ක්ෂේත්‍රයේ නව මං සොයාගිය සත්‍යපිත් රායි	41	29
පෙරේරා, ටෙනිසන්. බී. ඒ.	මානව විද්‍යාව හා කලාව	40	27

ප්‍රේමරත්න, පුළුපකුමාර වි.	ලංකාවේ හේන් ගොවිතැන් බස් වහර	...	40	31
— එම —	ලංකාවේ ධීවරපන්තය — 1	...	42	12
— එම —	එම — 11	...	43	29
බස්නායක, එච්. ඩී.	ශ්‍රී ලංකාවේ බෝධිසත්ව ප්‍රතිමා	...	43	10
මනකුංග, අනුර.	සිගිරි වික්‍රමලීන් නිරූපිත පැරණි ස්ත්‍රීන්ගේ වස්ත්‍රාභරණ	...	40	14
— එම —	සිගිරි වික්‍රමලී ශිල්පක්‍රමය හා තාක්ෂණික පසුබිම	...	41	19
— එම —	සිගිරි වික්‍රමලී විෂය ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ සමාලෝචනයක්	...	43	41
මනකුංග, ධම්මිකා කුමාරි.	මහනුවර සමයේ වලපනේ දිසාව	...	43	24
රාජපක්ෂ, ආර්. එම්. ඩබ්ලිවු.	භාෂණ සිංහලය හා දැන රීතිය	...	43	35
විජේසේකර, නන්දදේව.	බුදුපිළිමය	...	40	01
විජේරත්න, විමල් එම්. ඩබ්ලිවු.	අවුකන විහාරයේ පෞරාණික ව්‍යවහාරය	...	41	01
— එම —	දුවේගල ගිරි ලිපිය සහ අගවිනිසුරු පදවිය දැරූ ආභිධම්මික ගෝධන්ත තෙරණුවෝ	...	43	15
විජේකුංග, රත්න	සිංහල සාහිත්‍යයෙන් හෙළිවන යුදධ ශිල්පය	...	43	01
විතානගේ, චන්ද්‍රසෝම	ගැමි සමාජ රටාව සහ ග්‍රාමීය සංස්කෘතියේ විශේෂත්වය	...	42	18
සිරිපාල, නෝමන්,	ලංවෙ ජනකවිය හා ජන දිවිය	...	42	08
සේනාදීර, ආරියරත්න,	පුස්තකොළ ලේඛන සංරක්ෂණය	...	43	07
	ලිපි සුවිස, 111 (40 — 43 කලාප)	...	43	45